

Erdélyi GYOPÁR

6. 2024. NOVEMBER–DECEMBER

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET FOLYÓIRATA

A jövő évi
EKE Vándortábor
helyszíne TUSNÁDFÜRDŐ
Időpont: 2025. augusztus 5–10.
Szervező: Csíkszéki EKE

TERMÉSZETJÁRÁS

HONISMERET

KÖRNYEZETVÉDELEM

Erdélyi Gyopár

2024/6. (194.) szám • 34. évfolyam

ISSN: 1583-9532

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata

Az 1892–1948 között megjelent

Erdély folyóirat jogutódja

Megjelenik kéthavonta

Revista Asociației Societatea Carpatină Ardeleană

în limba maghiară

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Balázs Katalin (balazs.katalin@eke.ro)

TÁRSSZERKESZTŐ:

Deák László (deak.laszlo@eke.ro)

MUNKATÁRSÁK:

Dr. Bartók Attila (Környezetvédelem),

Bélfenyéri Gábor (Gombák),

Jánosi Csaba (Borvizeink, gyógyvizeink),

Dr. Kovács Lehel István (Honismeret),

Molnár Zoltán (Csillagászat),

Dr. Rusz Ottilia (Légtűneménytan)

BORÍTÓ- ÉS GRAFIKATERV: Várdai Éva

TÖRDELŐSZERKESZTŐ: Várdai Éva

NYOMDA: Mark House – Gyergyószentmiklós

KIADVÁNY-KOORDINÁTOR ÉS KORREKTOR:

Veres Ágnes (veres.agnes@eke.ro)

POSTACÍM:

Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41,

400750 Kolozsvár (Cluj), RO

e-mail: gyopar@eke.ro

honlap: www.erdelyigyopar.ro, www.eke.ro

Tél a Keresztény-havason, háttérben a Királykő
és a Fogarasi-havasok (Fotó: Veres Ágnes)

A következő lapszám 2025. február 1-jén
jelenik meg

ELŐFIZETÉS

Az átutalás tárgyaként minden esetben kérjük
feltüntetni nevüket, postai és e-mail címüket,
valamint hogy „Erdélyi Gyopár előfizetés 2025”,
ugyanakkor kérjük ezen adatokat
az elofizetes@eke.ro címre is elküldeni.

Erdélyben:

Előfizetési díj egy évre (postaköltséggel együtt):
84 lej

• Banki átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană –

Erdélyi Kárpát-Egyesület

ING Bank N.V. Amsterdam – Sucursala București

Bankszámla száma:

RO74 INGB 0000 9999 0316 7890

Adószám (cod fiscal): 4960082

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat

(10 lej) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

• Postai átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană

(Veres Ágnes)

O. P. 1, C. P. 41, 400750 Cluj

Magyarországon:

Előfizetési díj egy évre

(postaköltséggel együtt): 7800 forint

• Banki átutalással az EKE magyarországi

számlájára:

Erdélyi Kárpát-Egyesület

Unicredit Bank

Bankszámla száma:

10918001-00000027-75640007

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat

(750 forint) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

A folyóiratban megjelent írások szerzői
jogvédelem alatt állnak, azok bármilyen
formában történő további felhasználása
csak a forrás feltüntetésével engedélyezett.
Az aláírt vagy betűjellel ellátott cikkekért
szerzőik felelnek, ezek nem feltétlenül
fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

„Sose ragadj búbanatba,
öröm legyen mézed,
tírítarka valóságod
ne pixelben nézzed.

Ölelésből jusson neked
több szekéredéknyi,
életkedv őrlángja benned
ne szűnjön meg égni.

Égi vattagombócokban
havazzon rád áldás,
fürödj eleget a csendben,
s legyen éved lármás.”

Lackfi János versével kívánunk
életkedvet az új esztendőre!

TARTALOMJEGYZÉK

- 1 A természetjárás teljesítményei –
Dr. Kovács Lehel István

Egyesületi élet

- 2 Őszi munkálatok Várfalván –
Veres Ágnes
3 Varázslatos sziklák alatt
szervezett tanácskozás –
Dr. Kovács Lehel István
4 Mária Út Konferencia –
Adorjáni Alpár Károly
34 Propark Adventure Race 2024 –
45 óra krónikája –
Szabó D. Zoltán
36 EKE-osztályok hírei
47 EKE-osztályok hírei

Belföldi túra

- 5 Fedezzük fel a Vertop-hágót
és varázslatos környékét! –
Perei Árpád

Nemesek nyomában

- 8 A szacsali Nopcsa-kastély –
Bicsok Zoltán

Zarándoklat

- 11 Ha én egyszer
zarándok-vendéglátó leszek... –
Balázs Katalin

Hazajárás Erdélybe

- 14 Évadnyitó filmek Dél-Erdélyből –
Kenyeres Oszkár

Historikum

- 16 Erről írtak eleink – Hegymászóink
megsüvegelése 1. – Balázs Katalin

Gombák

- 19 A galambgombák nemzetsége III. –
Bélfenyéri Gábor

Környezetvédelem

- 20 Ciprus védett területeinek endemikus
és veszélyeztetett kormofitái (1. rész) –
Dr. Bartók Attila

Ökolábnymok

- 23 Természetvédelem a Milvus
Csoporttal – Milvus Csoport
25 Életadó vidék 8. – Kecs, pogácsa,
energiabomba – Balázs Katalin, Köllő Réka

Külföldi túra

- 27 Képeslapok a nagyvilágból, 21. rész –
Tükröződő csodák a Vltava mentén –
Dr. Kovács Lehel István
30 Mesésép Föld, 28. rész – Európa leg-
nyugatibb pontjánál – Deák László

Borvizeink, gyógyvizeink

- 33 Kristó András, a sokoldalú geológus –
Jánosi Csaba

Rejtvény

- 45 Mormota-fejtörő
46 Keresztrejtvény –
Tudás – Seneca aforizmája

TÁMOGATÓINK

9 115833 951322 076

Dr. Kovács
Lehel István

A természetjárás teljesítményei

■ Világunk teljesítményelvűvé alakult. Héroszokra, hősökre, példaképekre van szükségünk. Olyanokra, akiket magunk elé állítunk, s azután rohanunk, dolgozunk, robotolunk, teljesítünk, hogy pont olyanok lehessünk, mint ők.

Ralph Waldo Emerson szerint azonban „a legnagyobb teljesítmény önmagadat adni egy olyan világban, amely szüntelenül valaki mássá akar átformálni.”

Brassóban szerveztük meg nemrég az Alpin Film Fesztivált, amelyre többek között egy meghatározó magyar filmmel is beneveztek a rendezők. Az *Eötvös-expedíció*ról van szó, amelynek producere, Grábler Zsuzsa és rendezője, Kátai Bence el is jött Brassóba, hogy a vetítés végén egy kerekasztal-beszélgetés során még több titkot fedjen fel a forgatásról, az élményről.

Báró vásárosnaményi Eötvös Lorándról majdnem mindenki hallott, hisz a fizikus zenitét Einstein is a „fizika fejedelme”-ként emlegette, azt azonban kevesen tudják róla, hogy szenvedélyes hegymászó, sziklamászó volt. Lányaival, Rolandával (1878–1952) és Ilonával (1880–1945) évente több hónapot töltött Dél-Tirolban, a Dolomitokban, ahol rendületlenül másztak. Emlékére a Cadin-hegycsoport második legmagasabb csúcsát ma is Cima di Eötvös-nek (2837 m) nevezik.

Grábler Zsuzsa filmje az Eötvös-lányokról szól, akik a női hegymászás úttörői voltak. Fiatalon, 1896-tól kezdve lelkes alpinista édesapjukat kísérték különféle hegyi túrákra, különösen a Dolomitokban. Legnagyobb teljesítményük a Tofana di Rozes déli oldalának megmásítása volt 1901 augusztusában. A csúcshoz vezető sziklafal 800 m magas, kitarató mászással erre Rolanda és Ilona jutott fel világszinten elsőként. Ez az útvonal ma is a Via Eötvös nevet viseli, és az UIAA skálán IV+ besorolású.

Antonio Dimai hegyvezetővel együtt 1908-ban mászták meg először a Grohmannspitze déli oldalát, azóta ezt a nehéz utat Dimai-Eötvösnek is nevezik. 120 évvel a valós események után Grábler Zsuzsa kamerát ragadott, hogy emléket állítson az Eötvös-lányoknak. Meggyőzte Nedeczky Júlia hegymásztót, aki Eröss Zsolttal első magyar nőként jutott 8000 m fölé, hogy együtt korhű öltözékbe, vasszeges bőrbakancsba bújjanak, s lenge szalmakalappal a fejükön, kenderkötelekkel és korabeli vasalással biztosítva megmásszák a sziklafalat. No, nem a Tofana di Rozest, hanem a szemközti tornyot, mert az Eötvös-lányok által megmászott oldal annyira veszélyes volt, hogy még a mostani korszerű mászófelszereléssel sem lehetett rajta az operatőröket, kamerákat biztosítani.

Erről szól ez a lenyűgöző film, no meg a készülődésről, bemutatja, hogyan találtak szabót, kovácsot, cipészt, aki elkészítette a korhű öltözékeket, hogyan tanultak újra mászni ezekkel a felszerelésekkel, az Ötvös-lányokhoz hasonlóan hogyan aludtak a mászás előtt a sziklafal alatt, s végül a dicső pillanatban a csúcson hogyan fogyasztották el kenyérből és sajtból álló örömlakomájukat, hogyan koccintottak egy üveg jófajta vörösborral.

Csodálatos film, amely egy felemelő teljesítményről szól! Rolanda és Ilona, de Zsuzsa és Júlia is méltón lehetnek mai példaképeink, elsősorban azért, mert teljesítették álmaikat. Az Eötvös-expedíció filmet pedig át kell érezni, hisz mivel mással lehetne az Erdélyi Kárpát-Egyesület lelkes tagjainak boldog, eredményes, sikeres új esztendőjét kívánni úgy, hogy közben ne feledkezzünk meg Frédéric Gros szavairól, miszerint a természetjárásban, „a gyaloglásban egyetlen teljesítmény számít: az ég fénye, a táj ragyogása.” Mert a legnagyobb teljesítmény a természet maga! ■

Őszi munkálatok Várfalván

■ Szeptember végének legmelegebb napján, 28-án került sor az őszi várfalvi közmunkára, mely során az alábbi munkálatokat sikerült elvégezni:

- az új közösségi ház nyílászáróinak lécezése kívül és belül,
- az új közösségi ház keleti oldalának a drénezése, majd földdel való feltöltése és egy kis akna kialakítása,
- villanszerelési munkálatok,
- a kerítés lefestése, ebédfőzés, gyümölcszedés.

Délután páran átmentek a szomszédba egy leégett tetőteret lebontani, majd lefóliázni.

Ugyanezen nap délelőttjén a Kolozs Megyei Tanács támogatásával kézműves foglalkozásra került sor Szakál Andrea Boróka vezetésével, melyen a várfalvi, bágyoni és kövendi gyerekek vettek részt. A tevékenység végén a kisdíjak édeségeket és egy idei, 2024./8. számú *Gyopárkát* kaptak ajándékba.

Köszönet jár az alábbi közmunkázóknak:

EKE Gyergyószék: Ambrus József, András Tibor, András Zsolt, Bartalis Ákos, Benedek Árpád, Benedek Ibolya, Burján Attila, Csibi Sándor, Erős Zoltán és György Anna.

EKE – Kolozsvár 1891: Ferenczi Júlia, Veres Márton és Veres Márton Zoltán.

EKE Marosvásárhely: Kakucs Zsolt, Makkai Réka, Pálffy Gabriella és Szabados Csaba.

EKE Szatmár: Szabó László.

EKE Torda: Halmágyi Ildikó, Halmágyi István, Istvánffy Katalin, Istvánffy Attila, Orosz Miklós és Székely Imola.

EKE Udvarhelyszék: Árokszállási Balázs.

Október 14–25. között Ambrus Jocó és csapata levakolta az új közösségi ház fürdőszobáját, konyháját és előterét, lehálózta a konyha mennyezetét és leszigetelte a fürdőt. Elkészült a falazás a mellékhelyiségekben, a vécék és a zuhanyzó közé válaszfalat építettek. A konyhában, az előtérben és a mellékhelyiségben elkészült a gipszkarton álmennyezet, a külső faburkolat alá felszerelték a bádogot. A konyha és a fürdőszoba elő van készítve a festésre és a burkolásra. Az idei munkálatok anyagi fedezéséhez a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. járult hozzá. ■

Veres Ágnes

A várfalvi gyerekek a kézműves tevékenység után egy-egy Gyopárkát kaptak ajándékba

Varázslatos sziklák alatt szervezett tanácskozás

■ Kolozsvárról induló vasmadarunk repesztve szelte a felhőket, s viszonylag hamar, az Adria és a Tírrén-tenger látványától lenyűgözve kerültünk a hatalmas Földközi-tenger fölé. 2024. október 2–6. között Montserratban szervezték meg az ERA (European Ramblers Association – Európai Gyalogtúrázók Szövetsége) 55. közgyűlését, amely a Katalán Természetjáró és Alpinista Szövetség (FEEC) 100 éves évfordulójával is egybeesett. Az EKE részéről ketten képviseltük az erdélyi természetjárókat.

Az első nap Barcelonát látogattuk meg, majd másnap átmentünk Montserratba.

Huszonnégy óra lehetetlenül nem elég Barcelona meglatogatására, talán még arra sem, hogy a város hangulatát magunkba szívjuk. A mediterráneum csodái mellett Gaudí látványos épületeit kerestük: a Casa Milà-t és a Casa Batlló-t, a Güell parkot és a Güell palotát, s a mindenre pontot tevő La Sagrada Familia templomot. A Barcelona katedrális, a kikötő, a tengerészeti múzeum és a régi városrész, a Kolumbusz-emlékmű, a tengerparti ócskapiac vagy éppen a város híres piacai és a La Rambla sem kerülték el figyelmünket.

A helyi vasúttársaság ötnapos ingyenes bérlettel támogatva a közgyűlés résztvevőit, így sem a vonatra, sem a fogaskerekűre, sem a siklóra nem kellett fizetni: könnyű volt így átérni Montserratba.

Első este az ERA- és az FEEC-elnökök, valamint Montserrat főapátjának a köszöntője nyitotta meg a rendezvényt, s a közös vacsora remek alkalom volt a régebbi ismerősökkel való csevegésre.

Második nap délelőttjén konferencia-előadásokra ültünk be. Az első két előadás az úgynevezett Vezető minőségi ösvényekről (LQT) szólt. Elsőként a ViaBerna-t, majd az egynapos ösvényeket mutatták be. Két tanulmány következett a magánterületeken áthaladó turistaösvényekről, illetve a természetjárók digitális viselkedéséről, majd az SKV (Siebenbürgischer Karpatenverein) mutatta be az Erdélyt érintő menedékházak projektjét. Szerbia és Bosznia-Hercegovina közös természetjáró és biciklis terveit ismertette, és kitértek az EU által finanszírozott regionális projektekre is. A legalább két tagállamot érintő közös projekteket most prioritással kezeli az EU, talán a szatmári, a nagyváradi és a bánsági EKE pályázhatna meg ilyeneket magyarországi partnerekkel.

Ezután következett az ERA következő évre vonatkozó stratégiájának a kialakítása. Javasoltuk, hogy prioritással kezeljék az ifjúság bevonását, az ERA fogalmazzon meg ezzel kapcsolatosan egy stratégiát. A javaslatot első helyre szavazták az ötpontos listán, így a következő évben kíváncsian várjuk, hogy mi lesz az ERA ilyen jellegű stratégiája.

Ebéd után a közeli gyönyörű csúcsokról néztünk le a tájra, az apátságra két túra keretei között, és a bazilikát, a fekete Madonnát is meglátogattuk. A napot közös vacsora és beszélgetés zárta.

Október 5-én délelőtt zajlott le a közgyűlés, az elnökség, a könyvelőség, a cenzor beszámolóival, az új tagok felvételével. Az EKE képviseletében, egyedüli szervezatként

tartózkodtunk az új romániai tag felvételekor. Azzal érveltünk, hogy nem egy országos ernyőszervezetről van szó, hanem egy mindössze két tagot tömörítő egyesületről, amely még turisztikai irodaként is működik.

Megszavaztuk a tavalyi stratégiai döntéseket, új logója lett az ERA-nak, új neve és jelmondata. A tagsági díjat sajnos megint növelik az infláció mértékével. Döntöttünk az ERA új költségvetéséről is. Kiderült, jövőben Franciaországban lesz a közgyűlés, Macônban, valamint szó esett az ERA nagy vándortáboráról, az EURORANDO-ról is, amely Csehország és Németország határán, az Érc-hegységben lesz megszervezve 2026-ban.

A közgyűlés után ismét bemutatók következtek. Az E6-os és az E1-es hosszútávú gyalogutak bemutatása után szó esett arról, hogy a Fekete-tenger körül kellene egy hosszútávú gyalogutat kialakítani Ukrajna, Románia, Bulgária és Törökország közreműködésével. Itt megint csak találhatunk egy szorosabb kapcsolódási, forráskeresési felületet az ERA-val.

A Balti államok, valamint a Pireneusok turisztikai útvonalait is bemutatták, de Kolumbiából is hívtak vendégeket, akik a dél-amerikai állam lehetőségeiről vetítettek.

Ebéd után autóbusszal vittek kirándulni, előbb a Simón Coll csokoládégyárat, majd az Anna de Codorniu pezsgőpincészetet látogattuk meg, ahol a díszvacsora is volt.

Vasárnap reggeli után visszamentünk Barcelonába, majd repülővel hazatértünk Kolozsvárra, ezt követte a Marosvásárhelyre és Brassóba történő autós utazás.

A konferencia alatt az SKV-val is egyeztetünk közös projekteket, valamint az Oktatási bizottsággal is üléseztünk egy rövidet. Sajnos, az EKE-túravezetőképzés elismerése hamarosan le fog járni, ezt meg kell újítani. Az általunk kidolgozott új szabványok szerint a dokumentációt angolul megint el kell készíteni. Örvendeneink, ha az EKE eddigi tagszervezetei után a többiek is szerveznének önkéntes túravezető képzést.

Az ERA jó lehetőség, amelynek tapasztalatait itthon is gyűmölcsöztethetjük, a kapcsolatrendszerét sok mindenre felhasználhatjuk, mert ha nyitunk a világ felé, bekapcsolódunk a körforgalomba, s az egész nagyvilág összefut bennünk. ■

Kovács Lehel István, Bőjthe-Beyer Barna

FOTÓ: KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

Mária Út Konferencia

Ötfős utazó csapat indult Marosvásárhelyről Csíkszereda irányába. Ketten Budapestről érkeztek, hárman pedig az EKE marosvásárhelyi tagszervezete részéről készültek az Erdélyi Mária Út Egyesület XIV. Konferenciájára 2024. október 11–13. között.

■ Sokatmondóan a konferencia *A megújulás éve* címet viselte. Ez elsősorban arra utalt, hogy idénre teljesen átalakult az egyesület elnöksége. A közkedvelt és rendkívül sokoldalú Molnár Sándor immár a jelenlévők emlékezetéből követte a rendezvényt, az örök béke országából. Péterfi Attila megválasztott elnök, illetve Márton Ernő ügyvezető elnök méltó módon igyekezett folytatni ezen alkalommal is elődje sok éven át felhalmozott munkáját. A számos megyéből és távoli helyszínekről érkező önkéntesek meg tapasztalt zárandokok együvé tartozását kifejező rendezvény szakszerűen indult.

Az ünnepi felszólalásokat követően Péterfi Attila elnök ismertette a Mária Út fontosabb célkitűzéseit 2025-re. Kifejtette, hogy elsődleges célnak tekinti a Máriapóctól Csíksomlyóig tartó 600 km-es szakasz kijelölésének mielőbbi véglegesítését.

Ezt követően ferences előljárók és plébánosok felszólalásokban kifejezték a zárandoklatok jelentőségét a hívek vallásos életében. Ők is rendszeresen kisebb-nagyobb létszámú helyi vagy nemzetközi zárandoklatok élére állnak, lelki vezetésüket vállalják, vagy különböző formákban javasolják híveiknek zárandoklatok vállalását. Ebben a kontextusban taglalták a Mária Utat, mely tágabb megközelítésben számos rendezvénynek, csoporttevékenységnek és lelki útnak lehet bölcsője.

A megnyitó beszélgetéseket követően vacsorázás következett a közeli Jakab Antal ház éttermében, majd a Szent Ferenc Alapítvány ügykezelésében lévő Szent István gyerekotthon emeletes ágyakkal ellátott vendégszobáiban találhattak éjszakai pihenőhelyet a vendégek. Helyfoglalás után a szokásos kötetlen esti beszélgetések, ismerkedések és éjjelbe nyúló élménybeszámolók következtek.

Reggel 7 órakor szentmisén vehetett részt a kegytemplomban az, aki erőt tudott meríteni a korán keléshez. A reggelizés a gyerekotthon igényesen kialakított étkezdéjében zajlott. Ezután még egy egészen rövid idő kínálkozott a korszerűen és egyúttal művészien megújított Mária-kert megtekintésére, mely a maga nemében egy tájépítészeti remekmű lehet.

Kilenc órakor vette kezdetét az előadás-sorozat. Elsőként a Miskolcra érkezett Hernádi Béla tartott vetített képes beszámolót a Via Partium Egyesület képviselőjében a Máriapócsi kegyhelyről, az ottani rendezvényekről, illetve a csíksomlyói pünkösdi zárandoklat megszervezéséről.

A Kolozsvárról érkezett Bogya Zoltán maratoni futó képes beszámolót tartott a kolozsvári tevékenységről, illetve egy rövidfilmet mutatott be, amelyben négy fiatal vezet be a zárandoklat világába. A kisfilmet a Csíksomlyóra vezető 10 napos zárandokút bejárását követően állították össze

közösen, és megtekinthető az erre a célra létrehozott Youtube-csatornán.

Kerekasztal-beszélgetés következett a közreműködő civil szervezetek képviselőivel, akik a Mária-út építésében jelentős szerepet vállalnak. A beszélgetést Simó Réka pályázatíró vezette le. A Csík régiót a Zöld Péter Cserkészcsapat vezetője képviselte, a Sóvidéket Moldován László, a Sóvidék Egyesület vezetője, Maros megyét Both János EKE-tag, Kolozs megyét Bogya Zoltán EKE-tag, illetve a nyugati régiót Hernádi Béla a Via Partium Egyesülettől. A Mária-út Egyesület részéről Márton Ernő szólalt fel. A jelenlévők különféle sajátosságokat és alkalmakat mutattak be, amelyek során a Mária-út karbantartása és étellel való betöltése történik az egyes régiókban. A beszélgetés után vetített képes beszámolót is tartottak az elmúlt évben zajlott tevékenységekről a különböző régiókban.

Ebéd után került sor egy 60 napos zárandoklatról szóló élménybeszámolóra, amelynek során Máté Katalin és Varga István a Máriazellőtől Csíksomlyóig tartó gyalogos úton való tapasztalatokról beszélt a hallgatóságnak. Szót kapott még Háromszékről Melkuhn Andrea idegenvezető, aki az útvonal kijelölésében kulcsszerepet vállal a régióban. A Gyimesek vidékéről Tankó Kinga zárandoklatvezető számolt be szerepvállalásáról. Ezt követően Bilibók Gyöngyi egyszerű gyimesi nyelvezetben elhangzó tanúságtételét, majd egy nyugalmazott vallástanár lelkesítő beszédét hallgathatta meg a közönség.

A késő délutáni órákban került sor a következő évad megtervezésére és a fontosabb rendezvények időpontjainak lezögzésére. Kiemelt figyelmet kapott a Máriapócsi Konferencia, a Szakrális Maraton, az 1úton, a Mária-út Konferencia, illetve az idéntől létrejött Molnár Sándor-emlékzárandoklat.

Vacsora után kötetlen beszélgetések voltak, melyek jelentős feltöltődést nyújtottak, megerősítették a jelenlévőket a hitükben, a tette vágyásában és a közös célok felé való törekvésben.

Vasárnap reggel 8-kor volt szentmise a kegytemplomban, ahol részt vett minden jelenlévő. Ezt követően Molnár Sándor sírjánál rótták le kegyeletét a csapat. Ezután zárandoklat indult a Szellő-tetőre, mely tartalmazott igefelolvasást, közös imádságot, elmélkedést és csendszakaszt, épp ahogy Molnár Sándor vezette volt még nem is annyira a régmúltban. A lelki vezetését Péterfi Attila végezte. A természetjáráshoz tartozó környező hegyek ismertetését a csíkszeredai és túravezetők biztosították.

A rendezvény bebizonyította, hogy az egyesület továbbra is életképes, tagjai tervekben bővelkednek, és ezután is tettekre képesek, bár a korábbi elnök minden kétség nélkül egy jelentős úrt hagyott maga után. ■

Adorjáni Alpár Károly, EKE Marosvásárhely

Téli túra a Zengő-kőre (háttérben a Nagy-Bihar)

Fedezzük fel a Vertop-hágót és varázslatos környékét!

A Bihar-hegység déli részén, a Partium és Erdély határán fekvő Vertop-, vagy más néven Bihar-hágó környékén kalandozunk. Túlzás nélkül ez a vidék egyike Erdély legszebb tájainak és festői környezete, jó megközelíthetősége révén látványosan és gyorsan fejlődő üdülő-, túra- és síközpont.

■ A Vertop-hágó, illetve az ott, az utóbbi negyedszázadban kissé kaotikus „rendben” kiépült üdülőfalú és síközpont a Bihar megyei Biharlonkát és a Kolozs megyei Tordát összekötő DN75-ös számú országút mentén, Bihar és Fehér megye határán, mintegy 1160 méter tengerszint feletti magasságban helyezkedik el, az 1657 méter magas Zengő-kő orma alatt.

A hágó vízválasztó a Fekete-Körös és az Aranyos vízgyűjtő medencéi között, alatta fakad a Fekete-Körös és a (Nagy-) Aranyos, és itt kezdődik a Mócvidék vagy Mócvidék különleges néprajzi területe.

Az Erdélyi-szigethegység Natúrpark látványos vidéke, magába foglalva a turistalegendákkal övezett, híres Pádiss-fennsíkot is, az üdülőteleptől északra helyezkedik el. A Vertop-hágótól délre helyezkednek el a sípályák és a Szigethegység legnagyobb csúcsa, az 1849 méteres Nagy-Bihar-csúcs. A közeli településeken, de szinte minden látványosság közelében takaros szállások tucatjai várják a turistákat.

A Bihar-hegység megragadó szépsége, a tiszta levegő, a sípályák, a jól jelzett turistautakon elérhető közeli és távolabbi látványosságok, a szép kilátást biztosító hegycsúcsok, vízesések, barlangok, a helyi vendéglátók vendégszeretete Erdély egyik legnépszerűbb üdülőhelyévé tette a környéket.

A vidék legfontosabb látványosságai

A hágó felett, a Nagy-Bihar-csúcsra vezető gerinc elején emelkedik, s így a Nagy-Bihar-túrák első állomása, kilátópontja a hágóhoz viszonylag közeli 1657 méteres **Zengő-kő** csúcsa, amely egy viszonylag rövid, de látványos túrára hívogat télen-nyáron. Alatta található az újabb Zengő-kő sípálya a beülős sífelvonóval, de a közelben van a régebbi Vertop (1000 méter hosszú) és Vertop 2 (430 méter) elnevezésű, tányéros lifttel felszerelt sípálya és a szánkópálya is.

Túratáv: 4 km (csak oda), kb. 500 méter szintemelkedés, indulás a sípálya

alsó állomásától, kb. 1180 m magasságból a piros sávjelzésen.

A gerincen továbbhaladva a **Nagy-Bihar** (Cucurbăta Mare vagy újabban Vf. Bihor) 1849 méterével az Erdélyi-szigethegység legmagasabb csúcsa, innen szép időben akár a Retyezátig is ellát az ember.

„Ezt a hatalmas hegycsoportot koronázza a hegység legmagasabb csúcsa, a Nagy-Bihar 1849 méter magas orma, melyet gömbölyded alakjáról a környékbeli román nép Cucurbetă-nak is nevez. A Cucurbeta (tök) elnevezés gyakran előfordul e tájon, s már Schmidl megjegyzi, hogy Nagy-Bihartól kelet-délkeletre egy kisebb ormot a nép szintén Cucurbetának nevezett el.” (Bihar vármegye hegy- és vízrajza, 1901, Korbély József)

A csúcson tévé-relé-állomás működik állandó személyzettel, és akár a csúcsra is eljuthat az autós turista nem túl jó minőségű erdei úton (12 km Lepusról/Arieșeni).

A gyalogos turista a Vertop-hágóról a már említett piros sáv turistajelzésen, mintegy 4–5 óra gyaloglás után érheti el a csúcsot, 12 km-es távon, közel 1000 méter szintemelkedést leküzdve.

Van ennél rövidebb, kék sávval jelzett útvonal (8 km, közel ezerméteres szintemelkedéssel) is, a Csepilor völgyéből, Lepus környékéről.

A Nagy-Bihar nemcsak a Sziget-hegység legmagasabb csúcsa, de egyben az Aranyos és a Fehér-Körös vízválasztója.

Aki Vertop felől érkezik, annak érdemes átmennie a közeli (kb. 3 km-re lévő) Kis-Bihar-csúcsra is.

A **Rozsda-szakadék** egy nagy, kagyló alakú seb, látványos suvadás a hegy oldalában, amely alatt a turisták által nem látogatható Száraz-patak sziklakanyonja található. A szakadéktól elénk tárul Pádis, felette a Nagy-Havas szemnek mindig kedves vonulata. A hátráló erózió révén fokozatosan növekvő árok szélei könnyen leszakadhatnak, ezért nem szabad túl közel merészkedni a peremhez. Az omlás szélén álló fenyők egymásután buknek a mélységbe, s a vízválasztó vonal egyre kinnebb kerül. Jelenleg kb. 600 m széles és több mint 100 m mély.

Elérhetősége: a hágó előtt mintegy 1,5 km-re lévő parkolóban hagyjuk az autót, és onnan indulunk el a sárga sáv jelzésen, amely egyébként egészen Vaskohsziklásig vezet, de mi már 1,7 km után, állandó emelkedéssel (250 méter) elérjük a szakadék szélét 1360 méteres magasságban.

A Rozsda-szakadék közelében, attól mintegy 2 kilométerrel délnyugatra magasodik a DN 75-ös főút felett a **Fekete kövek** látványosan magas sziklaalakzata, amelynek tetejéről a Nagy-Bihar felé csodálhatjuk meg a tájat. Ide nemcsak turistaútvonal vezet (piros kereszt a Rozsda-szakadék felől), de via ferrata útvonalat is kiépítettek a főútról felmászó, felszereléssel rendelkező turisták számára. Rövidebb túrával is elérhető úgy, hogy a Vertop-hágó előtt a Szegyesd-völgy, ill. a Tatarhavas/Kiskóh felé induló túraútvonalon (kék kereszt, ill. kék háromszög) indulunk el a főútról (DN 75 út, 25. km +100 méter) és mintegy 10–15 perc után becsatlakozunk a piros kereszt jelzésbe. Utána jó fél óra alatt elérjük a sziklát. Helyenként meredek, nehezebb a terep.

A Bihar-kapu-barlang a főútról közelíthető meg rövid túrával, jelzett útvonalon (piros háromszög, 1,5 km/40 perc) az útkarbantartók bázisától, ami még 8,5 km-rel a hágó előtt található. A barlang a rézbányai Fekete-Körös forrásvidékén, Rézbányaplaj bányatelep közelében található. Ez egy kettős barlangkapu, csapadékos időben lenyűgöző vízeséssel és egy 30 méteres aknazombollyal. Közeli zárt bányatelep működik a mai napig, a közeli Körös eredete-barlang nem látogatható.

Rézbánya vidéke korábban jelentős bányavidék volt. A római katolikus templomot Mária Terézia építtette. A településtől nem messze van a Rézbányaplaj bányatelep. A falu után kezdődik a szerpentin, sokszor meredeken kanyarog fel az út a Vertop-hágóra (1160 méter).

Innen turistajelzés vezet a Sziget-hegység talán legnagyobb, látványos vízeséséhez, a Szentháromság-eséshez, amelyet azonban inkább Biharmező felől egyszerűbb megközelíteni.

A **Szegyesd-völgy** a látványos Schmidl-kőközzel és több mint kétszáz barlangjával a Bihar-hegység nyugati oldalán helyezkedik el. Száraz időben könnyen bejárható kirándulóhely barlangjaival és a völgyet lezáró, helyenként mindössze egy méter széles Schmidl-kőközzel. Ide is egy hosszabb turistaút vezet a hágó térségéből (kék háromszög), de rövidebb túrával Szegyesd faluból érhetjük el, túratáv oda-vissza kb. 12 km, nem jelentős szintemelkedéssel.

Diófás szinte egybeépült Rézbányával, nevét diófaligetéről kapta, korábban az uránbányászat révén jelentős bányaváros volt. Innen közelíthető meg nem jelzett ösvényeken a **Fonóházi-** vagy **Szénaverősi-barlang** és az 1039-méteres **Priszlop-csúcs** a Szegyesd völgyétől délre. A **Vércsorog-vízesés** a Nagy-Bihar-

gerinctől keletre, Izláz településről, a főúttól alig 4 kilométeres túrával elérhető, sőt lovaskocsik is várják a kényelmesebb kirándulókat. A 15 méter magas vízesés 1150 m magasságban található, nevét a háttérét képező vörös, agyagos sziklaktól kapta.

A **Pătrăhăițești (Buciniș) kétlépcsős vízesés** a Buciniș-patakon zúdul le a Kis-Bihar orma alatt, a magassága körülbelül 15 méter. Pătrăhăițești településről könnyed, rövid sétával érhető el (piros pont jelzés).

Lepus (Arieșeni) településről két jelzés indul Pádis irányába: a sárga háromszög (amelybe Vertopról is be lehet csatlakozni) a Galbena vidékén át Vasaskőfalváig vezet, a másik pedig a piros háromszög, amely a Vertopról a Kis-Pádis-rét felé vezető piros sáv jelzésbe fog becsatlakozni az 1426 méteres Havasfő-csúcs alatt. A becsatlakozás után egyébként a Tóbiás-kilátó felé a piros kör jelzés ágazik le egy kis látványos kitérőre, 0,5 kilométer hosszan, 130 méter emelkedéssel, amit érdemes felkeresnünk egy szép panoráma biztos reményében. (1887-ben Tóbiás Miklós erdőmérnök fedezte fel a Csodavárat Pádison, rá emlékeztet e kilátó magyar neve.)

Lepusról egy másik piros háromszög jelzés az Aranyosfői-jégbarlang felé veszi útját Păntești hegyi szórványtelepülésen át. Érdekességként elmondható, hogy a Lepus/Arieșeni – Păntești – Sturu útvonal szép panorámaútvonal, amely akár autóval is járható, pár kilométeres keskeny hegyiút (DC 253).

Felsőgirda településről sok környékbéli nevezetességet érhetünk el, akár viszonylag jó minőségű műúton is, így például az Aranyosfői-jégbarlangot, a Kalinyásza-rétet, az Ördögös-völgyet is szinte egy körútban.

Az **Ördögös-völgy** mintegy 2,5 km hosszú szorosa rejti a **János-kapu-barlangot**. A 120 m hosszú barlangot lépcsőkkel, villanyvilágítással, beléptetőrendszerrel látták el.

Az álomszép, alpesies, zöld havasi legelőkkel büszkélkedő, 1400 méteres magasságon fekvő **Kalinyásza-rét** hatalmas erdei tisztás több tucat esztenával, kunyhóval, ez a mócok egyik nyári lakhelye. Egy templom is található a rét felett. Műút vezet ide, az Ördögös-völgy felől ágazik le a Felsőgirda felé tartó út. Nyaranta egyszer itt tartják a Kalinyásza-i vásárt. A kék sáv turistajelzés érkezik ide Pádis felől Felsőgirda felé, bejárva a jégbar-

2

3

FOTÓ: PEREI ÁRPÁD

1. A Bihar-kapu
2. A Rozsda-szakadék
3. A Pătrăhăițești-vizesés
4. A Kalinyásza-rét környékén
5. Szélkerekek a Kis-Bihar-csúcsnál

lang környékét és az Ördögös-völgyet is. Egy ösvény átvezet a közeli Kőház hegyi településre is.

Az **Aranyosfői (Szkerisórai) jégbarlang** régóta ismert, manapság igen népszerű turistalátványosság. Európa második, Románia legnagyobb jégbarlangja a világ legnagyobb felszín alatti jégtömbjével. A barlangról már 1863-ban Adolf Schmidl leírást és térképet készített.

A barlang bejárata 1165 méterrel a tengerszint felett található. 105 méter mély és 700 méter hosszú, a bejárat átmérője 50 méter. A barlang bejáratához – egy 48 méter mély, 60 méter átmérőjű zsombolyba – vaslépcsőn leereszkedve jutunk, miközben a hőmérséklet érezhetően csökken. Riasztó tény, hogy az enyhe telek miatt felgyorsult az Aranyosfői-jégbarlang föld alatti gleccserének olvadása: a jégréteg vastagsága az utóbbi évben annyival csökkent, mint az elmúlt tíz évben összesen.

A jégbarlanghoz turistaösvények is vezetnek több irányból: a leginkább járt a Felsőgirdából induló látványos turis-

4

taút (piros kereszt) mintegy 2 óra alatt Mununa érintésével vezet a barlanghoz, de műút is vezet ide az Ördögös-völgyön keresztül, vagy egy másik, rövidebb úton, Felsőgirdától az Alsógirda/Kőház felé tartó útról is elágazik egy jól járható modernizált hegyi út a jégbarlang felé.

A **Vertopi jégbarlang** és a **Nagy-Kojba-barlang**, a Bihar-hegység legnagyobb barlangbejáratával rendelkező (74 méter széles és 47 méter magas) barlangja a bájos szépségű hegyi falvacska, **Kőház** közelében található. Közeli van a **Tauz-vízkelet**. Ide

Felsőgirdáról Kőház település felé haladva rövidke kis túrával juthatunk a Filea-malomtól indulva, a kék kör jelzést követve (450 méter).

A környéket bemutató, részletesebb információkat tartalmazó film a YouTube portálon a következő címen tekinthető meg: *A Vertop (Bihar)-hágó és környékének csodálatos világa*, vagy okostelefonnal beolvassza a következő QR-kódot: ■

Perei Árpád

5

1

2

A szacsali Nopcsa- kastély

3

4

5

6

7

■ A Hunyad megyei, Hátszegtől 10 km-re délre fekvő falu első írásos említése 1440-ből való, *Saachal* névalakban, mint zejfkalvi Zeyk István birtoka.¹ Utóbb a naláci Naláczy család tulajdonába került; a történeti hagyomány szerint a 19. század derekán a Naláczyak viszont annyira eladósodtak a Nopcsák felé, hogy a hírhedt Fatia Negra, felsőszilvási Nopcsa László (1794–1884) az adósság fejében lefoglalta, és itt alakította ki hátszegi birtokközpontját. A jószág igazgatását 1872-ben legkisebb fia, Elek vette át.

Felsőszilvási id. Nopcsa Elek (1848–1918) katonai karriert szeretett volna befutni, de végül polgári pályára került. Részt vett az 1866. évi osztrák–porosz háborúban, majd Mexikóban is harcolt, de 1872-ben tartalékos lett, hazatért Erdélybe és átvette a családi birtokok vezetését. Az általa építtetett szacsali kastélyba költözött, és itteni birtokán modern gazdaságot alakított ki; elsőként hozott Hunyad megyébe cséplőgépet.

A családi hagyományoknak megfelelően ő is bekapcsolódott a hunyadi közéletbe, másfél évtizedes megyei politikálás után, 1887-ben a hátszegi kerület szabadelvű párti színekben egyhangúlag képviselővé választotta – attól kezdve 1915-ig folyamatosan tagja volt a magyar országgyűlésnek. 1874-ben kapott magyar bárói címet és 1878-ban lett cs. és kir. kamarás. 1896-ban a budapesti Operaház és a Nemzeti Színház intendánsává nevezték ki, de egyévi működés után tisztségéből

felmentették. Alapító tagja volt a Hunyad vármegyei Történelmi és Archeológiai Társaságnak.² Az 1876-ban gr. Zelenka-Zelenski (Zselénszky) Matild csillagkeresztes hölgygel kötött házasságából három gyermek született: Ferenc, ifj. Elek és Ilona.

Az elsőszülött fiú, Nopcsa Ferenc (1877–1933) volt talán a legismertebb családtag. Amerikában főleg tudományos tevékenysége miatt tartják számon, itthon azonban a századforduló nagy kalandoraként él a köztudatban, akinek alakjához trónszerzési kísérlet, repülőgép-eltérítés és számos kémtörténet kötődik. A bécsi Theresianumban tanult földtant, amikor 1895-ben a szentpéterfalvi családi birtokon húga, a 12 éves Ilona ősgyíkmaradványokat talált. Ez a felfedezés fordította figyelmét a paleontológia felé. 1897-ben egy cikkben leírta a kréta időszakból származó maradványokat, és a felfedezésről két évvel később beszámolt a bécsi Tudományos Akadémia egyik ülésén is. Ő derített fényt a hátszegi törpe dinoszauruszok keletkezéstörténetére, életformájára és kihalására, neki köszönhető az első magyarországi dinoszauruszlelet, a *Magyarosaurus dacus* tudományos leírása. Azonban a tudományos élet nem elégítette ki maradéktalanul, így 1903-ban a bécsi Udvar titkos ügynöke lett. Közben megbízásán, az albán törzsek felfegyverzésén dolgozott, több mint ezer, nagyrészt néprajzi tárgyú, dokumentértékű fotográfiát készített, és megírta Albánia néprajzát négy kötetben. Az 1913. évi trieszti Albán Konferencián

1. A felújított kastély főhomlokzata (FOTÓ: HUNYAD MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT, 2024)
2. A kastély tömbje északkeleti irányból (FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN, 2007)
3. A kastély felújított lambériája (FOTÓ: HUNYAD MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT, 2024)
4. A felújított lépcsőkörlátok (FOTÓ: HUNYAD MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT, 2024)
5. A helyreállított egykori Nopcsa-birtok északnyugati irányból (FOTÓ: HUNYAD MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT, 2024)
6. Márton Ferenc rajza Nopcsa Ferencről, 1926-ból (COMMONS.WIKIMEDIA.ORG)
7. Az egykori Nopcsa-birtok kapuja (FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN, 2007)

önjelölt trónvárománysként lépett fel, azonban sem a nagyhatalmak képviselői nem támogatták egy osztrák állampolgár albán királyságát, sem a bécsi diplomácia nem tartotta megvalósíthatónak Nopcsa kalandos tervét. Albániai küldetését 1916-ban befejezte, hírszerző tevékenységét azonban folytatta, ezúttal Romániában, nomád pásztornak adva ki magát. Egész kémhálózatot épített ki, azonban mivel felettese kettős ügynök volt, a háború utolsó időszakában lelepleződött.

A Tanácsköztársaság kikiáltásakor egy eltérített repülőgépen hagyta el Magyarországot. 1920-ban, furcsamód éppen Bukarestből kapott felkérést, hogy legyen a Román Földtani Intézet igazgatója, ő azonban nem vállalta a feladatot, inkább visszatért szacsali birtokára, de itt a lázongó parasztok kishíján agyonverték. Akkor szerzett fejsebe állítólag sosem gyógyult be, és ettől kezdve jelentkeztek idegproblémái is. Magyarországra menekült, majd 1925-ben a budapesti Földtani Intézet igazgatója lett. Folytatta a Monarchiában megindított nagyszabású kutatásait,

1 Vistai András János: *Tekintő. Erdélyi helynévkönyv. Harmadik kötet Q–Zs. 897.* – https://web.archive.org/web/20110710231100/http://www.fatornyosfalunk.com/html/erdelyi_helynevkonyv.html

2 Sturm Albert (szerk.): *Országgyűlési almanach 1901–1906.* Budapest, 1901. 329–330.; Szinnyi József: *Magyar írók élete és munkái* – <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/n/n18018.htm>

A főhomlokzat csúcsíves középrizalítja
(FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN, 2007)

és ezeket több nyelven publikálta. Emellett számos nemzetközi konferenciát is szervezett. Tudományos tevékenysége elismerésül az MTA 1928-ban rendes tagjává választotta, de soraiba fogadta számos külföldi tudományos társaság is, köztük a londoni Földtani Társaság, a berlini Földrajzi Társaság, a bécsi Földtani Társulat és a Bolognai Akadémia.³ Súlyosbodó betegsége miatt egyre gyakrabban került konfliktusba feletteseivel, 1929-ben lemondott posztjáról, nem sokkal később idegösszeroppanást kapott. Utolsó éveiben Ausztriában gyógykezelték. 1933-ban mély depresszióba esett, s egy válságos pillanatban agyonlőtte ifjúkori barátját és titkárát, az albán Bajazid Elmaz Dodát – akihez szoros érzelmi szálak is fűzték –, majd öngyilkos lett. Mivel öccse, ifj. Elek (1879–1920) cs. és kir. huszárszázados már korábban, fiatalon elhunyt, a család fiúága 1933-ban, Nopcsa Ferencel kihalt.

Húga, Ilona (1883–1963), a Máltai Lovagrend tiszteletbeli hölgytagja 1908-ban Pallavicini Albert őrgróf felesége lett, majd 1945-ben Olaszországba költözött. Leszármazottai már nem akarnak

3 Eszenyi Miklós: *Felsőszilvási Nopcsa Ferenc. In: Ősi Gyökér. Kulturális folyóirat*, XLV. évf. (2017), 1-2. szám. 18–22.; Stöckert Gábor: *Trianon elvitte az első magyar dínót*. In: *Index* (2007. június 9.); Uő: *A magyar, aki albán király akart lenni*. In: *Index* (2012. november 28.); Csaplár Krisztián: *Kém, arisztokrata, őslénykutató. Nopcsa Ferenc*. In: *Rubicon online* – <https://rubicon.hu/cikkek/kem-arisztokrata-oslenykutato-nopcsa-ferenc>; Tasnádi Kubacska András, dr.: *Nopcsa Ferenc*. – http://epa.oszk.hu/03200/03205/00006/pdf/EPA03205_foldt_tudort_evkonyv_1977_06_079-083.pdf

A főhomlokzat részlete (FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN, 2007)

tudni az ősokról, s veszni hagyták az egykor a család tulajdonában lévő birtokokat. Az évtizedeken keresztül gyermekvédelmi központként, sérült gyermekek kisegítő iskolájaként működő szacsali Nopcsa-kastély a rendszerváltás után a Hunyad Megyei Önkormányzat kezelésébe került, amelynek csak az elmúlt évek során, mintegy 11,5 millió lejből sikerült felújítania az időközben nagyon leromlott állapotú épületegyüttest.⁴

A historizáló szacsali kastély 1872 körül épült. A kétszintes, hosszúkás alaprajzú kastély tervezőjét a középkori lovagvárak ihlették, erre utal a nyugati homlokzat csipkézett ormfala, a négyszög alaprajzú, lőréses pártázattal, szuroköntőkkel kialakított impozáns saroktorony és az észak felől három oldalával csatlakozó nyolcszögű tornyocskák, továbbá a lőréses párkányú kapu, amelyektől regényessé válik az épület. A főhomlokzatot egy igencsak masszív, bástyaszerű középrizalit uralja, amely támíveivel és pilléreivel, valamint lőréses koronázó párkányával a nyugati homlokzathoz hasonlóan történelmi időkre emlékeztet. A földszinti csúcsív alatt a kastély főbejáratához jutunk, míg az emeleti csúcsív a nagyerkélyről enged kitekintést a kastélyparkba. A rizalit fölötti meredek sáttortető egyik sarkán még egy eredeti, sárkányos szelvítorla lengedez. A főhomlokzat ablakai egyenes záródásúak,

az emeleti ablakok fölött Tudor-stílusú, szögletes szemöldökpárkányok húzódnak. A nyugati homlokzat és a nyolcszögű torony ablakai csúcsívesek.

Az utóbbi két évtizedben a kastély állapota lehangoló volt. Gazdátlanul, kifosztva, tönkretéve állt. Vakolata málladozott, ablakai kitorve, ajtói beszakadva, a termekben térdig érő szemét mindenfelé, a tetőzet beomlással fenyegetett, végül már az eső is beszivárgott. Egykori berendezésének hírehamva sem volt, pontosabban inkább hamva, mint híre. Az egykori kastélypark is elhanyagolt, gondozatlan volt.

Amikor 2011-ben a Nopcsa bárók egykori szacsali birtokának állapotát leírtuk, az épület jövőjét reménytelennek gondoltuk.⁵ Örvendetes azonban, hogy tévedtünk, és sorsa váratlanul mégis jóra fordult. A munkálatok során – melyek kisebb-nagyobb megszakítással öt éven keresztül zajlottak – kicserélték a tetőszerkezetet, restaurálták az épület különlegesen értékes elemeit, köztük az igényes kialakítású lambériát, az öntöttvas-csigalépcsőt és a védőkorlátokat, de felújították a pincét, a kapuépítményt és a parkot is. A kívül-belül megújult egykori Nopcsa-kastély avatási ünnepségét 2024 júniusában tartották, a tulajdonos Hunyad Megyei Önkormányzat szerint a felújított épület-együttes a közeljövőben látogatható lesz a nagyközönség számára is. ■

Bicsok Zoltán

4 Páva Adorján: *Felújították a kém és kalandor erdélyi magyar báró, önjelölt király, a Magyaroszaurusz első leírójának kastélyát*. In: *Krónika online* (2024. június 7.). – <https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/felujitottak-a-kem-es-kalandor-erdelyi-magyar-baro-onteljelolt-kiraly-a-magyaroszaurusz-elso-leirojanak-kastelyat>

5 Bicsok Zoltán–Orbán Zsolt: *„Isten segedelmével udvaromat megépítettem...”. Történelmi családok kastélyai Erdélyben*. Gutenberg Kiadó. Csíkszereda, 2011. 428–430.

Ha én egyszer zarándok- vendéglátó leszek...

Ahányszor többnapos zarándokútra indulok, annyszor játszom el a gondolattal: vajon milyen lehet vendégvárnak lenni? Milyen lehet megnyitni a házam ajtaját, fogadni a megfáradtat, és úgy kedveskedni, hogy másnapra is erőt adjak az útjához?

■ Ha egy mód van rá, évente indulok Gyergyóalfaluból Csík-somlyóra, két évente Szent Jakab útját járom, és idén belekóstolhattam a Via Transilvanica kínálatába is. Most pár napja érkeztem haza a Portugál Caminóról, így egész friss élményekkel merenghetek el afölött, milyen zarándok-vendéglátó lennék én. Tény: egyre többen választják a gyalogos zarándoklatot, és igény mutatkozik a minőségi vendégfogadásra. Elmondják a házigazdák, megélhetésnek, jövedelempótlásnak sem utolsó ez a tevékenység, nem is beszélve arról a jó érzésről, hogy egy vándor útjához hozzáadhatnak valamicskét.

Számos oka lehet annak, hogy valaki vállalja a vendéglátást. A segítőkészség és az anyagi haszon reménye még oly kevés hozzá, eltöri az engedélyek és a napi kihívások mellett. Mégis aki elkezdte már, vagy készletet érez rá, lehet, ötleteket meríthet az alábbiakból.

A portugál úton, ha a szállásadóimra gondolok, többek arca villan elő emlékeimből. Például Rita asszonyé, aki a családi fészket alakította panzióvá. Hajdanán családjával élt a tágas kétemeletes házban. Meghalt a fia, kongott a lakása. Eldöntötte, zarándokokkal pótolja a hiányt. És estéről estére, mikor ajtaján csengetnek, széles mosollyal engedi be az idegeneket, nem félti az antik bútorait, értéktárgyait, friss, hideg vizet visz fel a szobába, s ha elcsigázott az utas, reggelre halasztja az ügyintézését, az anyagiak elszámolását. Konyhája egyszerű, tiltásoktól mentes. Ami ott van, az használható, fogyasztható. Nevet a nevetővel, részvétellel van a sánta iránt, kinyitja lelkét az érdeklődőnek, és mesél életéről. Mesél azzal a tapintattal, ami nem nyomasztó, nem dagályos, nem időrabló... mégis megadja azt az érzést, hogy ha egy éjszakára is, de biztonságban, közösségben lehet a vándor. Megérezheti: ő is ide tartozik.

Ez az otthonérzet talán a legfontosabb a pihenéshez. Mert a zarándok a legyalogolt nap végén mire vágyik? Amikor eléri a szálláshelyet, emberi léptékű igényei vannak: mosdóba szeretne menni, szomjúságát, éhségét csillapítani és egy jót aludni. Ebben kell egy nyelvet beszélni.

Igen, a nyelvi különbségek a szó szoros értelmében is akadályt jelenthetnek. De ezek csak átmeneti gátak, mert van házigazda, aki nyelvtudását szemléltetőeszközökkel pótolja. Az előszoba falán ha ott lóg egy térkép a településről, egyből kiderül, hol tartózkodunk éppen, onnan milyen távolságra van üzlet, vendéglő. Jólesik ilyenkor az ajánlás: ott vacsorázz a sarki étkezdében, finom, friss, helyi falatokat szolgálnak fel, és ha viszed ezt a kis utalványt, tudják, én ajánlottalak, tíz százalék kedvezménnyel lakhatsz jól. Jó és szókimélő a

A lepadolt óceánparton

kifüggesztett wifi-jelszó és a ház szabályzata is, mert van fogalmad a villanyoltásról, a reggeli időpontjáról, a hátizsákod helyéről... mert bizony a legtöbb helyen zsákok ágyra tenni tilos.

Van vendéglátó, aki hosszan és dallamosan mond a maga nyelvén, s mikor már elfogy belőle a szusz, akkor néz a szemedbe, megdöbbenve, hogy te ebből egy szó nem sok, annyit sem értettél. Befuccsolhatna a kommunikáció, ha nem leleményes a házigazda, de a technika vívmánya kisegít a bajból. Manapság olyan fordítóprogramok léteznek, hogy a portugál hozzászól a telefonjához, az pedig neked magyarul ismétli meg mondatait. Aztán te kérdezel, legtöbb esetben elsőként azt, hogy merre található a mosdó.

Az illemhely kulcskérdés, annak tisztasága utal az egész ház higiéniájára, ahol étellel is szolgálnak, annak minőségét

is előrejelzi. Nincs az a szűk költségvetés, mely ne engedné meg, hogy tiszta, papírral bőségesen ellátott legyen. Akkor is, ha a fogadó tudja, a zarándok zsebébe is tesz valamennyit a vécépapírból. Az igazán figyelmes gazda a női szükségletekről sem feledkezik meg, jóleső látni, hogy kis dobozkában betét, tampon található a fürdőszobában.

Kimondhatatlan, mekkora ajándék a zarándoknak, ha a zuhanyzóban folyékony szappan, tiszta törülköző várja. Ugye, a hátizsák térfogatának megvannak a maga korlátai, a repülőgépre sem lehet a fél literes tusfürdőt felvinni, nem beszélve annak súlyáról, amit a hátunkon kell cipelni minden nap. Azt javasolják a gyakorlott gyaloglók, hogy hátizsákad súlya ne haladja meg a testsúlyod tíz százalékát, tehát a pipérrel is jól kell sáfárkodni. A törülköző pedig aranyat ér, mert a sajátod száraz marad. Főleg olyan helyeken, ahol magas a páratartalom, még ha ki is akasztod hátizsácodra, még este is nyirkos. Isten ments, hogy nedvesen becsomagold, mert annak szagától egész a mosásig, de lehet, hogy két-három mosásig nem szabadulsz meg.

Ugyanide kívánczik egy javaslat: bár beruházás, de egeket hasogat a zarándoknak, ha van a szálláson mosó- és szárítógép. A használati költségek is minimalizálhatóak, ha kuponnal, pénzürmével üzemeltethetőek: automatikus mosószer-adagolással, 3-5 eurós ráfordítással a ruha tiszta lesz, a zarándok pedig embernek érzik magát.

Az egyéb közös terek használata is érdekes téma. Ha van egy polc a bakancsoknak, egy túrabotttartó, zárható szekrény a hátizsáknak, az ember önkéntelenül is használatba veszi ezeket. A hangoskodásnak is van ellenszere: az egyik szálláson éppen csak hallható zene szólt, jó muzsika, melynek hangerejéhez igazodott automatikusan a beszélgetés. Este pedig a csendítő kis mécsesekkel oldotta meg a háziasszony: a folyosókon a halk zene és a kis gyertyafények csodát műveltek: a zarándokok lábujjhegyen járkáltak, lelassultak, önmagukkal találkoztak.

A konyha és az étkező is lehet zarándokbarát. Most egy kolostor képe villan fel bennem. A kagylóban nincs mosatlan, mellette viszont jó pár edény található a borogatón. Nem én leszek az, aki szemetet hagy maga után, főleg ha ott van a mosogatószivacs, a meleg víz. Egy másik asztalon a zarándokok által hagyott alapélelmiszerek. Aki éhes, percek alatt

készíthet paradicsomos laskát, vagy kibonthat egy konzervet, s máris elhallgattatta korgó gyomrát. Kis tányérkában néhány cent van az asztalon... ha így köszönnéd meg vacsorádat, megteheted.

Egy vázában egy szál virág – nem nagy erőfeszítés a gazda részéről, mégis azt üzeni, hogy várt téged, jó szívvel fogad. És csupán ennyi is elég ahhoz, hogy érezd: biztonságos helyen hajthatod álomra a fejedet. Hogy egy szobán ötvenen osztoztok? Hogy emeletes vaságyak nyikorognak, és ha jobb oldaladra fordulsz, egy japán, ha balra, egy svéd néz veled farkasszemet? Ilyen helyek is vannak, a tér nem végtelen, a szállásigény viszont szinte az. De mekkora találmány a függöny! Csak behúzod, és máris van egy saját kicsi birodalmad két négyzetméteren. Az már csak extra, ha a fejed mellett egy kis lámpa és egy dugaszaljzat is található kütyüid töltésére.

Talán a fogadásnál is fontosabb az útra engedés. Egy jó szó, útbaigazítás: térj balra, majd menj egyenesen 50 métert, ott csatlakozhatsz rá a jelzésre. Isten segítsen! Egy ilyen elbocsátó szép üzenet feledtetni, hogy a reggelinek csak morzsáit hagyták neked a korábban kelők, hogy az ingyen kávé a kávébabot csak hírből ismerted.

Becsukod az ajtót az utolsó zarándok mögött. Azt hiszed, csak hűlt helyük maradt. Aztán rájössz, nemcsak a szállását hagyták, hanem pár élősködőt is, ami az előző szálláshelyről került ide. Nehéz az ilyen kvártélyosoktól megszabadulni, elengedhetetlen a fertőtlenítés, mert könnyen híreDET viszik a zarándokok, csípésnyomokat mutogatva a világhálón. Nagy küzdelem megszabadulni bolhától, poloskától, de jó próbálkozás a hátizsákok kitiltása a hálótermekből, a műanyag matrachuzat, egyszer használatos alsólepedő és párnahéj... na meg a „sorry” ismételtetése, ha valaki vakarózva kezdi a napot.

Más is marad a zarándok után: ottfelejtett túrabot, feleslegesnek ítélt sapka, térkép és könyv, fejlámpa, papucs. A jó vendéglátó ezeket mind-mind megtisztítja, egy dobozban a közös térbe teszi, jelezve: ebből bármi a tied lehet, amire szükséged van. Ajándék egy ismeretlentől neked. Mert az egész út erről szól: kapsz és adsz minden találkozásban. Ha én egyszer szállásadó leszek, szeretném azt ajándékozni, ami a zarándoknak jólesik. Amiről, ha eszébe jutok, hálás lesz a találkozásunkért. ■

Balázs Katalin

3

4

5

6

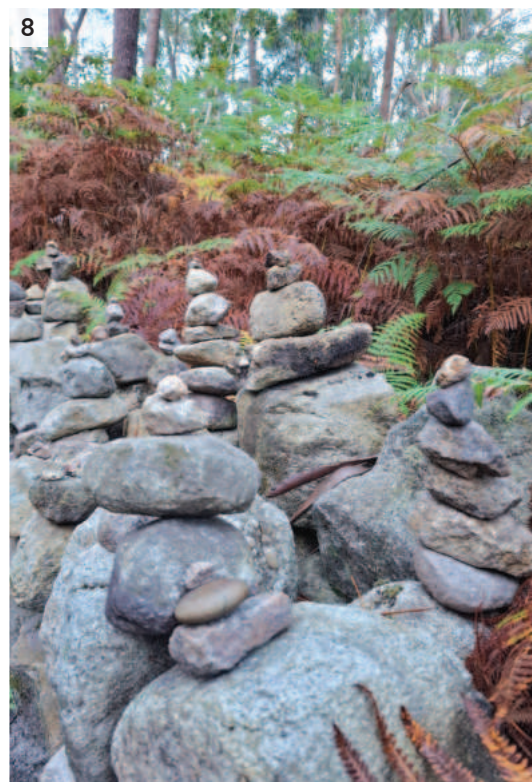
7

FOTÓ: ÁBRAHÁM-KASSAY TÜNDE, BÍRÓ ÉVA,
DEMETER ÉVA, BALÁZS KATALIN

1. A két négyzetméteres lakosztály
2. Amikor a luxusnak nincs felső határa
3. Nappal szellős, éjszaka sokcsillagos
4. Fenyő- és eukaliptuszerdőkön vezet az út
5. Zarándokfőhajítás
6. Úton Szent Jakab sírjához
7. Portugália és Spanyolország határán
8. Jó esetben csak nyomát hagyja az ember
9. Compostelához közeledve egyre sűrűbb az egy négyzetméterre eső zarándokok száma

9

8

A Cserna-völgy felett

Hazajárás Erdélybe Évadnyitó filmek Dél-Erdélyből

Kenyeres Oszkár
Hazajáró Egylet

■ Mikor 2011 nyarán az első képkockák forogtak a Hazajáróban, álmunkban sem gondoltuk volna, hogy 12 év múltán még ugyanezt a sorozatot fogjuk forgatni. Márpedig mikor 2023 februárjában végigtekintettünk a Csukás-hegység Zákány gerincéről, szinte hitetlenül állapítottuk meg, hogy bizony ezek a képek már a Hazajáró 12. évadába készülnek. Természetesen a sorozat elején nem ábrándoztunk arról, hogy még a Dallas című eposzt is lekörözzük, de hála Istennek a sorozat népszerűsége töretlen maradt, arról nem is beszélve, hogy még ennyi idő után is bőven találtunk bemutatni való értéket szerzte a Kárpát Hazában. Így fordulhatott elő, hogy 2022 és 2023 fordulóján a Mehádiai-hegységről és a Csukásról is már a második filmet készítettük, Dél-Erdély két távoli végpontja közé pedig éppen belefért az a Selykszék, amely nem a tömegturizmusról híres.

A Csukásban ezúttal a Zákány gerincét vettük célba, majd körülnéztünk a szomszédos Grohotisban is. A mehádiai hegyekbe nyolc esztendő után tértünk vissza: ahogy Veress Endre is megfogalmazta, ez a völgy a „legszebb és legváltozatosabb a Délmagyarországot átszelő összes völgyek közt.” Miután végigjártuk a Cserna felső völgyét, felkapaszkodtunk a Mehádiai-hegység legmagasabb csúcsaira. A hegység legmagasabb szirtjéről nyíló panoráma láttán nem is értjük, miért olyan ritkán látogatott ez a hegyvidék, pedig az egész kárpáti hegykoszorú viszonylatában is kivételes formakincs-csel rendelkezik. A kopár tájon szigetszerűen kisebb erdők, bokrosok is megjelennek, de alapvetően sziklarengeteg uralja a hegységet. A gerinc és a völgy között húzóódó platószerű háton egymást érik a karsztos medencék. Ez a formakincs ekkora kiterjedésben párját ritkítja az egész Kárpátokban.

Selykszéken nem volt nehéz megtalálni a film vezérfonalát: az 1848–49-es szabadságharc idején ez a térség volt Bem erdélyi harcainak egyik legfőbb színtere. Nagycsűr például nagyszabású középkori temploma mellett arról is nevezetes, hogy Bemet és csapatát a helyi evangélikus lelkész látta vendégül a templom szomszédságában. Aztán lezajlott a rossz emlékű nagycsüri ütközet, ami a szabadságharc utolsó nagy erdélyi csatájaként írta be magát a történelembe. A szelindeki paplak épületén emléktáblák hirdetik, hogy itt szállt meg 1849 januárjában Bem József tábornok, s itt csatlakozott seregéhez Petőfi Sándor is, mielőtt Nagyszében bevetelésre indultak.

A közeli Asszonyfalva nevét a régi birtokosáról, a mindenkori királynéről kapta, de a románok 1950-ben egy tömeggyilkosról nevezték el, akinek szobrot is emeltek. A falu szülötte, Axente Sever azzal vívta ki magának a román utókor elismerését, hogy 1849-ben szabadcsapatokat szervezett, hogy magyarelleses vérengzéseket rendezzen többek között Abrudbánya és Nagyenyed környékén.

De inkább foglalkozunk Selykszék híres magyar szülötteivel: a Bolyai család olyan géniuszokat adott a nemzetnek, mint az 1775-ben született Bolyai Farkas matematikus, polihisztor, akinek a szülőháza helyére épült házat még megtaláltuk Bolyán. Legjobb tanítványa saját fia, a világhírű matematikus, Bolyai János volt. A család hagyatékát ma már a katolikus templom melletti parókián emlékszoba őrzi. Bolyai Farkas azon túl, hogy a Magyar Tudós Társaság tagjaként a magyar matematikai kutatás úttörője volt, számos más tudományos és művészeti területen is jeleskedett. Fiát, Jánost is csak úgy emlegették, mint a „geometria Kopernikusza”, „az erdélyi tudományosság legkiemelkedőbb képviselője”. A kiállításba és a magyar szóba mint utolsó szalmaszálba kapaszkodtunk bele ezen a kiüresedett vidéken. ■

Mehádiai-hegység

■ „A triász-mészkö képezi a Cserna völgyét kétfelől szegélyező, óriási szagatott sziklafalakat, melyek a völgyet oly nagyszerűvé, oly vadregényessé teszik, hogy minden természetkedvelőt elragad, s képe feledhetlenül emlékezetébe vésődik.” (Koch Antal)

Jó mélyen befűrészelte magát a Cserna folyó a Szörényi-hegység dél felé alacsonyodó vonulatai közé. A völgszűkület fölé meredek sziklafalakkal emelkedő hegységeket, a nyugati szegélyén tornyosuló Csernai-havasokat és a keleti, Mehádiai-hegység Al-Dunára ereszkedő részét már bebarangoltuk. Most annak járunk utána, milyen karsztcsodákat rejtenek a Cserna völgye felsőbb szakaszai. Erdély és Havasalföld peremvidéke, a Mehádiai-hegység érintetlen erdőségekkel, vad szurdokokkal, ágaskodó sziklatarajokkal, karsztos medencékkel és a kiterjedt havasi réttjein megbújó mesebeli szórványfalvakkal várja a ritkán idetevendő vándort. Az itt készült filmünk megtalálható a YouTube-on a *Mehádiai-hegység 2. – Szörényi mészkőbirodalma* címen.

A Mehádiai-hegység

Túrasíval a Grohotisban

Csukás-hegység

■ „A Csukás, az ország délkeleti részének sarokbástyája gyanánt égnek meredő barcasági havasok csoportjában, kelet felé az utolsó magas kiszökellést képezi. Szorosan véve a Csukás már nem a barcasági hegyekhez, hanem a vele határos bodzai hegységhez tartozik, de azért az alkotó kőzetanyag azonossága folytán még a barcasági hegyekhez szokás sorolni. Több oldalról mászható meg.” (Déry József: *Kirándulások a Barcasági hegységekbe*, 1896)

Délnyugati oldaláról már megmásztuk a bizarr formakincsű Csukás legismertebb részeit, de a Kárpátkanyar főleg konglomerátumból felépülő ékessége bőven tartogat még látványosságokat. Ilyenek a délkeleti felén emelkedő Zákány-gerinc és a Vörös-havasok, amelyek után beköszönünk déli szomszédjához, az alig ismert Grohotis-hegységbe is. A hóviszonyokhoz alkalmazkodva a Csukásban hótalpas túrát teszünk, míg a Grohotis – ezeréves határunkat hordozó – klasszikus mezőhavasát már túrasíval hódítjuk meg. Ez a dél-erdélyi Hazajáró epizód visszanezhető a YouTube videómegosztón a *Csukás-hegység 2. – Téli túra a Zákánytól a Grohotisig* címen.

Selykszék

■ A középkori Magyar Királyságban, Erdély Királyföldjén volt egy önálló közigazgatási terület, amelyet központjáról Selykszéknek neveztek. A szászok alapították, élén a király által kinevezett kerületi gróf állott, ügyeiket maguk intézték, hivatalnokait és papjait választották. Ezen a Nagyszeben és Medgyes közé eső dombvidéken, a szászok közé ékelődött magyar nemesi birtokokon magyar földműves települések ala-

kultak. Selykszék végül a 16. században elvesztette önállóságát, de elnevezését egészen a 19. századig használták. Aztán a szászokat és a magyar urakat elűzték ősi földjükről. Erdőtemplomaik és várkastélyaik gazdátlanul romosodnak, ám vannak még itt magyar közösségek, amelyek, ha szórványban is, de kitartanak. A róluk készült filmre a *Selykszék – Tűzörzök Kiscsúrtól Kiskapusig* címen lehet rálelni a YouTube-on.

Szelindek vára

Selykszék

Erről írtak eleink

Hegymászóink megsüvegelése 1.

■ A hegymászásról (Erdély, 1897, 11–12. lapszám)

Ha figyelemmel kísérik az európai testvéregyesületeket, akkor már azok elnevezésénél szemünkbe ötlük a különböző cél és irány, melyek azokat első sorban vezetik, illetve működésüket mintegy irányítják. A két főirány, mely a mi szempontunkból a honismeret gyakorlati terjesztésére szolgál: a turistáskodásban és a hegymászásban nyilvánul.

Igaz, hogy a tágabb értelemben vett turistaság fogalma alatt maga a hegymászás is értendő, igen, de azért a szűkebb értelemben vett turista és alpinista kifejezéseket mégis meg kell egymástól különböztetnünk.

A vándorutas és hegymászó között ugyanis az a különbség van, a mi pl. a kezdő író és a neves költő, a nyelvmester és a filológus vagy a kőfaragó és a szobrász között van, t. i. a hegymászó a turistaság terén valami magasabb fokú specialistát jelent. Innen van az, hogy az egyszerű kiránduló még nem turista, valamint a turista sem föltétlenül hegymászó.

De igen is fejlődhetik egyik a másikból, ha az illetők a megfelelő tulajdonságokat elsajátítva, tanulmányozás vagy tapasztalat útján kiképezik arra magukat. (...)

Az alpinista tehát a kirándulókkal és turistákkal szemben olyan szakembernek tekintendő, a ki a turistaság legmagasabb fokán áll s annak mintegy legnehezebb, de egyúttal legszebb formáját, t. i. a hegymászást rendszeresen és mások okulására közhasznú célból kultiválja.

Az alpesi vidékek úgynevezett hegyi egyletei magukat jobbra Alpesi-kluboknak nevezik a nélkül, hogy a turistaság

Ebben az esztendőben e rovat segített abban, hogy közelebről megnézzük egyesületünk egykori tevékenységét: a székelyek féltését, a csángók tiszteletét, az Erzsébet-lobogó születésének történetét, de akár lássuk az első magyar turistákat is élesebb szemmel. Az év utolsó lapszámába a hegymászókat hagytuk. Az 1897-es Erdély-lapszámokkal állítunk emléket azoknak a hegymászóknak, akik nincsenek köztünk, és megsüvegeljük azokat, akik ma is vállalják, hogy igent mondanak a hegy hívására.

fogalma alá csoportosítható egyéb célokat a hegymászás kedvéért elhanyagolják vagy éppen fölládoznak. Éppen úgy vannak névleg is határozottan kifejezett turista-egyesületek, a melyek mindazonáltal az alpinizmust is fölvették programjukba.

Azonban ismerünk különleges hegymászó klubokat is, mint pl. a londoni Alpine Club-ot, vagy a bécsi Oest. Alpen Club-ot, melyek kizárólag az alpinizmus szolgálatába állanak és tisztán a hegysek és gleccserek tájrajzi, klimatikus és egyéb viszonyaival foglalkoznak, azok megközelíthetőségét és átalakulásait teszik gyakorlati vagy tudományos szempontból legbehatóbb tanulmányaik tárgyává. Nekünk gleccsereink nincsenek, de még 2500 métert meghaladó hegymagaslatok sem állanak az erdélyi részeken rendelkezésünkre, mindazonáltal a hegymászás sportja, hogy így fejezzem ki magamat, nálunk is egyre hódít s annak fejlesztésére mindenestre az E. K. E. adta meg a legnagyobb impulzust. Igaz, hogy a kirándulásoknál itt-ott tekintettel kell lennünk nem hegymászó tagjainkra is, azonban alig képelek szebb célt, mint a mikor egy turista-társaság kirándulásainak koronájául valamely szép kilátással kecsegtető bérce megmászását tűzi ki.

Mint mindenhez, úgy a hegymászáshoz is lassanként kell szoktatnunk magunkat s a gyakorlat a legjobb mester. (...)

Mindenekelőtt a mellkas és lábszárak izmai azok, a melyek a mászásnál leginkább igénybe vannak véve, de azok munkabírását fokozni, illetve rendszeres »training« segélyével megedzeni, nem tartozik a leküzdhetetlen nehézségek közé. Pl. Genuában nem rég alakult egy gyalogló klub, mely tagjait rendszeres sétákkal úgy a síkon, valamint emelkedéseknél első sorban a távgyaloglásra szoktatja és már is szép eredményeket ért el, s mintegy a hegymászás előiskolájául tekinthető.

Az E. K. E. kolozsvármegyei osztálya kebelében, habár csak félhivatalosan, de tényleg működik egy úgynevezett Vlegyászaklub, mely éppen a hegymászás terén feltűnést keltő gyakorlati sikerekkel dicsekszik. (...)

E kolozsvári mintára a többi osztályok keretén belül is keletkezhetnének ilyenfajta magán társaságok, melyek egy pár vállalkozóbb szellemű és jártasabb hegymászóval az élükön nagy hasznára válnának egyes vidékek ellankadt turista-viszonyainak a föllendítésére. (...)

Osztályaink egy-egy ilyen buzgó testülete a mozgékonyabb elemeket nemcsak hogy tömöríteni, de az osztályok munkaprogramját is kezdeményezni volna hivatott, a mi évente tájékozás szempontjából az E. K. E. központjával közlendő volna. Az ilyen osztályklubok egyúttal a hegymászás melegágyaivá válnának.

Azonban a megfelelő training, illetve az izomzat fokozatos edzése mellett olyan segédeszközökre is van szükségünk, melyek a mászást megkönnyítik. Ilyen könnyen megszerezhető kellék: a czélszerű ruházat, a jó, erős hegyi cipő és a mászóbot, melyek nem hogy a testmozgást akadályoznák, de azt elősegíteni hivatják.

Ha – az időjárási viszonyoknak megfelelően öltözködve – e kipróbált segédeszközökkel ellátjuk magunkat, s egyforma léptekkel, de nem túlerőltetett nekiiramodásokkal egyenletesen hatolunk előre, s a tervszerűleg megállapított időközökben pihenőket tartva, okszerűen folytatjuk az itt-ott nehéz munkaszámba menő meredek utunkat: bizonyára kevésbé fáradunk, mintha városi ruházatban és sétatálczával indulunk el, avagy ötletszerű álldogálásoktól és leheveredésektől megszakított mászás közben még énekléssel vagy folytonos beszéddel fárasztjuk úgy is eléggé igénybe vett tudóinket.

A hegymászásnál élvezendő szeszes italokra nézve nagyon eltérőek a vélemények.

Snell Ottó egy német lapban szintén fölvetette ezt a kérdést, és 60 beérkezett feleletből 37 (tehát 62%) kárhoztatja a likőrök, bor vagy sör élvezetét, a mennyiben azok inkább ártanak, semmint használnának; 12 felelet a bor mérsékelt használata mellett foglalt állást, de az egyéb szeszes italok s a sör használatát visszautasítja; 3 levelező megjegyzi, hogy a szesz jéghideg vízzel vegyítve nem mint stimuláns hat, tehát szükség esetén orvosságként alkalmazható; 5-en csak egyszerűen kijelentik, hogy az alkoholnak az alpinizmus terén való használata előnyös és kevésbé árt a hegymászásnak.

Azonban az alpinisták többsége a hegymászás befejeztéig a teljes önmegtartóztatást ajánlja, sőt sokan ezt a szabályt még a hegymászást megelőző napra is kiterjesztik. (...)

Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy alkohol és alpinizmus, ha nem is éppen teljesen összeférhetetlenek, mindazonáltal e kettőnek összeegyeztetése csak kellő tapintattal és önmérsékléssel vihető keresztül azok részéről, a kik a szeszes italok megszokott élvezetéről még hegymászás közben sem tudnak lemondani.

Négy-öt ezer méternyi magasságban a levegő nagyfokú ritkulása következtében föllépni szokott hegyi betegség vagy havasi láz (mal de montagne) legyőzésére Pastukoff, orosz topográfus, ki a Nagy-Ararátot, a Kaszbeket és az Elbruzt többször megmászta: a buzgó forró teát próbálta ki ellenszerűl, tehát éppen egy izgató élvezeti italt, melynek talán nem annyira erősítő (tonikus) hatása, mint inkább a forrósága okozhatta a nem várt gyógyító eredményt.

A hegyi betegségről, az alpinisták, vagy még inkább a gleccsersermászók eme lidérc nyomásáról sok mindenféle rémületes dolgot írtak össze-vissza, mely ájulásszerű kimerültséghez és a tengeri betegséghez hasonló tünetek mellett egész váratlanul szokott föllépni s eddigelé csak úgy volt orvosolható, ha az

illető beteg a magasabb régiókból egyszerűen a völgybe szállott alá, hol a pihenés újra visszaadta a maródi hegymászó orozva megtámadott egészségét. Az életföltételeknek a légritkulás okozta akadályait illetve nehézségeit mindenekelőtt azok a lég-hajósok ismerik legjobban, a kik túl merész fölszállásuk miatt busásan megszenvedtek.

Ha a hegyi betegség vagy havasi láz legfőbb oka a levegő ritkaságában is rejlik: a havasokon természetesen tapasztalható rendes étkezési hiányok vagy legalább a fölforgatott életrend se hagyandók figyelmen kívül, továbbá az is szem előtt tartandó, hogy a traininghez még nem szokott egyéneket szokta e baj leghamarább megtámadni, holott vannak ismert alpinisták, a kik a hegyi betegséget soha meg nem kapták.

Minden esetre az emberi szervezetek különbözősége szerint itt is, mint pl. a tengeri betegségnél is, úgy a hajlam, valamint az immunitás is tekintetbe jöhet. Jeszenszky Lajos dr., tehát egy magyar ember, ki jelenleg a diplomáciai pályán működik, 1895-ben a Mont-Blancot megmászta és úti jegyzeteiben a havasi lázt ekként írja le: »Ez nyilvánulásaiban majdnem egészen azonos a tengeri betegséggel; fejfájás, bágyadtság, hányási ingerrel súlyosbított általános rosszullét vesz az emberen erőt. A vér gyorsabban lüktet, a lélekzés el-elakad, a gyomorra folytonos nyomás nehezedik s minden erősebb mozdulat, sőt még a pusztá beszéd is fokozza az általános rosszullétet.

Az ajkak, a száj kiszáradnak, nagy szomjúság gyötri az embert, melyet ital nem csillapít, az étvágy teljesen oda van.«

1890. aug. havában mászta meg Pastukoff az Elbruzt s 4650 m. magasságban 3 éjjelt töltött a szabad ég alatt. Megkapta a hegyi betegséget, de forró tea élvezete után Pastukoff meglepetten észlelte, hogy a rosszullét minden tünete megszűnt.

Tavalyi második kirándulása alkalmából a kíséretéhez tartozó benszülötteknél a lehető legforróbb állapotban élvezett tea

újlag csodát mívelt s így Pastukoff 6 év előtti első tapasztalata fényes és örvendetes igazolást nyert, – mit is a nagy hegymászó a szt.-pétervári orosz császári földrajzi társulatban f. évi májusban tartott felolvasása útján az alpinisták örömeire nyilvánosságra hozott.

Ebből láthatjuk, hogy másutt nagy magasságoknál a láthatatlan hegyi manók még a hegymászók egészsége ellen is törnek, mitől nekünk – tekintettel kisebb magaslatainkra – egyáltalában a legkisebb okunk sincs tartani.

A hegymászás legmagasabb tökélyéről a f. nyári időszakban Chamonix-ban, a Mont-Blanc lábánál rendezett hegymászóverseny tanúskodik, mely alkalommal a 2525 m. magas Brévent-csúcs megmászása volt célul kitűzve. A hivatásszerű hegyi vezetők nagy közérdeklődés mellett indultak neki a mászó-versenynek s a nyertes, az 1500 m. magaslatkülönbözet dacára, 2 óra alatt érkezett Bel-Achatból az említett csúcson át Chamonix-ba s 100 frank díjat nyert s még három pályázó folyton nyomában járt.

A hegymászást, mint a tüdő kiszellőztetésére legalkalmasabb gimnasztikát, egészségügyi szempontból is felette hasznosnak kell tekintenünk, hiszen a tudósok észleletei nyomán be van bizonyítva, hogy minél magasabbra emelkedünk, annál kevesebb betegséggerjesztő mikroorganizmust találunk a levegőben.

Pl. 2000–4000 m. magasságnál már a levegő köbméterenként egyetlen egy bacillust sem tartalmaz, s innen van, hogy ehhez a ritka levegőhöz hozzászokott hegyi lakók között a halandóság, főként tüdőbetegeknél, feltűnően csekélyebb a völgybeliekkel szemben.

A síklakók és az 1500–2400 m.-nyi magasság lakók halálozási aránya Regnaud francia orvos szerint — 100 mellbajost véve alapul — úgy viszonylik egymáshoz, mint 20/27 a 2/10-edhez.

S lám, az alpinista éppen ebben a por és bacillusmentes, ózonnal telt levegőben, ebben az eszményileg tiszta légkörben is beteggé lehet, ha oly magasságra emelkedik, melyhez szervezetünk hozzá nem lévén szokva, az egyenesen egészségünket támadja meg, illetve életföltételeink egyensúlyát, ha időlegesen is, de megbillenti.

Mindenesetre nagyjelentőségű dolog, hogy most már a hegyi betegség gyógyításának a kulcsa, kezünkben van.

Mielőtt azonban még Pastukoff nyilatkozhatott volna a forró tea üdítő hatásáról a hegymászásoknál, nekünk már megvolt a mi saját Pastukoffunk, az E.K.E. egyik legkitartóbb és legszakavatottabb hegymászója: Mannsberg Sándor br., ki teás készlet nélkül soha nem indul a havasok közé. S ha itt nálunk ennek testet-lelket fölfrissítő itálnak nem is éppen az a szerepe, mint a minő a Kaukázusban: mindazonáltal, mint az izmok rugékonyságát és a vérkeringés felújítását elősegítő tényezőt hegyi kirándulásoknál bárkinek is merem ajánlani, sőt velem együtt az egész Vlegyásza-klub.

A külföld első rangú hegymászói sorában igen jóhangzású magyar nevekkal is találkozunk, a melyek arról győznek meg, hogy a magyarok az alpinizmus terén is képesek más nemzetekkel versenyre kelni.

Hogy többet ne említsek, ott van Odeszszában lakó híres hazánkfia Déchy, továbbá az Osztrák Turista-klub érdemes elnöke, Szombathy, és a Raxalpesen szerencsétlen véget ért Zsigmondy dr.

Utóbbinak, mint A hegységek veszélyei cz. klasszikus munka tehetséges szerzőjének az alpinizmus vértanújaként szenvedett korai halálát, a nemzetközi turista irodalom máig sem szűnt meg eléggé fájlalni.

Mindezek a példák – eltekintve a mi viszonyainknál fogva alig előfordulható koczkázatoktól – minket is a hegymászás egészséges és hasznos élvezetének ápolására buzdítanak. Hiszen hegymászás közben egy egészen új világot ismerünk meg s a mind elragadóbban kiszélesülő új látókor szébbnél szébb látványosságot tár elénk.(...)

A lelki gyönyör, melytől egy szép környék látására szívünk túlrad: azt a benső összhangot teremt meg bennünk, a mely a boldogság érzetével határos. A turistaság legtökéletesebb gyakorlása, a hegymászás is erre a célra törekszik, miért is érdemes, hogy annak üdvös kultuszát saját példánkkal előmozdítsuk.

(Folytatjuk) ■

Balázs Katalin

A galambgombák nemzetsége III.

A galambgombák húsa pattanva törő, merev. Nem tejelnek. A leggazdagabb színvilágú nemzetség. Lemezeik tönkhöz nőttek, törékenyek.

Bélfenyéri Gábor
EKE Marosvásárhely
belfenyerig@yahoo.com

■ Szenes galambgomba (*Russula nigricans*)

Kalapja fiatalon gömbölyű, majd domború, széle behajló, végül kiterül, közepe kissé benyomottá válik. Kezdetben fehéres, később füstbarna, végül fekete. Lemezei a tönkhöz nőttek, ritkán állnak, vastagok, feketedők. Tönkje tömör, fehéres, szürkésfehér színű, idősödve vagy érintésre lassan vörösödik, majd megfeketedik. Húsa nagyon kemény, vastag, sérülésre lassan vörösödik, majd megfeketedik, gyengén gyümölcsillatú, kissé csípős ízű. Nem ehető.

■ Fűzöld galambgomba (*Russula aeruginea*)

Kalapja félgömb alakúból domborúan hamar kiterülő, közepe mindig bemélyedő, széle bordázott, felszíne ragadós, alapszíne zöld, de nagyon változatos. Lemezei sápadt krémszínűek, sűrűk, tönkhöz nőttek. Tönkje üregesedő, fehér, hosszant ráncolt. Húsa fehér, törékeny, öregén puha, sárgásan foltosodhat, íze és szaga nem jellemző, de nem csíp. Ehető.

■ Feketésvörös galambgomba (*Russula undulata*)

Kalapja fiatalon domború, majd ellaposodik, közepe kissé bemélyed. Sötét bíborvörös, közepe feketés, széle világosabb. Lemezei tönkhöz nőttek, sűrűn állók, vékonyak, fehérek. Tönkje fehéres, gyakran rozsdafoltos, felülete kissé ráncolt. Húsa merev, pattanva törő, fehér, gyümölcsillatú, különösen fiatalon csípősek a lemezei. Nem ehető.

■ A galambgombák szárazabb időszakokban is megteremnek. Határozásukhoz gyakran a nyers gombát is meg kell ízlelni. A csípősek nem ehetőek vagy mérgezők. Gombász velünk továbbra is!

■ Felhasznált irodalom: www.miskolcigombasz.hu, Ewald Gerhardt: *Gombászok kézikönyve*

FOTÓ: BÉLFENYÉRI GÁBOR

Védett területek
rejtett kincsei

Ciprus védett területeinek endemikus és veszélyeztetett kormofitái (1. rész)

Dr. Bartók Attila

Bukarest

bartok.attila@gmail.com

■ Törökország központi részéből térjünk délre, és látogassunk el a Földközi-tenger harmadik legnagyobb szigetére, Ciprusra. Oda, ahol már tavasszal csábít az endemikus és veszélyeztetett ciprusi sáfrány (*Crocus cyprius*), ahol már nyár elején csalogat túrázni lenyűgöző virágaival az endemikus ciprusi csukóka (*Scutellaria cypria*), ahol az ősz elején kezdi bontogatni gyönyörű virágait a veszélyeztetett görög ciklámen (*Cyclamen graecum*).

A szigetek a hegyszerekkel együtt (amelyek funkcionálisan szárazföldi „égi szigeteket” képviselnek) a legkorszerűbb természetes laboratóriumok az élőlények evolúciója és hosszú távú megőrzése szempontjából. Nyilvánvalóan a fajok szigeteken és hegyvidéki zónákban való elterjedésének pontos ismerete nemcsak a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából fontos, hanem az evolúciós folyamatok tanulmányozásáért is, amelyek a diverzitás globális mintáit alakítják és endemizmust generálnak. A Földközi-tenger medencéje biogeográfiai szempontból a világ egyik legkülönlegesebb területei közé tartozik, nagyfokú biológiai sokféleségnek adva otthont. Közismert, hogy Ciprus az európai mediterrán térség növényföldrajzi szempontból egyik leggazdagabb területe, ami több mint 140 endemikus növénytaxont rejteget, a sziget eléggé kis mérete ellenére.

9251 km² területével Ciprus a harmadik legnagyobb földközi-tengeri sziget, ami a „Mare Mediterraneum” medencéjének legkeletibb végén fekszik; Afrikával, Ázsiával és Európával szomszédos, Törökországtól déli irányba 64 km-re és nyugatra Szíriától 105 km-re található.

FOTÓ: BARTÓK ATTILA

1. Vénás baltacim (*Onobrychis venosa*), ciprusi endemizmus
2. Görög számócafa (*Arbutus andrachne*)
3. Pontocskás kosbor (*Orchis punctulata*)
4. Ciprusi tulipán (*Tulipa cypria*), ciprusi endemizmus
5. Ciprusi cédrus (*Cedrus libani subsp. brevifolia*), ciprusi endemizmus
6. Ciprusi tulipán (*Tulipa cypria*), ciprusi endemizmus
7. Római ujjaskosbor (*Dactylorhiza romana*)
8. Sárgaszegélyű bangó (*Ophrys umbilicata subsp. flavomarginata*)
9. Észak-Ciprus: a Földközi-tenger és a Pentadaktilosz-hegység
10. A Milliomeris-vízesés

A zátony geomorfológiáját két főhegysége szabja meg: délen a Tróodosz masszívum (legmagasabb csúcsa az Ólimbosz, 1952 m) húzódik, amely bázikus és ultrabázikus plutonikus kőzetek sokasága, északon pedig a Pentadaktilosz-hegység (legmagasabb csúcsa a Selvili Tepe, 1024 m) vonul, amely többnyire kemény mészkövekből és márványokból áll. A hegyvonulatok között terül el a Mesaoria síksága, amely alluviális-kolluviális (hordalékos és a gravitáció által mozgott) talajokból és fanglomerátókból (durva kőzettörmelék), biokalkarenitokból (karbonátos szemcsékből képződött üledékes kőzet), homokkőből és homokos márgákból áll, gipszkidudorodásokkal.

10

A Lárnaka-tó

Egy valószínűs szentély a Tróodosz-masszívum, amely fenséges ciprusi cédrusaival (*Cedrus libani* subsp. *brevifolia*), égisz fenyővel (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana*), valamint örökzöld ciprusaival (*Cupressus sempervirens*) emelkedik szinte 2000 m magasra a Földközi-tenger partjától. A hegység magaslatait különleges kőzetek és ásványok alkotják, fontosabbak a harzburgit (többnyire olivint és piroxént tartalmaz), a gabbró (mélységi magmás kőzet) vagy a szerpentin (ultrabázikus, zöldes színű, lágy ásvány), míg a vonulat alacsonyabb részein a vulkáni kőzetek elterjedtebbek. Így magyarázható, hogy a hegység szubalpesi részének flórája (ahol a talaj kémhatása többnyire bázikus) jóval gazdagabb az alacsonyabb régiókhoz képest (ahol inkább savas talajok uralkodnak). Tavasz elejétől a nyár végéig az Ólimbosz-csúcs környékén sok érdekes, endemikus fajjal találkozhat az odalátogató botanikus vagy turista. Íme néhány ezekből: tróodoszi ternye (*Odontarrhena troodi*), ciprusi szappanfű (*Saponaria cypria*), fényes habszegfű (*Silene laevigata*), ciprusi rózsa (*Rosa chionistrae*), ciprusi kakicsvirág (*Cicerbita cyprica*), tróodoszi pozdor (*Pseudopodospermum troodeum*), ciprusi gamandor (*Teucrium cyprium*), ciprusi csukóka (*Scutellaria cypria*), ciprusi saláta (*Lactuca tetrantha*), ciprusi varjúháj (*Sedum microstachyum*), tróodoszi vértő (*Onosma troodi*), ciprusi bajuszfü (*Sporobolus hadjikyriakou*), ciprusi sáfrány (*Crocus cyprius*) stb. Az alacsonyabb régióban, ahol a vulkanikus kőzetek dominánsak a növényzet szegényes, a talaj savas kémhatásának köszönhetően kevés fajnak sikerül túlélnie. Ezek közül ritkábbak a római ujjaskosbor (*Dactylorhiza romana*), a pettyeskosbor (*Neotinea maculata*) vagy a tróodoszi kosbor (*Orchis troodi*).

A szigeten található védett zónák megalapításának folyamata nem volt egyszerű, figyelembe véve azt is, hogy az ország 1974-ben két részre „szakadt”. Sajnos az északi rész török uralom alá került, így ez utóbbi területen nem található természetvédelmi övezetek, pedig szükséges lenne, mert Ciprus e része is sok érdekes endemikus és veszélyeztetett növény- és állatfajjal rendelkezik.

A déli részen tíz nemzeti parkot alapítottak (Athalassa-, Ayios Nikandros, Kavó Gkreko-, Potamos Liopetriou-, Machairas-, Pedagógiki Akadémia-, Petra tou Romiou-, Polemidia-, Rizoelia- és Tróodosz Nemzeti Erdőpark), ezekből a legnagyobb kiterjedésű a Tróodosz-hegységben létrehozott védett terület, amely 9147 ha területen működik. Az IUCN-osztályozás szerint ezeket a II. kategóriába sorolták (Nemzeti Park), kivéve az Athalassa védett területet, amely az V. kategóriába került (Natúrpark). A tizenegyedik nemzeti

parkot (Akamas) 2022-ben javasolták a szakértők, ennek engedélyezése folyamatban van. Hat természetvédelmi területet is kialakítottak (Chionistra, Kryos Potamos, Livadhi tou Pasha, Madari, Pikromiloudhi és Tripylos-Mavroi Kremmoi), az utolsó ezekből szigorúan védett zóna. Hetven Natura 2000 típusú védett terület is napvilágot látott, ebből 40 SCI (Különleges természetmegőrzési terület) és 30 SPA (Különleges madárvédelmi terület), összesen 752,6 km² területen.

Ciprus botanikai feltárása elég korán megkezdődött, az első kutatók (F. Unger és T. Kotschy) három kirándulásuk után adták ki első leírásukat (1865-ben) a sziget növényvilágáról. A flóralistát húsz év elteltével revideálta P. Sintenis és G. Rigo, aztán 1906-ban egy újabb dolgozat próbálja összesíteni a szigeten növő növényfajok jegyzékét (Thompson, 1906). 1928-ban Renz publikál új fajokat (különösen az orchideafélék családjából), akkor írja le az *Ophrys cypria* taxont is, amit már 1926-ban Fleischmann és Soó publikált *Ophrys kotschy* néven. A 20. század közepén és végén új növényfajok kerülnek papírra, de még manapság is akadnak új taxonok a tudomány számára. A legszéleskörűbb flóragyűjtemény talán a világhálón át fenntartott „Flora of Cyprus” [Hand et al. (ed.), 2011], amely adatbázisába elméletileg az összes Cipruson spontán növő kormofita be van vezetve.

Ciprus tengerparti övezetének (sziklák, homokdűnék, sós lapályok, sós tavak, sós- és édesvízi mocsarak sokasága) növényzete elég gazdag fajokban. Innen több ritka taxont is feljegyeztek: homoknád (*Ammophila arenaria* subsp. *arundinacea*), ciprusi sóvirág (*Limonium cyprium*), korai lucerna (*Medicago praecox*), *Clypeola jonthaspi*, tengerparti törpázsit (*Parapholis incurva*), tengerparti nárcisz (*Pancreatum maritimum*), *Reichardia intermedia*, apró pipitér (*Anthemis parviflora*), egyiptomi szálkanyak (*Crucianella aegyptiaca*), aszfodélosz (*Asphodelus tenuifolius*) stb. A parti zónákon a föníciai borókéval (*Juniperus phoenicea*) borított cserjések (makkiák) dominánsak. A termo-mediterrán és a félszáraz övezetekben különböző cserjefajták uralkodnak, az olajfa (*Olea europaea*), a szentjánoskenyér (*Ceratonia siliqua*), valamint a palesztin tölgy (*Quercus calliprinos*) magas cserjék meglehetősen ritkák, míg az alacsony és tüskés phrygana a leggyakoribb vegetációtípusok közé tartozik. A Tróodosz- és a Pentadaktilosz-masszívum, valamint az Akamasz-félsziget erdőiben 1400 m magasságig domináns a termofil kalábriaifenyő (*Pinus brutia*). A feketefenyő (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana*), valamint a hegyi borókák állományai a Tróodosz magasabb területeire korlátozódnak. A félig lombhullató kurdisztánitölgy (*Quercus infectoria* subsp. *veneris*) csak a sziget nyugati részén alkot maradványállományokat. ■

A Kaleidonia tematikus ösvény (Tróodosz-hegység)

ÖKO-LÁBNYOMOK

Az Erdélyi Gyopár környezetvédelmi és honismereti melléklete

Természetvédelem a Milvus Csoporttal

Egyre kevesebb költőláda a szalakóták számára

■ A szalakóta védelme a Kárpát-medencében című LIFE-projekt keretében kihelyezett odúk karbantartása és ellenőrzése technikai okok miatt idén csak részben valósult meg. A kihelyezett faládákból csaknem 370-et sikerült leellenőrizni. Ezekből 114-ben szalakóták fészkeltek, de örömmel fedeztük fel, idén is, hogy más fajok is kedvelik ezeket a műodúkat. Kuvik, füleskuvik, csóka, vörös vércse, seregély fészkelte ládáinkban.

Sajnálatos módon 29 javításra szorult és 64 teljesen tönkrement. Az egyre csökkenő ládászám aggasztó, hiszen a szalakóták közép- és hosszú távú fennmaradására irányuló tevékenységek eredményeképpen kihelyezett 850 költőláda hozzájárult a faj állományának növekedéséhez.

Sajnos a fából készült költőládák idővel tönkremennek. Fenntartható megoldás lehet betont műfészkekre való lecserélésük. Ezek a betontól és fűrészporból készült speciális ládák akár több évtizedig tartós otthont biztosítanak a fészkelőhelyhiányban szenvedő szalakótáknak.

A helyzet részleges orvoslása céljából sikerült megrendelnünk 30 időtálló fabeton odút, amelyekért 30 év szavatosságot vállal a gyártó. Ezek megvásárlása a *Bet on Nature: Községi szerepvállalás a veszélyeztetett madárfajok védelmében: szalakóta és kék vércse* című projekt keretében valósult meg. A Betfair Romania Development által finanszírozott pályázat részeként sor kerül számos közösségi tevékenységre, mint például nyárfacseteték ültetésére és gondozására a közösség bevonásával. Hálásak vagyunk, hogy vannak vállalkozások, amelyek számára fontos a veszélyeztetett fajok védelme.

Köszönjük önkénteseinknek, akik segítettek ebben a munkában.

Őszi madárgyűrzés Kolozsvár mellett

■ A Kolozsvár környéki Oláhléta–Tordaszentlászló gyepek Natura 2000-es természetvédelmi területen szerveztünk gyűrzési eseményt szeptember 8-án. A két erdőfolt közti bokrosba kifeszített hálókba a helyben költő madarak mellett ilyenkor őszi vonulók is kerülhetnek.

Ez valóban így történt, a gyűrzött fajok (12) pontosan fele a vándorok közül került ki. A 23 résztvevő minden madár esetében megismerhette a rövid ideig tartó gyűrzési

Erdei pityer (FOTÓ: SZABÓ D. ZOLTÁN)

Szárnyhossz mérése (FOTÓ: LŐRINCZ FERENCZ)

folyamatot: a gyűrű felhelyezését, a kor- és a nem meghatározását, a méretek felvételét.

Ezek után pár pillanat fotómodellkedés következett, majd a madarak folytathatták útjukat a bokrosok takarásában.

Madarakat népszerűsítő eseményeinket a Betfair Romania Development támogatja.

10 gólya indult Afrika felé!

■ Az augusztus a gólyákról szól, hiszen ebben a hónapban tíz gólya szabadságát adhattuk vissza. A gólyák – két felnőtt és nyolc fióka – az ország különböző részéről kerültek hozzánk, volt, amelynek a szárnya volt eltörve, de olyan is, amelyik a csőrén szenvedett sérülést. A teljes felépülés után ismét megtapasztalhatták a szabadság ízét, és csatlakozhattak vándorlásra készülő társaikhoz.

Nem minden gólyánk volt azonban ilyen szerencsés. Több fióka még lábadozik, ők már csak márciusban tehetnek ismét röppróbát, addig a rehabilitációs központunkban ápoljuk, etetjük őket.

Azok a gólyák, amelyek még nálunk maradnak, a támogatásra szorulnak. A Milvus rehabilitációs munkájára semmilyen állami vagy európai uniós támogatást nem kap, önkéntesek és lelkiismeretes adakozók támogatásából tartjuk fenn ezt a tevékenységet. A jelenlegi támogatás költségeinknek csak egy kis részét fedezi, ezért kérjük, támogasd munkánkat, hogy még több madár megfelelő ellátásban részesüljön és ismét a magasba emelkedhessen!

Az itthon maradt gólyák nem sérültek!

■ Minden év téli időszakában több aggódó megkeresést is kapunk, melyekben arról számolnak be a levélírók, betelefonálók, hogy gólyákat láttak fészekben álldogálni, menjünk ki értük és segítsünk rajtuk. Ezekről a madarakról egyértelműen kijelenthető, hogy röpképesek, hiszen több méter magasan pihenek, ezért nem szükséges és nem is lehetséges befogni őket.

Miként ellenőrizhető a gólyák fizikai állapota?

A tarlón, belterületi füves területeken vagy akár parkolóban, járda mellett, udvarban sétálgató gólya egészségi állapotáról a legegyszerűbb visszajelzést a röpképesség vagy ennek hiánya adja. Ez úgy ellenőrizhető, ha a madár felé indulva felrepülésre készítenyünk. Amennyiben ez megy neki, akkor minden rendben, de ezt jelzi az is, ha a madarat a tetőgerinc, a kémény vagy a fészkek magasában állva látjuk.

Ha azonban a gólya csak néhány métert képes megtenni vagy csak ugrálva próbál menekülni, láthatóan furcsa, „rossz” mozgású, akkor vagy sérült, vagy az éhezés miatt legyengült. Ez esetben kérjük, vegyék fel a kapcsolatot a Milvus Csoport Vadállatok Rehabilitációs Központjával (tel.: 0722-533816).

Miért maradnak itt ezek a gólyák?

Az elmúlt években mind gyakoribbá váló gólyaáttelelések hátterében többnyire nem egészségügyi okok állnak, mivel tökéletesen röpképes madarak maradnak itthon. Legutóbb 2010-ben volt olyan időjárás, melynek következtében a megkésített pótköltések fiókait tömegesen hagyták magukra a többnyire augusztus 20-a körül elvonuló szülők és menteni kellett ezeket a madarakat (ezek az adatok Magyarország területéről származnak).

Mit esznek?

A gólyák rendkívül változatos táplálkozásúak, a rovarok mellett férgeket, pajorokat, halakat, kétéltűeket, kígyókat, békákat, kistrágyaszalókat, a talajon talált énekesmadár-tojásokat és fiókákat is fogyasztanak. Ezért amikor a vizek befagynak és a rovarvilág is téli álmra húzódik, az áttelelő példányok hónapokig egereken, pockokon élnek, melyekre a szántókon, gyepeken vadásznak.

Madáretetési tanácsok télire

■ Hogyan etessünk?

- Télen a madarakat az első huzamosabb fagyok vagy a havazás kezdetétől a tél végéig etessük.
- Minden nap **ugyanabban a napszakban** adjunk enni a madaraknak, lehetőleg **azonos mennyiséget**.

• Ha elkezdjük az etetést, akkor folytassuk az egész tél folyamán! A **rendszeres etetés** megszakítása a táplálékra váró madarak pusztulását okozhatja.

• Madáretetőt sokféle formában és anyagból készíthetünk. Figyeljünk arra, hogy az etető **több oldalról legyen nyitott**, ne csupán egy kis szűk nyíláson lehessen az eleséghez jutni.

Mivel etessük a madarakat?

• Olajos magvakat (napraforgó, dió, dinnye, tök, repce) tegyük elsősorban az etetőbe. A legjobb a **napraforgómag**, ezt a legtöbb madár szívesen fogyasztja.

• Lisztes magvakat (kender, köles, búza, kukoricadara) is adhatunk, de csak kisebb arányban, mivel csak kevés madár kedveli ezeket.

• Kiegészítésként adhatunk **szalonnát**, faggyút, földimogyorót, főtt tojást vagy túrót. Figyeljünk rá, hogy ezek soha ne legyenek túl sósak, penészesek vagy avasak. Készíthetünk magvak és olvasztott faggyú vagy zsír keverékéből madárkalácsot is. Megdermedve tápláló csemege madárvendégeink számára.

• Ha a **rigóféléket** is szeretnénk megvendégszolgálni, akkor tegyük ki gyümölcsöt is. Az **almát** különösen kedvelik, szívesen fogyasztják az erősen megbarnultat vagy a csutkát is. A főtt murkot vagy más főtt zöldségeket is elcsipegetik.

• **Kenyérbéllel ne etessünk!** A legtöbb madár nem is szereti, ráadásul elfogyasztása különféle emésztőszervi megbetegedéseket okozhat a madarak számára a benne lévő élesztő miatt. ■

Életadó vidék (8. rész)

Keksz, pogácsa, energiabomba

Szeretnéd, ha igazi finomság kerülne a tízórais dobozodba? Jó lenne a karácsonyi sütögetést nem az utolsó percekre hagyni? Láss hozzá, gondolkodj előre, a sütitet tedd jól zárható dobozba, és más dolgod

nem lesz, mint elővenni, másokkal jó szívvel megosztani az ünnepeken és hétköznapokon. A Caritas Vidékfejlesztés munkatársa, Köllő Réka kipróbált receptjeit ajánljuk figyelmedbe.

■ Mákos, kókuszos pogácsa

Hozzávalók: 20 dkg zabpehely, 20 dkg tönkölyliszt, 7 dkg kókuszreszelék, 7 dkg mák, 20 dkg vaj, só, 1 kiskanál szódabikarbóna, 4 evőkanál méz, 3 evőkanál rózsalekvár, 8 evőkanál tej.

1. A zabpehelyet lisztté őröljük, majd a liszttel, a szódabikarbónával és a sóval egy tálban elvegyítjük, hozzáadjuk a vajat, a rózsalekvárt, a mézet és a tejet. Kettőbe osztjuk, a feléhez hozzátesz-

szük a kókuszreszeléket, a másik feléhez a mákot.

2. Egy tepsit kibélelünk sütőpapírral. Teáskanál segítségével kis halmokat veszünk ki a tésztából, golyó alakúra formázzuk, és a sütőpapírra tesszük egymástól 4–5 cm távolságra. 12 perc alatt előmelegített sütőben készre sütjük.

3. Sülés után hagyjuk 10–15 percet hűlni, csak azután vegyük le a sütőpapírról, ellenkező esetben könnyen összetörnek.

■ Áfonyás energiabomba

Hozzávalók: 20 dkg teljes kiőrlésű liszt, 7 dkg zabpehely, 14 dkg kókuszreszelék, 15 dkg olvasztott vaj, 100 ml víz, 3 evőkanál szárított áfonya, 1 evőkanál méz, 1 kiskanál szódaikarbóna.

1. Egy tálba kimérjük a lisztet, a zabpehelyt és a kókuszreszeléket. Hozzáadjuk a szódaikarbónát és elkeverjük. Beletöltjük az olvasztott vajat, a mézet, az áfonyát és a vizet. Jól összedolgozzuk.

2. Diónyi gombócokat formázunk belőle, és sütőpapírral kibélelt tepsibe tesszük egymástól 2–3 cm-re. 250 °C fokon 15 perc alatt készre sütjük.

3. Még melegen meghintjük porcukorral és tálaljuk.

■ Aszalt gyümölcsös energiabomba

Hozzávalók: 20 dkg zabpehely, 20 dkg aszalt gyümölcs (én aszalt barackot használtam), 8 dkg őrölt dió, 8 dkg olvasztott vaj, 1 alma, 1 kiskanál sütőpor.

1. Az almát meghámozzuk és lereszeljük. Késes konyhai géppel a zabpehelyt és az aszalt gyümölcsöt felaprítjuk. Hozzáadjuk a sütőport, az olvasztott vajat, a diót és a reszelt almát. Jól összedolgozzuk.

2. Diónyi gombócokat formázunk belőle és sütőpapírral kibélelt tepsibe tesszük egymástól 2–3 cm-re. 250 °C fokon 15 perc alatt készre sütjük. Aki

édesebben szereti meghintheti porcukorral, vagy olvasztott csokit önthet a tetejére.

■ Zabpelyhes, fűszeres keksz

Hozzávalók: 30 dkg liszt, 15 dkg zabpehely, 1 teáskanál szódaikarbóna, 15–20 dkg cukor, 1 csomag vaníliás cukor, ½ mokaáskanál fahéj, ½ mokaáskanál szegfűszeg, ½ mokaáskanál kardamom, 2 evőkanál méz, 20 dkg vaj, 7 evőkanál tej, tetszés szerint őrölt dió, mandula, mogyoró.

1. A zabpehelyt késes robotgéppel vagy kávédarálón leőröljük, hozzáadjuk a zabpehelyt és a szódaikarbónát. Miután jól elvegyítettük, rászórjuk a cukrot, a vaníliás cukrot és a fűszereket: fahéjat, szegfűszeget, kardamomot.

2. Kimérjük a mézet, a vajat, a tejet és jól összekeverjük a száraz hozzávalókkal. Tetszés szerint gazdagíthatjuk őrölt dióval, mogyoróval vagy mandulával.

3. Egy tepsit kibélelünk sütőpapírral. Teáskanál segítségével kis halmokat tesszünk a papírra egymástól 4–5 cm távolságra. 12 perc alatt előmelegített lerbén készre sütjük.

4. Sülés után hagyjuk 10–15 percet hűlni, csak azután vegyük le a sütőpapírról, ellenkező esetben könnyen összetörnek.

■ Kardamomos keksz

Hozzávalók: 20 dkg liszt, ½ kávéskanál szódaikarbóna, ½ csomag sütőpor, 8 dkg cukor, 10 dkg vaj, 4 evőkanál méz, fűszerkeverék (1 kávéskanál őrölt kardamom, 1 kávéskanál fahéj, 1 pici szegfűszeg), 1 csomag vaníliacukor.

1. A lisztet egy tálba kimérjük, összekeverjük a szódaikarbónával, a sütőporral, vaníliacukorral és a fűszerkeverékkel. Belemorzsoljuk a vajat, ráöntjük a mézet és jól összedolgozzuk.

2. Diónyi golyókat formálunk belőle, kissé ellapítjuk, majd egy sütőpapírral kibélelt tepsibe tesszük.

3. A tojásfehérjét felverjük és lekenjük vele a korongokat, megszórjuk vaníliacukorral. 10–12 perc alatt megsütjük.

4. Sütés után nagyon törekenyek, hagyjuk a tepsiben kihűlni, és utána szedjük ki tálcára. Ilyenkor ropogósak, majd másnapra a méztől megpuhulnak.

■ Csokis pöfeteg

Hozzávalók: 30 dkg teljes kiőrlésű liszt, 20 dkg cukor, 12 dkg vaj, 4 db közepes tojás, 10 dkg kakaó, 10 dkg étcsokoládé, 1 csomag sütőpor, kb. 10 dkg porcukor.

1. Egy tálba kimérjük a lisztet, a kakaót, a cukrot és a sütőport, jól összedolgozzuk. Hozzáadjuk a vajat és elmorzsoljuk. Megtörjük a tojásokat, lereszeljük a csokoládét és a tésztahoz dolgozzuk.

2. Diónyi gombócokat formázunk belőle, porcukorba forgatjuk, majd sütőpapírral kibélelt tepsibe tesszük egymástól 2–3 cm-re. 180 °C fokon kb. 12 perc alatt készre sütjük.

Tükröződések Český Krumlovban

Rožmberk nad Vltavou várkastélya

Képeslapok a nagyvilágból (21. rész)

Tükröződő csodák a Vltava mentén

■ Linz felől érkezve hagytuk el az autópályát, s a kora tavaszi, deres reggelen a navigáció egy erdei, szinte földúton vezetett át az osztrák–cseh határon. Az út mellett egy egyszerű, félig kopott német nyelvű tábla: „Figyelem, államhatáron halad át!” Hogy mire kellett volna figyelni? Talán a szűk makadámútra, amely álmosan kigyózott a települések és a dombok között.

Hamarosan itt, a dombok szent világában talákoztunk a szintén kanyargó Vltava (Moldva) folyóval, amely Csehország egyik legfontosabb, leghosszabb, s így nemzetinek számító folyója. Az ország déli részén, a Šumavában eredő 430 km hosszú folyó Český Krumlov, České Budějovice és Prága érintésével halad észak felé, majd Mělníknél ömlik az Elbába.

Az első két város volt úti célunk, de addig még meglátogattunk pár csodát...

A könnyed csend övezte reggeli erdőben nem túl gyorsan kanyarogva autónkkal értük el Rožmberk nad Vltavou faluját. Címere a titkok ötszirmú vörös rózsája, s sziklára épült vára olyan, mint Český Krumlov kicsinyített mása.

Az Alsó vár lovagtermének lambériás mennyezete, a Jakobínka-torony, az Angol-torony, a nagy kiállítóteremek mind-mind csodákról regélnek.

A mesés várkastélyt három oldalról veszi körbe a Moldva, s története elképesztő. A régebbi Alsó vár mellé, amelyet még a Vítkovec család építtetett a 13. század első felében, a 13. és a 14. század fordulóján felépült a Felső Vár is. Az eredeti gótikus várat az utolsó Rožmberk urak idején reneszánsz stílusban átépítették, majd a Růžke család utolsó képviselője, a seryni Jan Zrinský a manierizmus szellemében további kiegészítéseket eszközölt. 1620-ban a várat Karel Bonaventura Buquoy császári tábornok szerezte meg. A romantika hatására a 19. század közepén Jiří Jan Jindřich Buquoy gróf

családi múzeumot építtetett a vár belső tereiben, amely a család lovagi dicsőségét hivatott felidézni.

„Nincs cseh város sörfőzde nélkül” – mondhatnánk, hisz itt is belebotlottunk egybe.

Ha azt mondtuk, hogy Rožmberk Český Krumlov kicsinyített mása, akkor kövessük csak szépen a Moldva folyót, s nézzük meg az igazit!

Prága után a második leglátogatottabb település Csehországban, Bohémia ékköve, igazi meseváros, amelyben szinte várjuk, hogy Hófehérkével vagy Csipkerózsikával találkozzunk.

A Moldva folyó kettős kanyarulatának partján lévő város történelmi negyedét az UNESCO 1992. december 13-án a világörökség részének nyilvánította.

A korai középkorban több cseh család birtokában is volt (Slavnikovci, Přemyslovci, Vítkovci). Jelentősége a Moldva partján futó kereskedelmi útvonal kiépülésével nőtt meg. A várat 1250 előtt kezdték építeni a Vítkovciak (Witigonen), majd amikor a család 1302-ben kihalt, rokonaik, a Rosenbergek (Rožmberk) örökölték a birtokot. A gazdag Rosenberg család uralkodásával a város virágzásnak indult, a 16. századra már fényes reneszánsz város és kastély volt.

1601-től a várost II. Rudolf német-római császár, majd az Eggenberg család birtokolta. Őket a Schwarzenbergek követték a második világháborúig.

A krumlovi vár a prágai Hradzsín után Csehország második legnagyobb vára. Öt udvarból és negyven épületből áll, valamint tartozik hozzá egy hét hektáros kastélypark is.

A Szent Vitus-templom, a régi városháza, a sörfőzde, a megannyi reneszánsz és barokk épület teszi csodálatossá a mesevárost, amelynek kiemelt eseménye a minden júniusban megrendezett Ötszirmú Rózsa Ünnepe.

Megható élmény volt be- és kilépni a hatalmas várkapun, átlépdelni jó párszor a Vltava hídjain, sétálgatni az ódon, ám ezernyi színárnyalatban pompázó festett falak között.

Alig 8 km-t autókáztunk Zlatá Koruna híres kolostoráig, amelynek viharos története a 13. században kezdődik.

A Moldva meredek völgye felett magasodó sziklás hegyfokon álló egykori ciszterci kolostor Csehország egyik legjobb állapotban fennmaradt gótikus műemléke. A kolostort II. Ottokár király alapította 1263-ban. Az egyedülálló Órangyalok kápolna, a káptalanterem, a refektórium és a kerengő a cisztercita építőmesterek tehetségét bizonyítja, és a kora és késő gótika csúcsteljesítményei.

Az Aranykorona kolostora valóban rászolgál névére, nemcsak az épületegyüttes híres, hanem a zongorája is. 1870-ben, a szentpétervári cári palota megrendelésére készítették azt a zongorát, amelyet 2012-ben kapott meg Zlatá Koruna kolostora.

A cseh sör egyik fővárosa felé vettük utunkat, hogy České Budějovicébe érkezve engedjünk a Budweiser és a Budvar csábításának, s egy jó ebéd után kortyolgatva élvezzük a fenéges nedűket.

A várost II. Ottokár cseh király egyik lovagja, Hirzo alapította 1265-ben. A híres sört is már a 13. század óta főzik. A legnagyobb sörfőzde, amit 1895-ben alapítottak a Budějovický Pivovar (Budvar).

A Főtér, a Városháza, a Szent Miklós székesegyház, a Fekete-torony, a Sámson-kút, a Rabenstein-torony, az óváros mesés épületei kápráztatnak el lépten-nyomon. Bizony, a csehszlovák úrhajós, Vladimír Remek (sz. 1948. szeptember 26.) szülővárosa az egekig emel.

A Moldva és a Malše folyó találkozási pontján fekvő város egy kihagyhatatlan cseh ékszerdoboz, mégis látogatásunkra a pontot a városon kívül, nem messze, a környező tóvidék határán fekvő Hluboká nad Vltavou mesés kastélya tette fel.

Mintha egyenesen gyermekkorunk Arabellájának varázsvilágába cseppentünk volna.

A történelem megszállottjai és a javíthatatlan romantikusok ideális helyszíne. Nemcsak az az érdekes, ahogy az

egykori mogorva királyi vár romantikus csodává alakult, hanem az is, ahogy magába szívta az idők varázsát, a Moldva parti csodákat.

A Hluboká-kastélyt cseh királyok építették a 13. század közepén, mint őrkastélyt. A 19. század közepén a nemesi rezidencia romantikus átépítésének részeként a Schwarzenberg család nagy kiterjedésű kastélyparkot hozott létre, s Dél-Csehország közepén megjelent egy darabka az angliai Windsorból.

A 140 szobával és 11 toronnyal rendelkező kastély maga a csoda. Régi vadászatok hangulata, titkos járatok varázslatos szele, fényűző dísztermek milliója, súlyos könyvtárak tudományossága, varázslatos üvegházak párás misztériuma keveredik a csodálatosnál csodálatosabb tárgyakkal: régi főzőszközökkel, ezüstözött rokokó szánkóval, vadász- és harci fegyverekkel, káprázatos bútorokkal és órákkal, borostyánkő keresztekkel, díszes kínai vázákkal.

Nem meglepő, hogy a kastélyért számos nagyúr versengett a történelem során II. Přemysl (Nagy) Ottokár cseh királytól kezdve a Vítkovic nemzetség tagjain, a kivégzett Falkenstein Závířon keresztül Luxemburgi Jánosig, azután Landsteini, majd Pernsteini Vilmos, Sunnecki Ungnad András és Ádám, Hradeci Jáchym, majd II. Ádám és Jáchym Oldřich volt a kastély ura.

A hradeci nemes urak sörgyárat és komlóültetvényt is létesítettek a faluban, amelyben már vadaskert, halastó, fűrésztelep, gyümölcsöskert és malom is működött. A sorban a Maloveciek következtek, majd a kalandor életű spanyol generális, don Balthasar de Marradas vette át a cseh csodát. Természetesen mindenki a saját szájíze szerint építette át a kastélyt, s így érkezünk el I. Schwarzenberg János Adolffhoz. Ez a család alakította ki a kastély mai, romantikus formáját. Nem csoda, hogy a II. világháború során, 1939 és 1945 között Hluboká Hermann Göring, a náci Németország légierejének (Luftwaffe) parancsnoka vadászkastélya volt.

A neogótikus pompa lélegzet nélkül hagyott, ehhez hasonlót ritkán lát az ember fia, leánya, s a látvány rányomta bélyegét a Linzbe tartó visszatunkra is. Álomszép volt! ■

Kovács Lehel István

2

FOTÓ: KOVÁCS LEHEL ISTVÁN
1. A meszes Hluboká-kastély
2. Český Krumlov csodái
3. Házsor Český Krumlovban
4. A vadászat dicsőítése
5. České Budějovice – városháza

3

4

5

2

1

Mesészép Föld (28. rész)

Európa legnyugatibb pontjánál

3

4

5

6

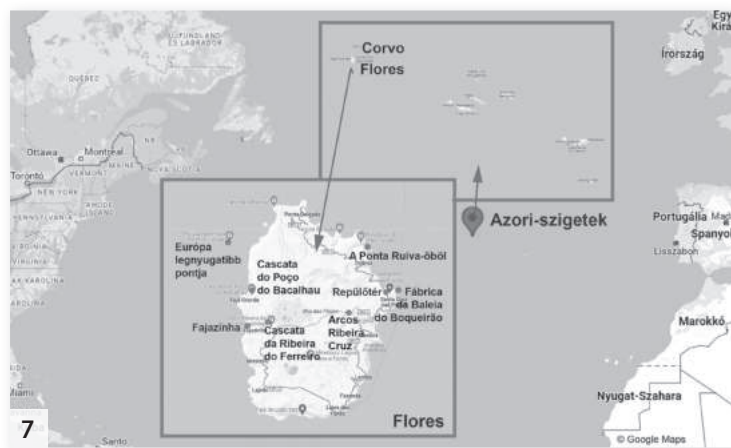
Terceirán láttunk olyan öblöket, ahol forrongott, vadul csapkodott az óceán vize. Ezúttal egy nyugodt öblöt tűztünk ki úti célul. Pontosabban Angra do Heroísmo városába látogattunk, melyet az 1450-es években alapítottak. Itt, a „hősiesség öblében” (Baia de Angra do Heroísmo) található Vasco da Gama híres portugál felfedező szobra, amint a sziget belseje felé „halad”.

■ A Sata légitársaság kis légcsavaros gépével érkezünk Flores picis repülőterére. Előtte a gép még megkerülte a legkisebb azorit, a mindössze 17 km² területű Corvo szigetét, mely tulajdonképpen egy vulkáni kaldera egy kis településsel és egy még kisebb repülőtérral, melynek rövid kifutópályájára izgalmas megérkezni. Flores és Corvo egymás mellett van, közöttük 20,8 km a távolság, és az Azori-szigetek nyugati csoportját alkotják.

Aznap még gyönyörű időre volt kilátás, eldöntöttük, hogy ki is használjuk ezt. Megérkezésünk után rögtön átvettük az előre kibérelt kocsit, és a sziget keleti részén indultunk el körülnézni. A településeken belül szűk kis utcák, többnyire kőházak fogadtak, illetve látszik, hogy mennyire nagy ezen a szigeten a nedvesség. A régebbi házak nem sok ideig maradnak fehérek. Flores nedves szubtrópusi klímával rendelkezik, éghajlatát a környező óceán és a meleg Golf-áramlat befolyásolja. A nyári hónapok kicsit szárazabbak, de összességében 240 csapadékos napot jegyeznek. A páratartalom is magas, 80 százalékos e szigeten.

Több kilátó is van a keleti részen, legtöbbjükről látható a már említett Corvo. Fajã da Ponta Ruiva településen érdemes pár percre leállni, innen – a magasból – látható a Ponta Ruiva-öböl, a 300–400 m magas sziklák, a „cukorsüveg” sziklaképződmények az óceánban. Ugyanitt található a Casa do Machado, mely egy kis falusi múzeum. Ottlétünkön minden tárva-nyitva volt, sehol egy lélek. Benéztünk a kis házikóba, a fodrászszéktől a régi rádióig minden itt volt, amire szüksége lehetett egy eldugott település házigazdájának, főleg ha ő volt itt a borbély. Amikor kiapadt a mesélésből, recsegett valamelyik rádió, hozta a híreket a nagyvilágból. Továbbhaladva, egy másik csodálatos kilátópont a Miradouro dos Caimbros. Mondanunk se kell, innen is megcsodálható Corvo szigete, valamint a dús növényzet, a szebbnél szebb virágok, mely az egész szigetet beborítják. Nyáron a szigetet rengeteg hortenzia díszíti, helyenként még most is előfordult e csodálatos virág. Nem hiába Flores e sziget neve.

Ezekon a részeken számos lávafolyás látható. A Costa Nordeste – északkeleti part – élőhely- és fajvédelmi területen vagyunk. 2009-ben a dél-koreai Jejuban tartott Ember és Bioszféra Program világtalálkozón Florest választották azon

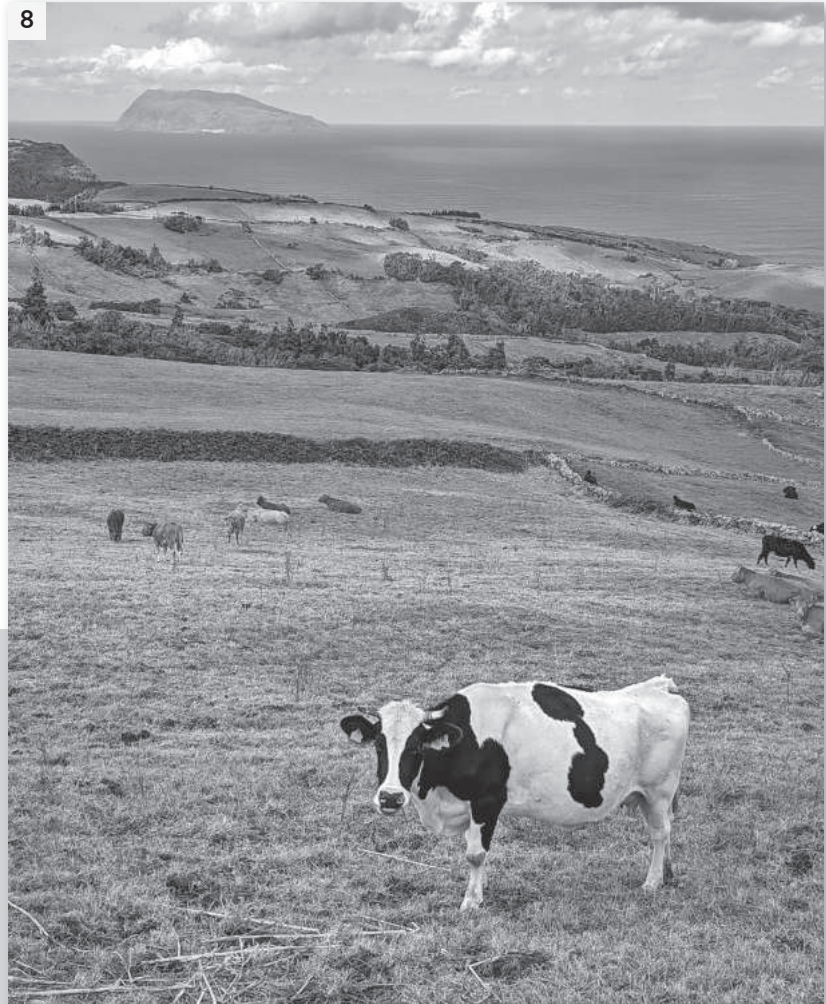

számos terület egyikének, amely felkerült a Bioszféra Rezervátumok Világhálózatának UNESCO listájára.

Szálláshelyünk a sziget nyugati részén volt, ezért ideje volt elindulni arra. Egy csodálatos helyet néztünk ki magunknak, oda feltétlenül el kellett érni még naplemente előtt.

De ne rohanjunk ennyire előre, a sziget belseje felé haladva újabb megállókat iktattunk be. Elsőnek a Miradouro da Moita Alta parkolójából láthattuk igazából, hogy mennyire zöld ez a sziget. Dús legelők, nagyon sok nyugodtan legelésző tehén, kevés turista és csodálatos kilátás Flores nagy részére. Itt futottunk össze egy házaspárral, akik aztán követtek minket, és minden megfigyelőhelynél, ahol leálltunk, ők is körülnéztek. Pico da Casinha volt az a hely, ahonnan egy várromhoz hasonló sziklaalakzatot „fedeztünk” fel, Arcos Ribeira Cruz-ról viszont a távolban megpillanthattuk az első nagy vízesést. A nyugati részen még számtalan ilyen látványban lesz részünk, olvastuk az útleírásokban. És ez így is volt, elérkeztünk arra a helyre, ahonnan először láttuk a csodát, „Hawaii” sok, egymás melletti vízesését. Miradouro Ponto de Vista ez a hely, ahova fotózás szempontjából a déli

8

FOTÓ: DEÁK LÁSZLÓ

1. Flores gyöngyszemei, a Ribeira do Ferreiro vízesések
2. A bővízű Cascata do Poço do Bacalhau-vízesés
3. A Monchique-szigetecske, vagyis Európa legnyugatibb pontja

4. Fajázinha kis települése
5. A Ribeira Grande vízesései
6. A Miradouro dos Caimbros kilátópontról is látható a Corvos-sziget
7. Térkép
8. Tehenek szigete

Szűk utcák, illetve a nedvesség jelei a házakon

órák után érdemes érkezni, és ahonnan az első rálátás nyílik a Ribeira Grande és a Ribeira do Ferreiro vízesésre. Természetesen még jobban elfogott a vágy, hogy ezeket közelebről is megtekintsük.

Miradouro da Fajãzinha volt az a hely, ahonnan még szebb rálátásunk volt a vízesésekre, valamint Fajãzinha településre, ahol a 2021-es felmérés szerint 71-en élnek. Egyébként az egész szigeten mintegy 3500-an laknak.

Szállásunk, a Casa da Queijaria egy sajtmanufaktúra tözsomszédtségában volt. Megérkezésünkkor vártuk a házigazdát, helyette nyitott ajtó fogadott. Itt megbíznak egymásban az emberek, nem zárják el a mindennel felszerelt lakásaikat. A hűtőben sajtok a manufaktúrájából, az asztalon kenyér, lekvárok, ásványvíz, kávé, tea. Itt más szintre emelték a vendégfogadást, mindezt a többi szigeten is tapasztaltuk. Egyébként később elnézést kért a házigazda, váratlanul el kellett repülnie a szigetről, ezért nem találkozhattunk. Bőröndök a szálláshelyen, mi pedig indultunk is a túra kiindulópontjához. A Poço da Ribeira do Ferreiro útvonalának nagy része kikövezve, végig erdőben haladunk, míg egy csodálatos tóhoz nem érünk. Túloldalán számtalan vízesés és annak ellenére, hogy itt már több a turista, mégis a csend a főszereplő. Mindenki csak csodálja e pazar tájat, szavakban nehéz leírni azt a látványt. Az emberek szelfiznek, fotózkodnak, mások lefeküdvé „hallgatják” a csendet, ami körülvesz minket. Fantasztikusak az őszi színek naplemente előtt, ez egy olyan hely, ahol fel lehet tölteni.

Nehéz visszaindulni a kocsizhoz, de mégis van, ami csalogat. A remény, hogy szálláshelyünkről láthatjuk a Napot, amit eltűnik az Atlanti-óceánban, és közben arra gondolhatunk, hogy ott, a távolban van Észak-Amerika. Sajnos csak részben

„Irányjelző” oszlop Európa legnyugatibb pontján

láthattuk a naplementét, kezdett befelhősödni, és jött a több napig tartó hatalmas szélvihar és rengeteg eső.

Másnap ködben és zuhogó esőben vezettünk vissza a repülőtérhez közeli Fábrica da Baleia do Boqueirão múzeumhoz. Érdemes ide is eljönni, kisfilmben mutatják be a sziget bálnavadászatának történetét. Mindezt a valamikori feldolgozó gyár területén. Vadászatuk nem újkeletű, ősi rajzokat is találtak a bálnavadászatról. Szerencsére ez már a múlt. De nem csak ezt láthatjuk a múzeumban, egy kis sarokban a Disney-stúdió által készített Pinokkió rajzfilmből láthatunk részleteket, amint a Góliát nevű bálna lenyeli Geppetto-t, majd Pinokkiót. Itt kapott helyet egy Moby Dick eredeti filmplakát, illetve képregény is. Esőprogramnak nagyon is megfelelő, tanulságos hely.

Szerencsére a nagy szélnek köszönhetően voltak kis időintervallumok, amikor felszakadozott a felhőzet, nem esett az eső. Nem hagyhattuk ki a Zona Balnear da Fajã Grande fürdőhelyet, egy mini kikötőt. Innen egy séta a Cascata do Poço do Bacalhau vízesés, mely az esőzéseknek köszönhetően most nagyon bővívízű és látványos volt. Nyáron az előtte levő tavacszkában fürdőzni lehet, most a go méteres vízesés már messziről „bepermetezett” minket. Visszaúton talán már észre se vettük, hogy az ösvényen is patakokban csorgott a víz, hisz a kis kikötőbe igyekeztünk, ahonnan látszik a kőszikla – a lakatlan Monchique-szigetecske –, melyet Európa legnyugatibb pontjának tartanak. Flores valóban Európa édenkertje, egyben legnyugatibb lakott szigete.

Elérkezett a búcsú ideje, indulni kellene São Miguelre, ahonnan a szárazföldi Európába repülhetünk. De vajon elenged Flores? A viharos időnek köszönhetően délelőtt egy repülő se érkezett a szigetre. Mi az egyetlen délutáni járatra vettünk jegyeket, szerencsére a kis légszavaras ezúttal megérkezett. Felvett minket és még pár embert, akik délelőtt utaztak volna, és indult is vissza a nagy szigetre. A légitársaság emblémája egy sólymot ábrázol. A stilizált logó, melyet kilenc darabból raktak össze a kilenc Azori-szigetet ábrázolja. Mondanunk se kell, a másfél óras út alatt a kis sólyom nagyon megszenvedett, de szerencsénkre egészben érkezett meg a Ponta Delgada-i II. János Pál repülőtérre. A viharos repülés után a következő anyag majd egy fagyos útról szól, mely az északi sarkkörre és környékére vezet. ■

Deák László

A Zona Balnear da Fajã Grande kikötő, háttérben újabb és újabb vízesésekkel

Kristó András, a sokoldalú geológus

■ Kristó András – Csíkszék egyik kiemelkedő természettudósa, pedagógusa, természetvédője – 1930-ban született Csíkszentkirályon. Az elemi osztályokat Csíkszentkirályon járta ki, majd 1941-ben beiratkozik a csíkszeredai római katolikus Főgimnáziumba. Egyetemi tanulmányait a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Természettudományi Karán végezte, ahol 1953-ban szerzett geológus-geográfus oklevelet. Kinevezését a Brassói Magyar Gimnázium földrajz katedrájára kapta. Mivel vonzották a székelyföldi borvizek, száraz szén-dioxid gázömlések kutatásának lehetőségei, ezért Bányai János geológus biztatására a sepsiszentgyörgyi Apemin borvíztöltő vállalatnál hidrogeológusként helyezkedett el. Amikor látta, hogy ásványvízkutatói terveit, álmait nem valósíthatja meg, a pedagógusi pályát választotta. Hazatért Csíkba, és a tanügyben helyezkedett el. Tanított Csíkkarcfalván, Csíkszentkirályon, Csíksomlyón, Csíkszeredában a mai Márton Áron Gimnázium elődjében, az 1-es számú Liceumban, amelyet 1959-től 1965-ig igazgatóként vezetett, majd 1972–1987 között Balánbányán. 1987-től 1990-ig, nyugdíjazásáig ismét a csíkszeredai Márton Áron Gimnázium tanára volt. A rendszerváltás után, 1994-ben Budapesten bekövetkezett haláláig előadott még a csíkszeredai Segítő Mária Katolikus Gimnáziumban, a Hyperion magánegyetemen, valamint a gödöllői Agrártudományi Egyetem távoktatásában is. Előadásokat tartott a Bolyai és a Balaton Akadémián. A Csíki Természetjáró és Természetvédő Egyesület elnöke, majd tiszteletbeli elnöke volt, rövid ideig az Erdélyi Kárpát-Egyesület alelnökeként is tevékenykedett.

Kristó András sokoldalú geológus volt. Írásai jelentek meg geomorfológia, vulkanológia, üledéktan, környezetvédelem, hidrogeológia témakörben. Jelen írásunkban Kristó András fontosabb, ásványvizekkel foglalkozó könyveit, írásait ismeretjük. Érdemes megemlíteni, hogy több tucat ismeretterjesztő borvizes írása jelent meg különböző lapokban, folyóiratokban.

Kristó egyik első tudományos dolgozata is a csíki borvizekhez kötődik. 1955-ben a Sepsiszentgyörgyi Tartományi Múzeum Évkönyvében jelent meg az *Adatok a csíkszentkirályi Borsáros borvizes láp hidrográfiájához*. Ahogy írja, „Dolgozatomban a Székelyföld egyik legérdekesebb borvízterületét és egy-két ezzel kapcsolatos kérdést igyekeztem megismertetni.” Dolgozatában több mint 80 borvízforrást térképez fel, elkészíti a Borsáros borvizes-láp részletes térképét. Ismerteti a láp értékes jégkorszaki növényeinek, a *Betula humilis* és a *Saxifraga hirculus* elterjedését, a Borsáros fürdő történetét, a források vegyi összetételét és használati szokásait. Írja: „Az egész falu használja a borvizeket, de talán egy forrás sincs, amelyiket egyfolytában több évig használtak volna. Kőnnnyű itt válogatni! Ha valaki egy szerencsésebb forrásmedencét ást, rögtön oda pártol az egész falu, amíg újabb forrásmedencét nem ástak. Utóbb csökkent a borvizek használata, mert inkább a nagy hozamú téglagyári kút vizét használják.” Ma sincs másképp. Felismeri, hogy „Ásványvíz-sokadalmunk

annyira bő és változatos, hogy ezen a téren korlátlan fejlődési lehetőségeink vannak.” A szülőfalujában éltek is ezzel, Csíkszentkirályon működik az ország egyik legnagyobb palackozója, itt töltik a Hargita Gyöngye és a Tiva Hargita borvizet „talán” Kristó András tiszteletére is.

Hasonló borvizes írásai jelentek meg Csíkszereda, Hargitafürdő és a Csíki-medence ásványvizeiről.

Végezetül meg kell említenünk a máig egyedülálló, magyar nyelvű, *Románia ásványvizei* című, 1978-ban Bukarestben, a Tudományos és Enciklopédia Könyvkiadónál megjelent rendkívül értékes, sok-sok térképpel illusztrált könyvecskét, amelyet Kisgyörgy Zoltán és Kristó András írt. A kötet tíz fejezetéből hármat – *Az ásványvíz általános jellemzése, A Kárpátok övezetének ásványvizei, valamint Az ásványvíz a nemzetgazdaságban* – Kristó András írt. Az előszó első soraiban ezt írják a szerzők: „Országunk földje rendkívül gazdag ásványvizekben. Azt is mondhatnók, hogy Románia az ásványvizek országa. Szénsavas ásványvizeket, hévizeket, messzi földön ismert gyógyvizeket rejteget mindenütt a föld. S ha mindezekhez hozzászámítjuk a gyógyiszapok sokféleségét és a természetes gázkiömléseket (mofettákat, népiesen gözlöket), egységes egésként tárul elénk az ország természetes javainak és gyógytényezőinek összessége, melyre az ásványvíz- és szénsavpalackozó ipar, a balneológia és turisztika alapozhat a jövőben.”

Borvízrovatunkban nem véletlen, hogy most ismertetjük a „hidrogeológus” Kristó Andrásnak az ásványvízkutatásban elért eredményeit, hiszen idén, 2024. december 14-én emlékezünk halálának 30. évfordulójára. ■

Jánosi Csaba

Propark Adventure Race 2024

45 óra krónikája

Számokban: biciklivel 167 km, gyalog 40 km, kajakkal 9,2 km, barlangkörút kb. 5 km, szintkülönbség 5600 m, alvás 3 óra 3 részletben.

■ A Mehádiai-fennsík Geopark igazgatója a díjkiosztó előtti felszólalásában némi iróniával jegyezte meg, hogy most már bizonyára mindannyian tudjuk, a fennsík nem egy lapos vidéket jelent. És valóban, a karsztvidék meredek útjait, ösvényeit minden izomrostunk érezte a 45 órára nyúló verseny alatt.

A Propark Adventure verseny idei kiadása ismét azt az élményt nyújtotta, amire tervezték: sport, kaland, kihívások, természet- és tájismeret. A versenyt a 2015-ös kezdés óta az ország több vidékén rendezték meg, mindig egy védett természetvédelmi terület vagy nemzeti park területén és környékén. Így sorra járhattuk be a Fogarasi-havasok, a Persányhegység, a Királykő, a Vânători-Neamț és a Csalhó ösvényeit.

A négyfős csapatok (minimum egy lánnyal) a start előtti estén kapják kézbe először a verseny ellenőrzőpontjainak térképét. Csupán annyi útmutatás érkezik melléje, hogy melyik szakaszt mivel kell bejárni (javarészt biciklivel, gyalog vagy kajakkal), a pontos útvonal megtervelése a csapat feladata. A tájékoztató után veszi kezdetét a lázas készülődés, amelynek egyik fontos része az útvonal előzetes megrajzolása, amit aztán GPS-készülékeinkre letöltve követhetünk az út során.

A kora reggeli startot követően a Cireșu falu mellett lévő hegyimentőtáborból kerékpárral suhantunk le a Bahna folyó torkolatáig. Innen szűrös bozótosok, tanyák és gyümölcsösök közt gyalog folytattuk a Meteriz-csúcsig, ahol várt ránk az első különleges próbatétel. Egyik csapattársunknak egy fekete dobozt kellett a fejére húznia, ahonnan szájában egy UV-fénnyel világító lámpát tartva diktálta a láda belsejében felderengő szavakat, amiket a csapattagoknak be kellett helyettesíteniük denevérekről szóló mondatokba. Nem volt egyszerű lámpával a szájban felolvasni és leírni sem a bonyolult kifejezéseket.

Innét további szűrös bozótok közt ereszkedtünk le Orsovára, és a hátramaradt utolsó két kenuba ülve eveztünk vissza a biciklikig. A következő ellenőrzőpontra sajtlevessel kínáltak, cserébe ki kellett találnunk, hogy a megköstölhető tíz sajt minta közül melyik öt került a kondérba.

A Topolnița-barlang előtt magunkhoz vettük az előre küldött neoprén ruhákat, hiszen az aktív szakaszon való átkeléshez 10 fokos vízben kellett gázolni, és a végén egy jó nagy távot leúszni. A nagy meleg után jólesett a hús barlangi klíma. Mire kiértünk, besötétedett, így a tízemeletnyi függőleges sziklafal mentén való ereszkedés a fejlámpák fénykörében nem is tűnt annyira félelmetesnek. Újabb kerekedés következett a sötétben, olykor izzasztó huszonszázalékos emelkedőkkel, ahol csak a kerékpárt tolvá lehetett a tetőre jutni.

Helyi mészégető várt bennünket a következő ellenőrzőpontnál, útmutatása alapján mészködarakok összeillesztése volt a feladat. Újabb pedálozás után történelmi próbatétel, majd egy fán világító denevér keresése következett. És aztán eljött a várva várt pillanat, engedélyeztünk magunknak másfél órányi alvást egy nyugodtnak tetsző erdőszélen. Ami, mint kiderült, nem bizonyult annyira csendesnek, három csapat is elrobogott mellettünk, amíg álom és ébrenlét között próbáltunk pihenni a túlélőfóliák alatt. És így fedeztük fel a rövidebb utat az Isverna faluban lévő következő pontig. Az eredetileg tervezett útvonalunk jóval hosszabb és nehezebb lett volna.

Gyors kávé és csokis kifli volt a reggeli, az egyik útbaeső falu vegyesboltjában szereztük be. Isvernatól gyalog másztunk az egyre fokozódó hőségben a Poiana Beletina felé, ahol kövületvadászati próbatétel várt, majd hús görögdinnye egyéb finomságokkal. Jól sejtették a szervezők, hogy ez nekünk jól fog esni!

Készültünk a következő gyalogos körre, ami átvezetett volna bennünket a Cserna völgyének túloldalára, majd vissza. Egy tölgyfa árnyékában tartott rövid szusszanás vezetett el ahhoz a józan döntéshez, hogy jobb lesz kihagyni ezt a két pontot. Ha elindulunk keresésükre, legalább 12–14 óránkat elveszi, és biztos nem érünk célba a szintidőn belül. Így visszszakapaszzkodtunk-ereszkedtünk a biciklikhez, és ha nem is kipihenten, de legalább nyugodtabban vágunk neki az utolsó nagy körnek. Ismét sűrűn toltuk felfelé a kerékpárokat, s olykor még lefelé is bölcsebb volt leszállni, mint kockáztatni egy nagy bukást a görgő köveken. Az utolsó ellenőrzőpontra félálomban megoldottunk egy viperákkal kapcsolatos feladványt, majd másfél órányi alvást követően betekertünk a célba, első érkezőkként.

Utánunk nem sokkal érkeztek az igazi elsők, a Scaunul Domnului csapata, akik minden pontot teljesítve, fantasztikus teljesítménnyel zárták a versenyt. A 17 induló csapatból tíz feladta, és mindössze kettő érintette az összes ellenőrzőpontot. Mi a negyedik helyen végeztünk. Persze, ez a verseny számunkra nem elsősorban a helyezésről szólt, örülünk neki, hogy jó hangulatban és sérülésmentesen fejezhettük be.

Köszönet a kiváló csapattársaknak: Fehér Anetta, Bartha Botond Zsolt és Szócs Roland! A versenyen való részvételünket az EKE Szatmárnémeti támogatta, vagány csapatmezünk elkészítését pedig a Promelek XXI. Márk-Nagy János az útvonal rajzolásában segítette. A Propark csapata ismételten remek szervezést nyújtott. Hálásak vagyunk mindannyiuknak! ■

Szabó D. Zoltán

FOTÓ: PROPARK, SZABÓ D. ZOLTÁN

1. A Topolnița-barlang bejáratánál neoprén ruhákban
2. Ereszkedés a sötétben
3. Ereszkedés Orsovára
4. Térkép
5. Célbaérkezés
6. Görög teknős
7. Kajakkal a Dunán

1

2

3

4

5

6

7

Az ünneplő csapat ■ FOTÓ: VAJDA BÉCI

EKE Szatmárnémeti

■ 30 éves születésnap rendezvények

A 30 éves születésnap alkalmából kirándulással egybekötött hétvégét szerveztünk a tagság számára. Az ünnepi hétvége előtt koszorúzással emlékeztünk meg egyesületünk alapítójáról és első elnökéről, Csillag Antal földrajztanáról. Fazekas Lóránd alapító és örökös tag elevenítette fel az akkori eseményeket, Márk-Nagy János jelenlegi elnök pedig az egyesület fejlődéséről beszélt. Mivel az idej, általunk szervezett 31. EKE Vándortábor remekül sikerült, ezért úgy döntött a vezetőség, hogy jutalomkirándulást szervez a tagok részére, akik teljes erőbedobással hozzájárultak a vándortábor sikerességéhez. Így a 68 fős társaság – egy részük busszal, míg mások autókkal – Várfalvára indult, az EKE-Várba. Itt alakítottuk ki főhadiszállásunkat.

Estére érkezünk, kedves házigazdáink, Istvánffy Attila és Katalin már vártak minket. Elfoglaltuk szálláshelyeinket a régi és új házakban, a bátrabbak sátorban, majd összegyűltünk a közösségi házban, körbeültük az asztalokat és előkerültek az otthoni finomságok. Az est fénypontja a Bartha Boti által Torockóról hozott „somodi kalács” volt.

Másnap reggel 10 órakor indultunk a túrara, a szolcsvai Búvópatak barlangjához (Huda lui Papară), amely védett és csak engedéllyel látogatható, hisz itt van Európa legnagyobb denevérpopulációja.

EKE Udvarhelyszék

■ Október 12–13-án a Gergely család, Marcsa, Elek és Ágnes szervezett kétnapos túrát a Szent-Anna-tó környékére. Szombaton szemerkélő esőben érkezünk Tusnádfürdőre, ahonnan a Vargyas völgyén indultunk fel a Mohos felé huzsonóten. A Szent Anna-tó feletti vendéglőben pihentünk meg, majd leereszkedtünk a tó partjára. Csodálatos volt az őszi színekben pompázó erdő. A Kis-Csomád oldalában másztunk ki a kráterperemre, zuhogó esőben, majd a Döngő oldalában ereszkedtünk be a Bugyogó borvízforráshoz. Este tizenötven maradtunk Sepsibükszádon. Vendégházban szálltunk meg Marcsa szülőfalujában, ahol szombat este Marcsa lánya, Boróka – aki tanítónő a faluban – tanítványaiból alakult citerazenekarával üdvöztetett meg bennünket.

Egy jó hangulatban eltöltött este után másnap napsütötte reggelre ébredtünk. Csapatunk harmincháromra egészült ki.

Kellemes őszi napsütésben másztunk fel a nyeregbe, ahonnan csodálatos kilátás nyílt a Bedellő, valamint a Bélavára irányába. Sokan lementek közelebből is megnézni a patak forrását és kicsit barlangásztak, míg a többiek napfürdőztek a kellemes őszi napsütésben. Miután újból összegyűlt a csapat, elkészült a szülinapi csoportkép. Ezután lesétáltunk a járművekhez és viszatartottunk Várfalvára, ahol már várt a finom bográcsos, amit Kati és Attila készített nekünk. Desszertként megint

somodi kalácsot kaptunk.

Az estebéd után egy kis bemutatkozással a régi és az új tagok ismerték meg jobban egymást, ki-ki elmondhatta, hogyan lett EKE-tag, miért szeret ennek a társaságnak tagja lenni. Szabó Laci országos elnök – aki sokáig a szatmári EKE elnöke is volt – gondolatát emelném ki, mégpedig azt, hogy „Bízzatok a fiatalokban!”

Majd vetítés következett, az egyesület elmúlt 30 éve elevenedett meg fotókon, régi kirándulások, hegymászások, táborok, versenyek, vízitúrák formájában. Jó érzés volt végignézni ezt a sok kalandot, amit együtt éltünk át. Bartha Boti átadta az országos kitüntetések azoknak, akik hozzájárultak a vándortábor sikeres megszervezéséhez. Az este meglepetése a finom meggyes csokitorta volt, amit Cizma Zsolti készített nagy szakértelemmel. Az est további része játéssal, közös élmények és jövőbeli tervek megbeszélésével telt.

Vasárnap reggeli után csomagoltunk és készülődünk hazafelé. Megköszöntük a szíves vendéglátást, írtunk az emlékfüzetbe, majd megígértük, hogy még jövünk, nem csak ünnepelni, hanem közmunkázni is.

Útközben még megálltunk a zsigó Sárkányok kertjénél, ahol körbejártuk és megcsodáltuk a különleges és védett homokkő-képződményeket. Köszönjük ezt a szép hétvégét és a mindig jó társaságot!

Ezúton is hálánkat szeretnénk kifejezni minden kedves támogatóknak, aki hitt bennünk és segítette az egyesületet céljai és tervei megvalósításában az elmúlt 30 évben! (Szabó Katalin, alelnök)

Kiskocsikkal utaztunk ki Sósmezőre, ahonnan gyalogtúránk indult. A gerincen sűrű köd volt, az őszi erdő sejtelmes, elvárszolt mesevilágot idézett. Két hosszabb kapaszkodó után értünk fel a Bodoki-havasok legmagasabb pontjára, az 1241 m magas Kőmögö-csúcsra. Innen tekintélyes ereszkedő vezetett le a Borda-nyeregbe. Közben felszállt a köd, ragyogóan sütött a nap. Következett utunk legnehezebb szakasza: egy meredek, 150 méteres kapaszkodó a Borda-tetőre. Nagyszerű kilátás tárult elénk Felső-Háromszék irányába. Megérdemelt pihenő után elindultunk lefelé az Olt völgyébe, egy gyönyörű hegyélen, legelők, erdőszélek mentén.

Az Almás-tető után letértünk Bükszád felé, egy darabon követve a Mária-utat is. Megkóstoltuk az eldugott és elhanyagolt Gáspár borvízforrás vizét is. Marcsa édesanyja az éhes csapatot finom ebéddel várta, töltött káposztával és finom házi süttivel kényeztetett. Hálás köszönet a Gergely családnak ezért a nagyszerű szervezésért és a szíves vendéglátásért. (Kovács-Kendi Lehel)

EKE Brassó

- Szeptemberben és októberben szép, színes őszi érkezett a Barcaságon. A reggeli hideget, a deres tájat délre meleg és nap-sütés váltotta fel, hogy azután estére ismét lehűljön a levegő.
- Szeptember 7-én a Rozsnyói-sziklaszoroson keresztül mentünk fel a Curmătura menedékházhoz.
- Szeptember 14-én iskolakezdős sétát szerveztünk Brassópojána felé.
- Szeptember 16-án az EKE Brassó partnerségében rendezték meg Brassóban az Alpin Film Fesztivált, amelynek keretében 18-án levetítették az *Eötvös-expedíció* című filmet is. 21-én konferenciára került sor a romániai menedékházak témájában.
- 21-én a Salamon-kőtől mentünk át a Róka-padot érintve a Stechil-rétre és a Cenk-nyeregbe.
- Szeptember 28-án Négyfaluban, a Szent Mihály Napok keretében mutattuk be először Kovács Lehel István új könyvét, a Tortoma könyvkiadónál megjelent *A Keresztény-havas turistakalauzát*. A könyvbemutató előtt kisújszállási vendégeinket

- vittük fel a Leányka-havasra, s a túra során megmutattuk a határköveket, a Bucsecs és a Királykő gyönyörű panorámáját.
- Október 11-én a SzámOkt'2024-es konferencia résztvevőit kalauzoltuk el egy barcasági kirándulásra a Brassó – Brassópojána – Barcarozsnyó – Vidombák – Szászhermány – Prázmár – Négyfalu – Brassó útvonalon.
- 14-én a Lempesen kerestünk gombákat.
- Október 19-én a Bálványkőköz kirándultunk a Salamonkő – Alsó Pojana – Bálványkő – Rozsnyó útvonalon. Az őszi színekben pompázó Bucsecs gyönyörűen látszott a Kilitő-kőről.
- 20-án a Fogarasi-havasokat látogattuk meg. A Bârcaciú menedékháztól mentünk az Avrig-tóig.
- 24-én a Törösvári Magurán sétáltunk.
- Október 29-én a Keresztény-havasra kirándultunk. A Lehmann-kunyhó érintésével mentünk a Ruja-rétre, majd a Schuler-kapun át a menedékházhoz.
- E két hónapban a csütörtöki sétálók is igen szép számban gyűltek össze, hogy a Nádudvary György indította mozgalom keretében kapcsolódjanak ki a Cenk alatti felső sétányon, a pavilonoknál és piknikezzenek a Salamon-kőnél. (Dr. Kovács Lehel István)

EKE Háromszék

- Szeptember 6–8. között tizenkét fős csapattal, Vasile Păun – Palika vezetésével kellemes hétvégében volt részük egyesületünk tagjainak és szimpatizánsainak Borszákon, ahol a környék turisztikai nevezetességeit látogatták meg.
- Szeptember 8-án Nagy Katalin biciklitúrát szervezett, íme a bejegyzése: „Felsőháromszéki útvonal: Kézdivásárhely – Szentlélek – Almás – Szent Mihály templom – Bereck – Ozsdola – Hilib – Zabola – Kovászna – Réty – Sepsiszentgyörgy. Vonattal mentünk Sepsiszentgyörgyről Kézdivásárhelyre, majd onnan teljes erővel indultunk az úgynevezett Szentföldre. Pihe-nésben nem volt hiány. Bementünk a Szent Mihály hegyen lévő templomba, majd a berecki templomba. Berecken megnéztük az ortodox templomot, majd Kovásznán ebédeltünk, és a rétyi pihenő után megérkeztünk Sepsiszentgyörgyre. Megtettünk 100 km-t és 450 m szintkülönbséget. Gratulállok mind a hét résztvevőnek, jövőre újra megcsináljuk!”
- Szeptember 21-én közel harminc résztvevő gyönyörű időben vágott neki a Bucsecs-hegységnek, Vasile Păun – Palika szervezésében. A Diham torkolatától indulva a Tache Ionescu úton és a Bucșoiu-gerincen jutottak fel a Bucșoiu csúcsára, majd az Omulra. A Szarvasok völgyén tértek vissza a túra kiindulópontjába.
- Ugyanezen a napon egyesületünk képviseltette magát az *Aktív Székelyföld Konferencián*. A sok érdekes előadás mellett lehetőségünk volt tevékenységünket bemutatni az érdeklődőknek. Köszönjük Kocsis Kinga Emese és Kovács Gábor képviselőinknek a részvételt. Ugyanakkor az aznapi Sportnapok keretében egyesületünk kirándulást szervezett Sepsiszentgyörgy környékén. Köszönjük a túravezetést Moldován Reinitz Erzsébetnek.
- Szeptember 27–29. között Gajdó Éva tizedmagával magashegyen túrázott, éspedig a Fogarasi-havasokban. Az egyik legnehezebb útvonalat járták le, a Szeréte-él igazán keskeny gerincét, majd ezen keresztül jutottak fel a Negoj csúcsára.

- Október 12-én György Sándor a Fogarasi-havasokba szervezett túrát. A gyönyörű időre való tekintettel harminchatan tisztelték meg jelenlétükkel az egynapos eseményt, mialatt a Lespezi és a Căltun 2500 méter feletti csúcsait járták meg a kirándulni vágyók.
- Az elkövetkező hétfője igen gazdag volt túrákban. Október 19-én hagyományos módon emléktúrát szervezett Dukrét Lajos a Vargyasi-szorosba. Tizenkilencedik alkalommal került sor a Dénes István emlékére szervezett kirándulásra, ahol az érdeklődők végigjárták a szorost és az Orbán Balázs-barlangba is betekintést nyertek. Ugyanezen napon Vasile Păun – Palika a Bodoki-havas gerincére szervezett túrát. Angyalostól indulva feljutottak a Bodoki-tetőre, majd a Burdă-tetőt követően ereszkedtek le Mikóújfaluba és Málnásfürdőre. Október 20-án Csog Réka történelemben gazdag kirándulásra vezette a résztvevőket a következő útvonalon: Sepsiszentgyörgy – Bodzavám – Bankota-hágó – Hordós-fennsík – katonai temető – vár és vissza.
- Október 25–27. között hetedik alkalommal szerveztük meg a Páll Endre-emléktúrát, ezúttal a tőlünk távol eső Királyerdő-hegységbe. Szállásunkat a Moha és Páfrány turistaház és csodálatos környezete biztosította, ahonnan bejártuk a Lazuri-szorost, a Fehérkő-szorost és a Farok-hegyi kristálybarlangot. Mivel számunkra eddig ismeretlen helyen túráztunk, nagyon örvendtünk, hogy ilyen fantasztikus helyet és embereket ismerhettünk meg. Köszönjük a szálláslehetőséget Jankuly Imrének és a környékről való infókat Perei Árpádnak. (Gáspár László Zsolt)

A biciklitúra végén ■ FOTÓ: NAGY KATALIN

Kigyózó sorban haladnak a túrázók a Luna-forrás felé ■ FOTÓ: SURÁNYI BOTOND

EKE Szatmárnémeti

■ Augusztus 30-án reggel startolt el az UTMB (Ultra Trail du Mont Blanc) CCC elnevezésű 101 km-es terepfutóverseny Európa legmagasabb hegyén, a Mont Blancon. Ezen az igazán embert próbáló versenyen vett részt Jeromos Andrea, EKE-tagunk és futótársunk. Andi 23 óra 00 perc 33 másodperc alatt teljesítette az átlagos emberi kondícióval elképzelhetetlen távot.

■ Hogy milyen is volt a 14. Tisza-túránk? Rendhagyó, hisz először szerveztük augusztus helyett szeptemberben, de mint kiderült, nagyon jó döntés volt. Röviden: hetvenkét vagány ember, rengeteg sátor, kitűnő idő, csodás helyek, sok-sok csobbanás, tábortűz, tartalmas beszélgetések, sok-sok kacagás... és ez csak a jéghegy csúcsa. Legközelebb tartásunk és megtudod!

■ Tagtársunk, Hodas Erzsébet Katalin Románia terepfutó válogatottjának tagjaként szeptember 14-én rajtolt a Pireneusokban a Hegyi- és Terepfutó Világbajnokság 34 km-es távján. Románia válogatottjának tagjaként csapatban világbajnoki 3. helyet szereztek. Gratulálunk és büszkék vagyunk rád!

■ Szeptember 22-én szép számban képviselték egyesületünket tagjaink a Szilágysámsoni MTB versenyen, és nem is akármilyen eredményekkel. Hatalmas gratuláció mindegyiketeknek, ha dobogóra álltál, ha nem, öregbítetted egyesületünk hírnevét!

EKE Gutin Osztály Nagybánya

■ Szeptember 30-án Miszbánya (Nistru) környékén egy kis esőben szedtük az őzlábakat.

■ Október 13-án a Plestyorra (810 m) kirándultunk.

■ Október 20-án a Nagy Peleskén tartottunk „gombavadászatot”.

■ Október 26-án a Tündérkerten át felmentünk a Cibles csúcsára (1839 m) megcsodálni az őszi tájat.

■ Október 27-én Rogozra kirándultunk, ahol aznap Hőlégballon Fesztivált tartottak. (Pál Teréz)

Dobogósaink: Bara Lilla (40–49 éves korosztály): 1. helyezett, Frigy Levente (30–39 éves korosztály): 2. helyezett, Lajtós Arnold (50+ korosztály): 1. helyezett, Virág Diána (18–29 korosztály): 1. helyezett, összetettben: 2. helyezett, Virág Hajni (50+ korosztály): 1. helyezett.

■ Október 11–13. között biciklitúrára hívta a bátor jelentkezőket Bartha Botond. Sajnos a fiúknak sikerült kifogniuk egy komoly lehűlést, sok-sok esővel, de ez sem szegte kedvüket. Végigtekerték Udvarhelyszék, Háromszék és Csíkszék leg szebb látványosságait, több mint 250 kilométert és 3500 szintet megtéve, mely ebben az időjárásban még nagyobb teljesítménynek számít.

■ Október 13-án egy már elhalasztott túrát sikerült végre bejárni, melyről Kovács Kuruc J. Szabolcs így számol be: „Vasárnap reggel tizenheten találkoztunk a már klasszikussá vált batizi úti Penny parkolójában, és elindultunk a Kapnikbánya feletti Neteda-hágó felé. Bő másfél órai út után gyalogtúránk a Kapnikbánya/Cavnic tábla mellett kialakított parkolóból indult.

Célunk a Plesca (Neteda) csúcsának meghódítása volt. Egy rövid emelkedő után, sűrű erdőben elértük a főgerincet, mely részben a kapnikbányai sípályák felett halad. Itt keleti irányban követtük a gerincet, a piros sáv ösvényen haladtunk. Itt már szép kilátópontok is megjelentek. Jöttünk a felhők, abban reménykedtünk, hogy mire elérjük a csúcst, kitisztul az idő. Két és fél óra elteltével elértük az 1322 méter magas Plesca (Neteda) csúcsát, ahol erős szél fogadott, teljesen felhőben voltunk. A hagyományos csoportkép elkészítése után egy szélvédett helyre húzódtunk, ahol elfogyasztottuk uzsonnánkat. Ez idő alatt a felhők elvonultak és beállt az időjósok által jelzett szép idő. Visszatérve a csúcra már gyönyörű kilátás fogadott, a Lápos völgye, a Gutin, a Rozsály, a Kőhát, a Máramarosi-havasok és a társ csúcs, a Priszlop is szépen látszott. A csúcrról visszafelé vettük az irányt, a Neteda-réten még tartottunk egy rövid rögtönzött földrajzórát, aztán lassúbb tempóban, gyönyörködve a tájban és a napsütésben 16 órára visszaértünk autóinkhoz.

A túra számokban: 17 résztvevő, 2 kutya, 14 kilométer, összesen 1000 méter szintkülönbség (fel-le), öt és fél óra össztúraidő, jókedv, beszélgetések, szinkavalkád, D-vitamin, friss levegő. A túrát vezette Kovács Kuruc J. Szabolcs és Andrea.”

■ Október 18–20. között többnapos programsorozattal ünnepeltük meg a szatmári EKE megalakulásának 30. évfordulóját. A részletekről Szabó Katalin cikkében olvashatnak.

■ Október 27-én végre ismét a kisbakancsoké lett az erdő. Egy kellemes őszi sétára hívtuk a gyerekeket Lunaforrásra. Bár a túravezetőknek az eredeti útvonalától végül el kellett térniük, a résztvevőket ez nem zavarta. Mesébe illő, tökéletes őszi táj, szín pompás levelek, napsütés és gyerekricsaj jellemezte a napot. (Cizma Beáta)

EKE Marosvásárhely

■ Augusztus 30. – szeptember 1. között a Csalhóban túráztunk. Durăuból indultunk fel a piros sávot útszakaszon, érintve a Fântânele menedékházat (1222 m), a Cușma Dorobanțului sziklaalakzatot, majd a Panaghia-szikla alatt (1776 m) szintvonalon haladva elértünk a Tóka-csúcs alatt levő meteoházat. Innen mentünk fel a Tókára (1904 m), majd a szokásos csúcsofó után, a fémlépcsőkön visszajutva, folytattuk utunkat a Dochia menedékházig.

Másnap két körtúránk volt, délelőtt a Lutul Roșu útszakaszon (kék sáv) a Detunata sziklái, majd a Detunata kövei következtek, itt az utóbbinál a Camera Pătrată sziklaüreg volt a túra fénypontja. Délajt értünk vissza a Dochia menedékházhoz, majd ebéd után a Kis-Aklos platóját érintve lementünk a Miron buglyái (Clăile lui Miron) sziklaalakzatokhoz (piros sáv). Visszafelé, egy rövid kis kitérővel felmentünk a Vânturiș-csúcsra (1728 m), majd a Kis-Aklos platójára visszajutva bementünk a Csalhó Tudományos Rezervátumába, ahol a Farkasok Vályuján mentünk fel a Nagy-Aklosra (1907 m). A túránk e részére rendelkezünk a Csalhói Nemzeti Park írásos engedélyével.

Vasárnap meglátogattuk a közeli kolostort, majd a Pietra Lăcrimată-szikla mellett elhaladva a Duruitoarea (Dörgő) víz-esés felé ereszkedtünk le, innen pedig visszamentünk Durău üdülőtelepre. (Sükösd Sándor)

■ Szeptember 6–8. között egy újabb magashegyi túrára került sor. Ezúttal a célpont a Páring-hegység volt. Péntek délután indult el a három kisautó nyolc résztvevővel a Transalpina felé. Mire megérkeztünk a parkolóhelyre már besötétedett, és nem messze az autóktól, fejlámpák fényénél húztuk fel a sátraikat. Szombaton reggel a főgerincet követve jutottunk fel a Nagy-Páring-csúcsra, onnan beereszkedtünk a Mandra-tó mellé, a sátorozó helyünkre. Vasárnap reggel vékony jégréteg fogadta a korán kelőket. Lassan megérkeztek a meleg napsugarak, a tábor életre kelt, sátorbontás után a csapat visszakapaszkodott a gerincre, és az előző napi útvonalat követve elindultunk az autók felé. Útközben egy perc néma csenddel emlékeztünk a nevét viselő tábla mellett F. Robi túratársunkra és barátunkra, aki túl korán és tragikusan hagyta itt a földi túraösvényeket. (Német Levente)

■ A Buila-Vânturarița túra szeptember 7–8-án volt hat résztvevővel. A Schitul Pahomie kolostortól indultunk (850 m), a kék kör jelzését követtük egészen a Stevioara-nyeregig, ami három, három és fél órás út, egyfolytában emelkedő, meredek szakaszokkal. Lombhullató erdőben kezdődött a túra, a Stevioara esztina mellett elhaladva hamar kiértünk az erdőből, ahol gyönyörű táj fogadott. Ennek a túrának a jellegzetessége, hogy bármerre nézel, hihetetlenül szép kilátásban van részed. A Stevioara-nyeregtől kb. 20 percnyi gyaloglás után a piros sáv jelzést követve a Vânturarița-csúcs (1875 m) alatt sátoroztunk, ahonnan tiszta időben a Fogarasi-havasok, a Cozia Nemzeti Park, szemközt pedig a Páring-hegység látszik. A sátrak felve-

rése után a Vânturarița-csúcsra mentünk fel, majd a vacsora után a naplementében gyönyörködtünk.

Másnap reggel a napfelkeltét sem hagytuk ki, 9 óra körül már úton voltunk a piros sávot követve a Buila-csúcs (1849 m) felé, ami 30 percnyi járásra volt a sátorbortól. Onnan egy órai járásra a Curmătura Builei védkunyhóhoz értünk, ahol pihentünk egyet, és szerencsénkre megtaláltuk a forrást, friss vizet vettünk, ugyanis az első nap nem volt vízvételi lehetőség. A Curmătura Builei-től a kék kereszt jelzést követve a Schitul Pătrunsa kolostorig mentünk erdei úton, majd a sárga pont jelzést követve, végül a kitermelési útra kiérve a piros kereszt jelzést követve a Pahomie kolostorig értünk, ahol az autókat hagytuk. (Szabados Csaba)

■ A Sztán-völgyi túrát szeptember 21-re jelentettük be, és az egynapos túrából végül kétnapos lett, hiszen távol van tőlünk, így beterveztük még másnapra a Vânătoarea lui Buteanu és a lezerul Caprei-csúcsot is.

Tizenketten voltunk a Sztán völgyében, amely tulajdonképpen egy körtúra, azt mondják, hogy az ország egyik legszebb szorosa. A Vidraru-gátat elhagyva, kb. 2 km után, az első hajtűkanyarnál van a parkoló, otthagytuk az autókat, onnan indultunk a piros pontot követve. Nagyon szép, a Héltlétrákhoz hasonló, de szerintem szebb és hosszabb ez a kanyon. A szurdokvölgyet kisebb-nagyobb vízesések, létrák, sodronyok meg vaslépcsők megmászása tette izgalmassá. A kanyon végét egy zsilip jelzi. A szorosból kijövet az erdőben folytattuk utunkat egészen a Călugărița-tisztásig, ahol megpihentünk és falatoztunk. Innen leereszkedtünk az erdőben, majd az erdei úton haladtunk a Vidraru-tóig, az autókig. A túra hossza: 9 km, szintkülönbség: +350, -50 m, időtartam: 4-4,5 óra. Nehézségi fok: 3. (Szabados Csaba)

■ Szeptember 21–22-én a Gyilkos-tó körül túráztunk. Szombat reggel huszonegyen indultunk kiskocsikkal. Előbb a Kis-Békás völgye felől megmáztuk a Mária-kőt, megpihentünk a Panoráma-kabinnál és gyönyörködtünk a Hagymás-hegység szépségeiben, majd ereszkedés és ebédszünet után a Kis-Cohárdot is megjártuk. Vasárnap a Gyilkos-kőt sikerült meghódítani. (Kiss Zoltán-Ernő)

■ Október 12-én szerveztük meg a családi túrát Vármezőre hatvankét résztvevővel. Ködös időben indultunk el, az Égerfás-tó sejtelmesebben nézett ki ködben, mint máskor, a Gyilkos-tóra emlékeztetett. Jó hangulatban jártuk le a túrát, a tizenöt gyerek a Vár-hegyen „talált” kincseket nagy örömmel fogadta. Kirándulásunkat a Jánosi Csárdában zártuk. (Szántó Emese)

Összeállította: Kocsis Livia

Szép kilátásban volt részük a Buila-Vânturarița-túra résztvevőinek
FOTÓ: SZABADOS CSABA

Nagy népszerűségnek örvendett a Bánffy-kastélyokhoz szervezett gyerekbarát bringatúra ■ FOTÓ: LÁSZLÓ TAMÁS

EKE – Kolozsvár 1891

■ Szeptember 14-re gyerekbarát biciklitúrát hirdettünk a mezőségi Bánffy-kastélyokhoz Filep Ingrid szervezésében. Az útvonalat úgy határoztuk meg, hogy a túra főként mellékutakon haladjon, kerülve a forgalmas főutakat. A kerékpározás mellett a programban szerepelt a restaurált válaszüti, valamint a bonchidai Bánffy-kastély meglátogatása is, ezért reménykedtünk, hogy minél több család velünk fog tartani. Aztán ahogy egyre közelebb kerültünk a túra napjához, nyilvánvalóvá vált, hogy egész napra zuhogó esőt jósolnak. Már már készültünk lemondani az eseményt, amikor felvetődött, hogy halasszuk el vasárnapra. Gyors közvélemény-kutatást szerveztünk az addig bejelentkezett családok között, és többségüknek meg is felelt a változtatás. Egyedül a túra ötletgazdájának, Filep Ingridnek volt már betervezve egy halaszthatatlan programja, így László Tamás, aki segéd-túravezetőként vett volna részt, bevállalta, hogy levezeti a túrát. Legnagyobb meglepetésünkre a tizenhat bejelentkezett résztvevő helyett vasárnap egy népes, negyvenhárom fős csapat gyűlt össze Zsukiménesen, így igazán vidám hangulatban indultunk útnak. Reggelre az ég is szépen kiderült, így tökéletes, biciklis időjárásban kerékpározhattunk, a 28 km-es távot pedig kicsik-nagyok egyaránt élvezték. A gyönyörűen restaurált válaszüti Bánffy-kastély mindenkit ámulatba

ejtett, sokan most látogatták meg először. A túra sikerén felbuzdulva, látva, hogy mekkora igény van a gyerekbarát túrákra, úgy döntöttünk, hogy ezentúl megpróbálunk minden hónapban legalább egy családos túrát szervezni.

■ Szeptember 21-én első alkalommal szervezték meg az *Aktív Székelyföld Konferenciát* a Sepsi Arénában, amelyre már július végén meghívást kaptunk. A szervezők arra kértek, hogy mutassuk be Kolozsvár környéki teljesítménytúráinkat, ezáltal népszerűsítve a testmozgásnak ezt a különleges formáját. A konferenciát az alábbi főbb szekciókra osztották: *Jó gyakorlatok, Kerékpározás, Egészség- és betegségügy, Életmód stratégiák és Aktív életmód*. A magyarországi és helyi meghívottak két helyszínen, párhuzamosan tartottak előadást az említett témakörökben, mi az *Aktív életmód* szekcióban meséltünk teljesítménytúráinkról. Habár délután 5-re már lankadt a hallgatóság figyelme, és a székek nagy része üresen maradt az előadóteremben, mégis nagy élményt jelentett ott lenni és bemutatni azt a tevékenységet, amellyel a kolozsvári EKE foglalkozik. Legnagyobb meglepetésünkre az előadás végén többen is odajöttek gratulálni és néhányan megígérték, hogy jövőre biztosan részt fognak venni valamelyik teljesítménytúrán. Az előadás legnagyobb eredménye pedig az volt, hogy Szemán Róbert, a Nagy Sportágválasztó megalapítója felkért egy együttműködésre, amelynek értelmében az általuk létrehozott GeoGo applikációba fel fogják tölteni a teljesítménytúráink útvonalait. (Kismihály Boglárka)

EKE Marosvásárhely

■ Október 19-én egy ritkán járt útra vállalkozott ötvennyolc marosvásárhelyi ekés, illetve EKE-szimpatizáns. Autóbuszsal mentünk Vármezőig, innen meredeken felkaptattunk a Hideg-Súgó-gerincen, a Via Transilvanicán a Csoroláb-tetőig, ebédszünet után a Óbars-mezőn és a Prelukán át eljutottunk az Orsova-kőhöz. Innen szép kilátás nyílt a Görgény völgyére, a görgénszentimrei Várdombra, a gerincvonulatra és a Kelemen-havasokra. Végül leereszkedtünk Erdőlibánfalvára, ahol várt az autóbuszunk. (Kiss Zoltán-Ernő)

■ Október 20-án a Kelemen-havasokban megszervezett túra során csodálatos élményekben volt részünk az Istenszékén (1381 m). A kirándulásra hetvenen érkeztünk, köztük a legfiatalabb résztvevő, egy hatéves kislány, aki tele volt lelkesedéssel.

Déda Bisztráról indultunk és a Bisztra völgyébe értünk le. 1200 m pozitív szintet tettünk meg, 14 km távon. A nyugati kilátónál tartott pihenő alatt a gyerekek meséltek, játszottak, míg a felnőttek a tájat csodálták. Az Istenszéke nemcsak a fizikai kihívás miatt marad emlékezetes, hanem a közös élmények, a nevetés és az új barátságok miatt is. (Kiss Zsuzsi)

Összeállította: Kocsis Lívია

Az Orsova-kőhöz tartó csapat
FOTÓ: NÉMET LEVENTE

EKE – Kolozsvár 1891

■ Szeptember 25-én a Kolozsvár Társaság *Civil szervezetek a közösség életében* sorozatának vendégei voltunk, ahol meséltünk az 1891-ben alakult EKE hányatott múltjáról, az 1989 utáni átszerveződésről és a 2009. januári önálló jogi személyiséggel rendelkező szervezatként való megalakulásról. Részletesen kitértünk a kolozsvári EKE jelenlegi tevékenységének ismertetésére (síversenyek, teljesítménytúrák, honismereti kirándulások) és néhány jövőbeli tervről is szót ejtettünk. A beszélgetést megelőzően a szervezők levetítették a Xantus Film stúdióinak az EKE történetéről készített dokumentumfilmjét Xantus Gábor, a film rendezőjének jelenlétében. A már 10 éves alkotás szereplői között olyan EKE-személyiségek is feltűntek, akik sajnos már nincsenek közöttünk.

■ Szeptember 28-án Székelyudvarhelyre utaztunk Molnár Ildikó vezetésével. A harminchét fős csapat első állomása a Haberstumpf-villa volt, ahol a *Bolyai – Erdély géniusza* című kiállítását tekintettük meg a Haáz Rezső Múzeum gondozásában. Folytatva utunkat a Mini Erdély Parkba látogattunk, ahol makettekben keresztül ismerhettük meg a multikulturális Erdély építészeti sokszínűségét, legfontosabb épületeit. Végezetül Székelylengyelfalvára utaztunk, ahol a 2006-ban megnyílt Orbán Balázs emlékszóbat tekintettük meg.

■ Október 12-én a Bükk-erdő kevesek által ismert, de annál szebb túracélpontjához, a Brüll-kilátóra szerveztünk gyerektúrát Veres Ágnes és Lukács József szervezésében. Habár bizonytalan volt az időjárás-előrejelzés, reggel 9-kor tizenhét gyerek és húsz felnőtt jelent meg a találkozási helyszínen. A kisiskolások mellett kisebb, 4–6 éves gyerekek is ügyesen végigjárták a 10 km-es utat, annak ellenére, hogy a szeszélyes időjárás próbára tett kicsit-nagyot egyaránt. A legeslegapróbb, 1–2 éves túrázók szülei nyakából vagy a háti hordozóból csodálták a tájat.

A Kerécsárdától indulva a kék kereszt, majd a piros háromszög jelzést követve a két világháború között hajdan kocsmaként működött Slamovics-házhoz értünk, ahol már elkezdett cseperegni az eső. Innen a piros körrel jelzett ösvényen haladva kiértünk az EKE egykori alelnökéről, Brüll Emánuel nyelvemlékéről elnevezett kilátóra. A kilátón az alattunk fekvő tájat ködtenger fedte, pedig innen tiszta időben szép kilátás nyílik a Gorbó völgyére, a Feleki-gerinc legnyugatibb csúcsára, a Kis-Magurára, a távolban pedig a Gyalui-havasok magaslatai is feltűnnek (Öreghavas, Buszkát). A kijelölt tűzhelyen az esős és hűvös idő ellenére a kicsik nagy öröme sikerült tüzet gyújtani, sok gyerek most először tapasztalta meg a nyáron való szalonnasütést. Visszafelé az erdőben már kisütött a nap, kitisztult az ég, de nem bánkódtunk az előzőleg átélt zordabb időjárás miatt sem, hiszen a természetjárás nem csak szép időben szívet-lelket melengető szabadidős tevékenység.

■ Ugyancsak ezen a napon egy másik, negyvenkilenc fős csapattal a Pocsoválistei- és Ronki-szoros látványos őszi körtúrájára indultunk Mezei Elemér szervezésében. A hűvös, ködös reggel inkább novemberre, mintsem októberre emlékeztetett, viszont a Pocsoválistei-szorosban haladva lassan

A Coșul Boului-barlang és az aranyba öltözött nyírfák látványa megunhatatlan a Bélavárán ■ FOTÓ: KISMIHÁLY BOGLÁRKA

kitisztult az ég, és a nap is előbújta a felhők közül. Amint megkezdtek az emelkedést, ismét sűrű felhők gyülekeztek, s lassan az eső is eleredt. A Pocsoválistei-szoros fölé magasodó csipkés sziklaperem első kilátópontjához érve szokatlan látvány fogadott: felhőcafatok emelkedtek fel a völgyből, ködbe borítva a táj egy részét, igazi titokzatos világot varázsolvá körénk. Ebédszünet közben kezdett szétoszlani a völgyet borító köd, hamarosan pedig az ég kékjét is megpillantottuk, így vidáman sétáltunk le a plató szélére, ahonnan kilátás nyílt a Ronki-szorosra, Aranyosronk falura, de a Torockói-hegység ismert túrahelyei (Székelykő, Ordaskő, Vidalykő, Bedellő) is láthatóvá váltak. Lent, a nyeregben a csapat egy része pihegőn tartott, a többiek viszont bevállaltak egy utolsó mászást az Urdorii-csúcsra (976 m).

A Bélavára ez alkalommal felhőbe burkolózott, így csak részben mutatta meg magát, viszont a tető pereméhez közeledve újabb pazar kilátásban lehetett részünk: az Aklospatak völgye és a Ronki-szoros meredek sziklafalai mellett a távolban a Tordai-hasadék és Léta vára is feltűnt, de a Torockói-hegység magaslatai is egyre tisztábban látszódtak. A nyeregbe visszaérve együtt indultunk tovább a fehér törzsű, karcsú nyírfák között, néhol pirosan rikító légyölő galócákat is találtunk. A hosszú ereszkedést a lemenő nap fényében fürdőző lombhullatók színkavalkádjá tette különlegessé, a Ronki-szorosba érve pedig további 3 km-es kellemes séta várt ránk, amely során gyönyörködhettünk a robosztus sziklafalakban.

■ Október 13-án Kovács Zsuzsa szervezésében Szászavincre látogattunk negyvenegy résztvevővel, hogy körbejárjuk a hajdani település helyén létrehozott zagytározót. A Fehér megyei Szászavinc (Geamăna) települést 1986-ban még közel ezren lakták, ekkor azonban a veresvölgyi rézbányából távozó, mérgező hordalék elkezdett a völgybe áramlani, és lassacskán ellepte a falut, így a még megmaradt lakosságnak nem volt más választása, mint elmenekülni innen, hátrahagyva otthonaik, életük munkáját, szeretteik sírjait a temetőben. Az egykori település helyén ma egy 130 hektáros, kén-savas zagytározó terül el, amelyből mementóként emelkedik ki még egy ideig az egykori görög katolikus templom tornya, amely valaha a falu melletti dombtetőn állt. (Kismihály Boglárka, Veres Ágnes)

Mozgássérültek túrája ■ FOTÓ: BORBÁTH MÁRIA

EKE Udvarhelyszék

■ Szeptember 7-én rendeztük meg 21. alkalommal a Hargita Teljesítménytúrát. A résztvevők 8, 13, 23 és 33 km hosszú túraútvonal között válogathattak, de volt 50 km-es kerékpáros túra is. Ragyogó napsütéses időben egy híján 300-an indultak el, és mindnyájan teljesítették a választott távot. Sikerült baléletmentesen, még napvilág visszaérkeznie mindenkinek a Kalibáskő menedékházhoz, ahol finom, gőzölgő bagulyás várta az elfáradt túrázókat. A rendezvény sikeres lebonyolításában több mint ötven tagtársunk segédkezett.

■ Szeptember 8-án Török Albert vezetésével heten a Szejkefürdőn rövid honismereti túra keretében a Székely Kálvárián felmentek az Ugron kápolnához, majd onnan leereszkedve meglátogatták Orbán Balázs síremlékét.

■ Szeptember 14-én hatan a Dél-Hargita Teljesítménytúrán képviselték Udvarhelyszéket.

■ Szeptember 8–10. között a Radnai-havasok keleti részében vezetett túrát Benczédi Miklós. A háromtagú csapat Radnaborberekéről hódította meg az Ünő-kőt.

■ Szeptember 15-én Erőss Anuska vezetésével tizenhárman Ülkéből indulva az Oroszhegyi-Lázon gyalogoltak több mint 30 km-t, miközben felkeresték a Jézus szíve kilátót a Gordon-tetőn, az oroszhegyi kilátót a Láz-tetőn, a legendás Urusos gyógyforrást, majd Diafalván keresztül tértek vissza Ülkébe.

■ Szeptember 21-én Orbán Béla vezetésével huszonhét tagtársunk közreműködésével sikerült megszerveznünk a mozgássérültek hagyományos túráját. Az idén a Budvárra sikerült felvinni öt kerekesszékes barátunkat. Egy-egy ilyen kiruccanás a természetbe nekik nagyon sokat jelent. Fenn a tetőn a jókedvű társaság szalonnasütéssel koronázta meg a sikeres túrát.

■ Szeptember 26-án megkezdtük az év elején Szombatfalván megvásárolt UEKE-telek kerítésének elkészítését. Az első munkálatokon tizenötven állították fel a kerítés tartóoszlopait.

■ Szeptember 28-án Magyar István vezetésével harmincnyolc túráztak a Fogarasi-havasokban, a Bilea-tó környékén. A Transzfogarasi út alagútjának déli kijáratánál indultak fel a Grigore-ösvényen, a kék kereszt jelzést követve. A Paltinkatlanból a kék pont jelzésen másztak ki a főgerincen talál-

ható Paltin-torony alá, ahonnan aztán a piros sávval jelzett gerincúton hódították meg a Paltin-csúcsot. Pihenő után a gerincen haladtak tovább keletre, meghódítva a Kis-Zerge-csúcsot, leereszkedtek a Zerge-nyeregbe, onnan a kék kereszt jelzésen felmásztak a Zerge-csúcsra és a merészebbek meghódították a Vadász-csúcsot is. Lefelé jelzetlen úton a Revolver-sziklát érintve ereszkedtek be a Zerge-tó partjára. Innen a kék kereszttel jelzett úton indultak tovább, majd egy rövid emelkedő után jobbra átharántoltak a piros háromszöggel jelzett rendkívül meredek, sziklás ösvényre, amely alaposan próbára tette a csapat tagjait. Szerencsésen le-

érkeztek mindnyájan a Transzfogarasi út mellett található Alagút menedékházhoz, ahol a kiskocsikat leparkolták reggel. Nagyon szép őszi túra volt, remek kilátással a fenséges havas mindkét oldalára.

■ Szeptember 28-án Domokos István vezetett túrát a Békás-szoros környékén, a kevésbé járt Lapos-havasra. Az öttagú csoport Bernádtelpeig kiskocsikkal utazott, innen indultak a 12 km-es gyalogtúrára. A Lapos-patak völgyéből másztak ki a bal oldali gerincre, ahol lépten-nyomon lövészárkok, ágyúfészkek nyomai látszanak. Ezen a hepehupás gerincen előbb a Csurgó-tetőt, majd a Lapos-tetőt hódították meg, és a Lapos-kapuig mentek el. Innen már elég közelinek tűnik a Vit-havas sziklás gerince. A Lapos-kaputól visszatértek, és a tágas legelőkön gombaszedéssel tették hasznossá az utat.

■ Október 6-án Erőss Anuska és Sente Csilla vezetésével egy héttagú csoport a Horváska – Szejke – Budvár – Csicsér – Mondóhegy – Szarkakő útvonalat járta végig, követve az UTT nyomvonalát. A „bekötő” részekkel együtt a gyalogtúra hossza 30 km lett.

■ Október 8-án újabb közmunkát szerveztünk a telken, melynek eredményeként elmondhattuk: „be vagyunk kerítve”, ugyanis hat lelkes nyugdíjas tagtársunknak sikerült felszerelniük a dróthálót a kerítéstartó oszlopokra.

■ Október 11-én Kiss Tibor és Orbán Béla vezetett túrát egy harminctagú diákcsoportnak a Kadicsfalvi Rez-tetőre.

■ Október 18–20-án Várfalván, az őszi közmunkán Árokzsálási Balázs képviselte az UEKE-t.

■ Október 19-én Török Albert szervezett autóbuzsós honismereti túrát Sepsiszentgyörgyre. Meglátogattuk a Székely Nemzeti Múzeumot, a Gábor Áronhoz, Mikó Imréhez, Kós Károlyhoz és a székely vértanúkhöz köthető helyeket, valamint a református vártemplomot.

■ Október 20-án Dorobantu Emil, Gál-Joó Ida és Balácsi Gyula vezetett túrát az Egyeskö – Öcsém – Terkő – Ördög-hágó – Balánbánya útvonalon. A 17 km-es utat huszonegyen járták végig.

■ Október 26-án, a hónap utolsó szombatjára újabb közmunkát szerveztünk a szombatfalvi UEKE-telken. Ezúttal 250 fenyőcsemetét és 3 gyümölcsfát ültettünk, elegyítettük a talajt, a kerítés tetejére szögesdrótot szereltünk és egy vécét is felállítottunk. Sikerült elhelyezni az ajándékba kapott konténer „kapusszobát” is, melyet raktárként fogunk használni. A vidám hangulatú közmunkán negyvenhatan izzadtak meg. (Kovács-Kendi Lehel)

EKE – Kolozsvár 1891

■ Október 17-re tisztújító és alapszabály-módosító közgyűlést hirdettünk. Legutóbb négy éve, 2020 júliusában tartottunk tisztújítást, szabadtéren, az Apáczai líceum udvarán, ez alkalommal pedig az Apáczai dísztermében gyűlt össze a hatvanhét résztvevő. A gyűlésen röviden beszámoltunk az elmúlt négy év megvalósításairól, az egyesület pénzügyi helyzetéről, a 2024-es év rendezvényeiről, a székházköltöztesről, a tagság helyzetéről, megvitattuk az alapszabály-módosítást, majd megválasztottuk az idéntől három tagúra csökkenő vezetőséget. A tagok ismét bizalmat szavaztak Kovács Diószegi Zsuzsa elnöknek, hozzá pedig két fiatal hölgy csatlakozott, Filep Ingrid és Kasza Izabella, akik az alelnöki és a titkári feladatköröket vállalták el. Mindketten aktívan bekapcsolódtak az egyesület életébe az elmúlt néhány évben, több alkalommal is önkénteskedtek a teljesítménytúrákon, emellett a 30. EKE Vándortábor megvalósításából is kivették a részüket.

■ Október 26-án két EKE-program közül is választhattak az érdeklődők. Egy hatvannyolc fős társaság Molnár Ildikó vezetésével a kalotaszentkirályi Csipkebogyó-fesztiválra látogatott, ahol lehetőségük nyílt betekintést nyerni a csipkebogyólekvár elkészítésének folyamatába. Ráadásul igazi utcafesztivál-hangulatba csöppenhetek bele népzenevel, néptáncokkal, lovas szekerezéssel, finomabbnál finomabb süteményekkel, szörpökkel, kiállításokkal, kalotaszegi varrotásokkal és kirakodóvásárral fűszerezve.

■ Egy másik, negyvenhárom fős csapattal Felsőpodságára indultunk, hogy szemtanúi lehessünk a Bélavára csodás

októberi színekavalkádjának. Legnagyobb örömünkre tíz gyerek is gazdagította csapatunkat, emellett sok fiatal érdeklődését felkeltette a látványos körtúra. Habár a völgyben alig pár fok lehetett reggel fél 10-kor, amint megkezdődött a mászást, mindenki gyorsan bemelegedett, a napfényben fürdőző, fehéren virító mészkőfalak látványa pedig hamar elfeledtette az első meredek emelkedő nehézségeit. Hamarosan elérkeztünk a túra legnehezebb részéhez, ahol egy meredek, sziklás emelkedőn tehetjük próbára egyensúlyérzékünket.

A La Răscruce-nyeregben találkoztunk a Kisbányahavas felé vezető kék kereszt jelzéssel, mi viszont a piros ponton folytattuk utunkat, nekifeszülve az utolsó nagyobb emelkedőnek. A Királyok fennsíkján hosszú ebédszünet alatt pihenhetünk ki a túra addigi fáradalmait, majd a csapat egy része kísértelt a közelben levő kilátóra, ahonnan teljesen más perspektívából csodálhattuk meg a különleges sziklaképződményeket. A Bleánc-csúcstól (Colțul lui Blea) jobbra, kissé távolabb feltűnt a Torockói-hegység kedvelt túrahelyeivel (Székelykő, Ordaskő, Vidalykő, Bedellő), a látóhatáron pedig a Fogarasi-havasok sziluettje is kirajzolódott. Folytatva utunkat nagyrészt szintben haladtunk, néhol erdőben, máshol látványos kilátókat érintve. Az irtáson keresztülhaladva hamarosan újabb kilátás tárult elénk: a távolban megpillantottuk a Tordai-hasadékot, a közelben pedig a Pocsoválistei-szoros fölött magasodó sziklafalak köszöntek vissza. Innentől kezdve hosszú, meredek ereszkedés következett csúszós, kőves terepen, így azoknál is előkerült a túrabot, akik eddig nem használták. A következő hosszabb szünetet azon a mezőn tartottuk, ahonnan tökéletes rálátásunk nyílt a Coșul Boului nevű barlangra. Habár népes csapattal vágtunk neki a 10 km-es túrának, amely 800 m teljes szintemelkedéssel tett próbára minket, mégis nagyon jó tempóban haladtunk, így a tervezettnél hamarabb értünk vissza járműveinkhez. (Kismihály Boglárka)

EKE Négyfalu

■ Szeptember 1-jén a Csukás-hegységbe tizenketten kirándultunk. A Sör völgyéről indultunk útnak a Keresztútig, a Piroska-nyergen át a Csukás menedékházig, visszafelé ugyancsak a Sör völgyén le egy kutyus kíséretében. A nyereg felé haladva fekete és vörös áfonya szedésével töltöttük el az időt.

■ Szeptember 15-én a Királykőre kirándultunk a következő útvonalon: Zernyest – Botorog-forrás – Zernyesti-szoros – Curmătura menedékház – Zănoagă-rét – Botorog-forrás. Huszonegy felnőt és két kutya vidáman tette meg ezt az ismerős, de mindig csodálatos túrát.

■ Szeptember 21–22-én és október 12–13-án munkatúrára kaptunk meghívást a nagy-kőhavas menedékháztól. Őszi munkálatokról volt szó mindkét hétvégén a menedékház körül. Az indulást szombat délutánra tűzték ki a szervezők, de aki vasárnap tudott menni, azt is szeretettel várták.

■ Október 20-án Kovács Károly vezetésével újra a Csukás-hegységbe kirándultunk. Ezúttal Cheia helységből indultunk, tisztásokon keresztül jutottunk fel a Zaganu-csúcsig (1817 m). Tizenhárman indultunk felfelé egy izzasztóan mászós

A Csukás-hegységben ■ FOTÓ: MIKLÓS MELINDA

völgyön, majd pár óra elteltével, kiérve a nyeregbe, megcsodálhattuk a Csukás-hegység sziklaalakzatait. A csaknem 17 km-es és 1360 m szintkülönbségű útvonalat nyolc és fél óra alatt jártuk be.

■ Október 27-én Sepsiszentgyörgy került túralistánkra, Árkos – Vadas-tető – Köröspatak vidéke. A 18 km-es útszakaszt hat óra alatt tettük meg. (Miklós Melinda)

Szent Anna-tó-túra ■ FOTÓ: KOVÁCS CSABA PITYÓKA

Csíkszéki EKE

■ Szeptember 7-én a Pongrác-tetőről indulva egy panorámás gerincúton, a Hagymás-hegység utolsó pillérére, a Vit-havasra vezetett túrát Márton Adél és Márton Gyula. A résztvevőknek igazi magashegyi élményben lehetett részük.

■ Szeptember 14-én Daday Hunor koordinálásával a XII. Dél-Hargita Teljesítménytúra megszervezésére került sor összehangolt csapatmunkával. Az esős időjárás ellenére résztvevők és szervezők egyaránt derekasan helytálltak. A nagy népszerűségnek örvendő esemény idén is a zsögödfürdői strandról indult, a gyalogos résztvevők három táv közül választhattak, míg a kerékpárosok két szakaszon tekerhettek.

■ Szeptember 21-én Zsigmond Éva túratársunk egy látványos túrát vezetett a Bodza vidékére, a Szilon-havasra. Bodzakraszna településről indulva, a Szelek kapuja érintésével a Malaia-csúcsra és a Sasok tavához juthattak el az érdeklődők.

■ Ugyancsak ezen a napon a Mária Út Egyesület szervezésében, valamint több egyesület, szervezet közreműködésével Molnár Sándor-emlékzarándoklaton vettünk részt másfélszázan, hogy méltóképpen emlékezzünk néhai túratársunkra, az erdélyi Mária Út koordinátorára. Az útvonal a Fügés-tetőről indult, a széphavasi Szentlélek kápolnánál celebrált szentmisét követően emlékfa megáldására került sor, majd Szépvízre tértünk vissza, a Szent László emlékhely érintésével.

■ Szeptember 22-én Solti Imre és Ferencz Lóránd vezetett honismereti túrát Udvarhelyszékre, Homoródméntére, hogy a Szent László-freskók és rovás emlékek világába kalauzolják az érdeklődőket.

■ Szeptember 28-án a jónak ígérkező időjárás több túra-vezetőt és túrázni vágyót megmozgatott, így Zsigmond

Éva vezetésével a Bodza vidéki szakrális helyeket járták be, Tőke Dénes a Csukás-hegység rejtett szépségeivel, gazdag formakincsével ismertette meg a résztvevőket, László Ilonka és László Csaba pedig a Budvár-Csicsér tanösvényt barangolta be csapatával. Ezzel egyidőben a lázárfalvi CsEKE-házban is zajlottak a munkálatok Kocsis György koordinálásával.

■ Október első hétvégéjén a menaságiak által szervezett, XXVI. Egyeskö 60 Teljesítménytúrán vettek részt többen egyesületünk tagjai közül, végigjárva a Csíki-havasok gerincét Menaságtól indulva az Egyeskö-menedékházig, míg további tagtársaink a Szellő-tetőn kialakított bírói pontnál teljesítettek szolgálatot.

■ Ugyancsak ezen a hétvégén Kozman Zsolt szervezett túrát a Kelemen-havasokba. A kétnapos túra Gura Haitiról kiindulva a Fejedelemasszony köveit és a 12 Apostol sziklaformációt érintette, másnap a Magyar-Negoj és a Nagy-Köves szerepelt a kínálatban.

■ Október 11–13. között került megszervezésre Csíksomlyón a XIV. Mária Út Konferencia, a megújulás jegyében, melyen egyesületünk tagjai is részt vettek.

■ Október 12-én két túra közül is választhattak az érdeklődők, a következők szerint: Zsigmond Éva kezdeményezésére, Farkas Sándor vezetésével Dédabisztráról indulva az Isten-széke őszi szinkavalkádjában gyönyörködhetnek a túrázók. Kosza-Bereczki Judit, Bakó Irén, Daday Zsuzsa, Nagy Judit és Pál Teréz egyesületi tagok vezetésével a kisgyermekek szüleikkel együtt Kisbarangoló túrára indultak a Szent Anna-tóhoz, ahol az ikerkráterek őszi színeivel és a Mohos-tözeplág kincseivel ismerkedhettek.

■ A Szent Anna-tó és környéke mindig szép és különleges, de talán ősszel a legszebb és így október 19-én ragyogó időben csodálhatták meg azok, akik a Vulkánok Földjére túráztak Sepsibükszádról indulva, László Ilonka és László Csaba vezetésével.

■ Csodálatos őszi színekben gyönyörködhetnek azok is, akik október 23-án a Tusnádfürdő mellett emelkedő Súlyomkőre és a Szent Anna-tóhoz túráztak Szakáli Mária vezetésével.

■ Október 20-án Zsigmond Éva a bodzafordulói hegyekbe vezetett túrát, ezúttal a Dobollói Piliskére juthattak el az érdeklődők.

■ Október 26-án a Görgényi-havasok legmagasabb pontjára, a Nagymező-havasra kalauzolta az érdeklődőket Zsigmond Éva, Szovátról indulva.

■ Szintén ezen a napon László Ilonka, László Csaba, Kedves Zsuzsa és Kedves Ferenc a Csíki-havasokba szervezett túrát, ezúttal a Hágóberce tanösvény rövidített változatát járták be. (Péterffy Ágnes Katalin)

EKE Marosvásárhely

■ Október 26-án indult a már hagyományossá vált túra a Zászpás-tetőre. Reggel fél 8-kor indultunk autóbusszal a Bulgárok teréről (Panov). A gyalogtúra 9.25-kor indult Fekete Gödéről (Neagra), a vasútállomás mögül.

A Schwartz-patak völgyén mentünk fel a Schwartz-tisztásig, megpihentünk, majd két csoportra osztva indultunk a Zászpás-csúcsra. A Schwartz-tisztásra visszaérve, a szalonna- és kolbászsütést követően ebédeltünk. Visszafelé a

Hétmezőkön jöttünk, ahol csodálatos kilátásunk volt a Kelemen-havasokra. A túra a Fekete-Gödei vasútállomás mögött ért véget. A túra hossza: 15,15 km, teljes menetidő pihenésekkel: 8 óra 36 perc, emelkedés: 890 m, ereszkedés: 890 m, résztvevők: autóbusszal 46 személy, személygépkocsival 29 személy, 3 hegyimentő, 3 kutya. Túra-vezető: Bod Attila, segédtúra-vezető: Jancsó Hajnal és Jancsó Levente. (Bod Attila)

Rejtvény

■ Az Erdélyi Gyopár 2024/5. számában meghirdetett, a kolozsvári MORMOTA webáruház (www.mormota.ro) és az EKE által támogatott vetélkedő helyes megfejtései:

1. a. csobothegyi Szent Anna-kápolnák, 2. a. Alsó-Nyárad mente, 3. b. Kászoni-medence, 4. b. Lábnyik, 5. b. 260.

Nyertesek:

- Egy Konus iránytűt nyert a Mormota webáruház ajándékként: **Dácz Kovács Éva** (Székelyudvarhely)
- **Kétszemélyes belépőt** nyert a szejkefürdői Mini Erdély Parkba:
 - **Capcalo Dániel** (Csíkszereda)
 - **Élthes Éva** (Csíkszereda)
 - **Szabó Árpád** (Zilah)
- **Kajakozási belépőt** nyert a Yachting Club Tarnica (www.tarnita.ro) ajándékként:
 - **Pálhegyi-Farkas László** (Nagyvárad)
 - **Piszár Károly** (Brassó)
 - **Varga Ildikó** (Marosvásárhely)

Újabb játékunk nyeresége a Mormota webáruház által felajánlott **Light my fire KASA 300 ml-es svéd ivópohár, három kétszemélyes belépő a szejkefürdői Mini Erdély Parkba** (minierdelypark.ro), valamint a Yachting Club Tarnica (www.tarnita.ro) által felajánlott **három kajakozási belépő** (Tarnica-tó).

A helyes megfejtéseket **2025. január 5-ig** várjuk, e-mailben a rejtvény@eke.ro, illetve postán az Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41, 400750 Kolozsvár / Cluj címre. A válaszok mellett kérjük feltüntetni a beküldő nevét és postacímét is.

Kérdések:

1. **Kiről neveztek el a Gyilkos-tó felett, a Kis-Cohárdon 2016-ban felavatott via ferrata emlék- és mászóutat?**
 - a. Erőss Zsolt hegymászó
 - b. Török Zsolt hegymászó
 - c. Wild Ferenc hegymászó
2. **A szóbeszéd szerint ki volt a Jókai Mór regényében, a Szegény gazdagokban is szereplő hírhedt Fatia Negra?**
 - a. Nopcsa Elek
 - b. Nopcsa Ferenc
 - c. Nopcsa László
3. **Mely híres magyar fizikusunk volt szenvedélyes hegymászó, sziklamászó?**
 - a. Eötvös Loránd
 - b. Irinyi János
 - c. Semmelweis Ignác
4. **Mi a címe Kovács Lehel István legújabb könyvének?**
 - a. *A Bucsecs turistakalauza*
 - b. *A Fogarasi-havasok turistakalauza*
 - c. *A Keresztény-havas turistakalauza*
5. **Melyik EKE-osztály szervezi a jövő évi EKE Vándortábort?**
 - a. Csíkszéki EKE
 - b. EKE Háromszék
 - c. EKE Torda

Médiatámogatók

Tudás

SENECA AFORIZMÁJA, ELSŐ RÉSZ	KORÁBBI SZÁMÍTÓGÉP-MÁRKA	NYUGAT-SZAMOA PÉNZNEME	AUSZTRÁLIAI FUTÓ-MADÁR	RECIPE, RÖVIDEN	ÓSELEFÁNT	ÉSZAK, RÖVIDEN	SÓLT HATÁRAI!	ROMLOTT A TOJÁS	VOLT, LATINUL	AFRIKA-UTAZÓNK (SAMU)	HATÁROZOTT NÉVELŐ	GALLERY: LONDONI RÉPTÁR	NÉMET NŐI NÉV	HÁTRA-ADÓ!	UGYAN, DEHOGY!	VIRÁG ÉS CSIZMA RÉSZE
FLORIDAI VÁROS						JUON ...; JÓKAI-HÓS - DUÓ; ZENEKAR				LAMARTINE VERSE - A MÁROS 'FESTIVÉRE'					ZANZAFEI! MAGYAR OLAJCÉG	
KÖNNYŰ-FÉM RÖVID NEVE				SZOB HATÁRAI! ÉGÉSI TERMÉK			DÍZES ÉPÜLET - BP. A FŐVÁROSA!						BEJELTÖLTÉLEK - SZEMCSÉS ANYAG			
A TETJÉRE			LÁFÓ-SZERV - NEM IS SECAM				CSOR-DULTIG - ESTEFAN; ÉNERESNŐ						RUGALMAS SZÖVET - MESTERSE-GES ELLEDEI			
RÓMAI I-ES		ROPOG - A TŰZ - RÓMAI 500-AS						KÁTE! - GYARORI NŐI NÉV				TASZÍT, CSÚSZTAT - ÁZSIAI VADIÓ				RÖVID KÖTŐSZÓ - ÜGYVED A TUDÓJA
SENECA AFORIZMÁJA, MÁSODIK RÉSZ	ÉNEREL						ROMÁN PÉNZER - KERÜLET, RÖVIDEN				GEPPISZ-TOLY RÉSZE - SARK-FIGURA				IGEN, NEMETŰL - KONZER-VATÓRIUM	
A NITROGÉN VEGYJELE		CSÓNARJA VAN MŰLO (IDŐ)								ÚJSÁG, FOLYÓIRAT - VASÚTI DOLGOZÓ				A PANASZ SZAVA - ELGON-DOLKODÓ		
KLASSZIKUS KÖTŐSZÓ			KIÜTÉS A RINGBEN - A RÁDIUM VEGYJELE				BECÉZETT ERZSÉBET - USA-TAGÁLLAM									
BÁTOR-KÖDÖR				TORIO-RÓPTERE - A TILALOM SZÍNE							PSOTA ... SZÍNÉSZNŐ - SZAG, LATINUL					RÓMAI 1000-ES - BECÉZETT SALAMON
ÉPÜLET ALSÓ, STABIL RÉSZE						RÓMAI 50-ES - KÜROSZA VA FILME!		ELŐTAG: LEVEGŐ - SAVVAL LYUKASZTÓ				OROSZ IRÓ (JURIJ) - JUHAR, NÉPÍESÉN				
KÖZÉP-MEZONY!			BAGDAD A FŐVÁROSA - DE, NEMETŰL					BECÉZETT RUDOLF - RABINDRANÁTH ...						DÓZIS, PORCIÓ - HOROGRA KERÜL		
KÉRDŐ-SZÓCSKA		ALKOHOL FAJTA - JUH-HODÁLY							SOSEM, SEMMIKOR - ZÁRÓ-ÜNNEPSÉG					PRINCIPIUM - CÉRUZA, RÉGISEN		
ÁRPAZEM										KELETI PÁLINKA - NÁD-SZÁKAR!					CSACSI-BESZÉD! - 'VÖRÖS' TÉRFINÉV	
DÍZES						SAJÁT, PRIVÁT - 'SZÖRE' FOLYÓNK					RITKA, ANGOLUL - ERDŐ TESZT - A SZÉLBEN					A TÁRGY RAGJA - TRÓJA MÁ-SIK NEVE
LÁNCO-LAT				ERDŐ-IBTÁS - HÜROS HANGSZER									NŐI BECÉNÉV - SVÁJC FŐVÁROSA			ILLA, BEREK, NÁDAK, ...
A LENGYEL PÉNZNEM, RÖVIDEN			RÓMAI 51-ES - ELTÉRŐ, EGYÉB				60 PERCBŐL ÁLL - FEGYVERÉS SRELG.				GUBA-TÖLTÉLEK! - BECÉZETT ELEMÉR.			GÉPMÁRKA - NYARKEN-DŐ, ANGOLUL		
THAIFÖLD AUTÓJELE		OSCAR-DÍJAS FILM - MORZE-HANG						EJTSDÉ, RÖVIDEN - A MŰLT IDŐ JELE							KIRÁLY, RÖVIDEN - TELEK-HATÁROK!	
MÁSOLAT, HAMISÍTVÁNY, DUBLETT								SÓFAJTA - ÁMPER, RÖVIDEN								ÖRSTELD, RÖVIDEN - KÖZÉPFÜL!

■ A 2024/5. számban megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése: Lao-Ce bölcsessége: A bölcs ember törvénye ez: a természet rendje szerint él és cselekszik.

Példányt nyert az 1901-ben kiadott, 2016-ban újranyomatott Erdélyi Kalauzból:

- Csapó János (Nagyvárad)
- Miklós Katalin (Csíkszereda)
- Virágh Enikő (Kolozsvár)

Kétszemélyes belépőt nyert a Kolozsvár melletti Adrenalin Parkba:

- Birtalan Dénes (Székelyudvarhely)
- Gagyai Éva-Ibolya (Marosvásárhely)
- Jártó Gábor (Sepsiszentgyörgy)

E feladvány nyereménye a Czárán Gyula Alapítvány ajándéka: három db. Erdélyi Kalauz (szerkesztette: Radnóti Dezső, 1901, újranyomatva 2016-ban).

Beküldési határidő: 2025. január 5. (e-mail: rejtveny@eke.ro)

A rejtvényt készítette: Békés Lajos

Törökországban ■ FOTÓ: EMRULLAH ACARKAN

EKE Gyergyószék

■ Augusztus 28. – szeptember 7. között ötvenöten nyaraltak Törökországban Vadász-Szatmári Margit vezetésével. Az Edirne városában eltöltött éjszaka után átkeltek Ázsiába a Dardanellákon, megtekintették a trójai romokat és a múzeumot. Továbbutaztak Izmiren keresztül Kusadasiba, majd Ephesos város meglátogatása szerepelt a programban. Szeptember 2-án Pamukkale hófehér mészkőteraszaira látogattak, megtekintették Hierapolis maradványait. Fürdés, hajókázás az Égei-tengeren, feltöltődés, majd hazaindulás képezte a tartalmas programot.

■ Szeptember 1-jén tizenöt személy jelentkezett a Kárhágó-túrára Székely László vezetésével. A 12 kilométeres túra során a Mogyorós utcából közelítették meg a régi vasút útvonalát, onnan a Kárhágó útja következett, majd a Csiszér utcából érkeztek vissza a túrázók.

■ Szeptember 7-én a gyergyói ekések is részt vettek a XXI. Hargita Teljesítménytúrán. A 23 km-es távon négyen indultak.

■ Szeptember 8-án huszonhárman indultak az Ábrahám-tetőre. A Hóvirág utcából induló 9 kilométeres túra érintette a Cérna-tetőt, a Felső és Alsó Visszafolyót, hogy a társaság aztán a Munkás Szent József templomhoz érjen vissza Székely László vezetésével.

■ Szintén szeptember 8-án harmincnégyen Bögözi Gyöngyi Anna vezetésével a Kerekkőre indultak. „Gyilkostónál, a Juhpataki letérőtől indult a gyalogtúránk. Jó hangulatban. Volt köztünk olyan is, aki most járt először a Kerekkőre. Volt szerencsénk zergékben gyönyörködni, róka is pózolt nekünk. Visszafelé a Gyilkos mezején jöttünk keresztül a csónakház parkolójáig, pihenő után az autóinkig. A túra hossza 12 km volt és 500 m a szintkülönbség” – írja beszámolójában a túravezető.

■ A szeptember 14-i XII. Dél Hargita Teljesítménytúra 15 km-es távján nyolc gyergyói indult.

■ Szeptember 15-én Nagy Katalin hívására ötvenhárman indultak buszos kirándulásra. „Nagygalambfalva és környékére hívlak egy könnyű túrára. A Bánatos királylány kútja, Várfele, Kányádi Sándor szülőháza és a Rák tava. Öt km a táv (menet-jövet), a falutól a tóig, 150 m szintkülönbséggel. Hazafelé a szomszédos Rugonfalván megnézzük a Nosztalgia Múzeumot.”

■ Szeptember 22-én huszonhatan járták meg a Bucsecst. Barcarozsnyó felől közelítették meg a hegyet, és a Glajeriei-völgyön felmentek az egész évben nyitva tartó Malaiesi me-

nedékházhoz, amely 1720 méteren van. A menedékházi pihenőt követően a Malaiesi völgykatlanon emelkedtek tovább kb. 2000 méterig, onnan csodálva a természet szépségét, a Bucsecs sziklavilágát. A túra adatai számokban: táv: 16 km, szint: + 1250 m, – 1250 m, menetidő: 9 óra.

■ Ugyanezen a napon harmincheten a Medve-barlangot látogatták meg, mely a Gyergyói-havasok része, a régi vasút nyomvonalán közelíthető meg a Medvés-patak mellett, összesen 13 kilométernyi gyaloglással.

■ A gyergyóiak közül tízen vettek részt a várfalvi munkatúrán szeptember 27–29-én.

■ Október 13-án tizennyolcan indultak 9 kilométeres gyergyói túrára Székely László vezetésével a következő útvonalon: Erdő utca – Kónya vápája – Csere-tető feje – Fehér-kő feje – Aszaló pataka – Kápolna utca.

■ Ugyanezen a napon harmincnégyen a Funtineli-mezőre, Wass Albert-emléktúrára indultak. A Szalárd telep – Szerencsen-sziklák – Páfrányos-mező – Szerencsen-tető (1038 m) – Funtineli-mező – Funtineli-patak (Kutaspatak) völgye – Palotailva gyalogos távon, 14 kilométeren 580 szintes emelkedővel és 500 méteres lejtővel Csibi Sándor vezette a csapatot.

■ Október 19–20-án Csalhó-túrán vettek részt negyvenhárman. A hagyományos túra idei útvonala: Gyergyóbékás – Zsedántelek – Bisztra-patak völgye Remetelakig (1300 m) autókkal, majd a kék sávon folytatódott a gyalogút a Dochia menedékházig (1750 m). A 10 kilométeres távot 500 méter szintemelkedéssel teljesítette a csapat.

■ Október 20-án huszonkilencen indultak Gyilkos-tó környéki túrára Madaras Erzsébet vezetésével. „Túránk a Csónakház-tól indult, érintve a pisztrángtenyészet bejáratát. Áthaladtunk a Kőkapun, majd a kis emelkedő után a Kőerkély-kilátónál megcsodáltuk az őszi táj szépségét. Elhagyva a Gyilkostó Vendéglőt, a Szent Kristóf kápolnát érintve a Cifra-nyeregből induló kilátóhoz értünk. Miután megcsodáltunk minden élénk társaságot, visszatértünk az autóinkhoz” – fogalmaz a túravezető a 10 kilométeres gyalogútról.

■ Harmincegyen vettek részt az október 27-i Zászpás-túrán Csibi Sándor vezetésével. A gyalogtúra Feketegödéről (Neagra) indult a Schwartz-patak mentén, a kék pont turistajelzést követve, a Schwartz-mező – Zászpás-tető (1278 m) – Schwartz-mező – Hét-mezők útvonalon a sárga pont turistajelzést követve ért vissza a csapat Feketegödérére.

■ Ugyanezen a napon harminc személy indult a Heveder-patak-túrára és a Sűgő-barlang meglátogatására. A társaság 9,5 kilométert tett meg, élményekkel gazdagodva. (Balázs Katalin)

Pihenőt a vándornak,
szálláshelyet, meleg vacsorát
a turistának – ezt kínálja a

NAGY- KŐHAVASI MENEDÉKHÁZ.

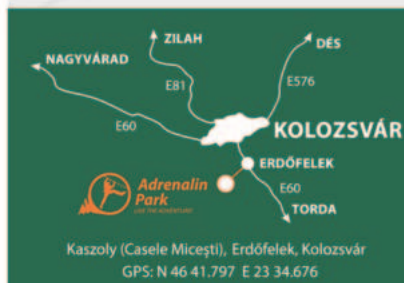
Szállást foglalni
csak előzetesen lehet
a 0744-322632 telefonszámon.

A négyfalui EKE,
a menedékház tulajdonosa
50%-os kedvezményben
részésít minden EKE-tagot.

12 kalandpálya
3 gyerek és 9 felnőtt & junior

Aktív kikapcsolódás
kellemes erdei környezetben.

www.adrenalinpark.ro

[/adrenalinparkcluj](https://www.facebook.com/adrenalinparkcluj)

Rendelések: 0721 926 234,
0264 436 343
contact@mormota.ro

**MORMOTA
LAND**

Túrafelszerelés-
webáruház

www.mormota.ro

10% kedvezmény
EKE-tagoknak

Csomagküldés
az egész ország
területére

A Torockó Vendégház

várja Önt
május 20-tól
szeptember 30-ig!

Tel.: +40 258 768 240
+36 1 274 2366

E-mail: rackkati42@gmail.com
www.erdelyiturizmus.hu

AZ EKE-TAGSÁG ELŐNYEI

Számos, jelentős kedvezményben részesül Ön, ha az EKE tagja.

Mindehhez csak érvényes, idei pecséttel ellátott tagsági könyvének felmutatása szükséges.

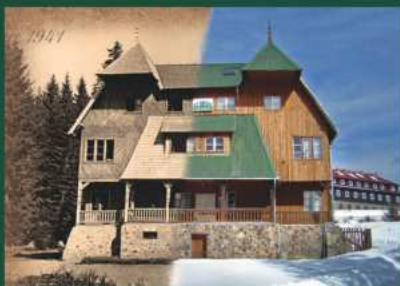
- 50%-os kedvezmény az EKE Vándortáborokban való részvételkor;
- 50%-os szálláskedvezmény az EKE Nagy-kőhavi menedékházában;
- 50%-os kedvezmény a korondi Csiga-ház rezervátumba való belépéskor (www.korpa.ro);
- 50%-os kedvezmény a Sűgő-barlangba való belépéskor;
- 35%-os szálláskedvezmény a várfalvi EKE-Várban;
- 33%-os kedvezmény a vizsgálat, 20%-os kedvezmény a szemüvegkeretek árából a kolozsvári Oftaconsult Szemészeti Klinikán (www.oftaconsult.ro);
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Riehen Egyesület

(www.asociatiariehen.ro) a Pottyandi Erdei Iskola vendégházban;

- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Montana Tours Kft. a Madarasi Hargitai Hargita villában;
- 21 százalékos szálláskedvezmény a Madarasi Hargitán a 21 gramm menedékházban (www.21gr.ro);
- 15%-os szálláskedvezményt nyújt a borsafüredi Medve panzió;
- 10%-os kedvezmény a Columbia túraruhatatot forgalmazó Dockyard Islands boltjaiban;
- 10%-os kedvezmény a csíkszeredai Kerékvár biciklikereskedésben (vásárlás és javítás);

- 10%-os kedvezményt nyújt a marosvásárhelyi, sport- és túrafelszereléseket forgalmazó Scopus bolt, a kolozsvári Mormota webáruház (www.mormota.ro) és az udvarhelyi, a gyergyói, valamint a csíkszeredai Zerge szakbolt;
- 10%-os kedvezmény a hargitafürdői Uz Bence menedékházban (20 főnél nagyobb EKE-csoport számára 20%-os kedvezmény) és a székelyudvarhelyi Oriente vendéglőben (www.oriente.ro);
- 10%-os kedvezmény a fűzesgyarmati Kastélypark Fürdő (www.kastelyfurdo.hu) szállásdíjai árából.

UZ BENCE MENEDÉKHÁZ Hargitafürdő

~ 70 ÉVE A TURISTÁK SZOLGÁLATÁBAN ~

Tel.: (+40) 745 629 337; e-mail: uz_bence@yahoo.com

www.uzbence.ro

KÉK IRINGÓ KÚRIA

Sztána

Tel.: +40 264 274 132; +40 744 601 587
info@kertimag.ro
www.erdelyiutazas.hu

Yachting Club Tarnica

a vízi sportok központja a Tarnica-tó partján, 30 km-re Kolozsvártól

Kajakok, kenuk, SUP-ok és vitorlások kölcsönző központja

- A kezdőket is bevezetjük a vízi sportok világába
- Álomhely tengerparti körülmények között

www.tarnita.ro

www.facebook.com/yachtingclubtarnita

www.instagram.com/yachtingclubtarnita

Szeretettel várunk május végétől októberig!

NATURA
TRAVEL
UTAZÁSI IRODA

20 ÉV UTÁN ÚJ CÍMÜNK:

400015 Kolozsvár
Főtér 10./Kötő (Ioan Rațiu) u. 9.
Mobil: 0723-155667, 0724-334364
Tel.: 0264-430911, 0264-450223
office@naturatravel.ro

Repülőjegyek, külföldi és belföldi nyaralások, szállásfoglalások, utazási szolgáltatások.
Sodexo, Edenred, Cheque Vacances üdülési jegyeket elfogadunk.

SPORT MANIAC

OUTLAND
TRAILS & OUTDOOR

-70%

EKE-TAGOKNAK

MAROSVÁSÁRHELY, HOREA UTCA 33. SZÁM
WWW.SPORTMANIAC.RO

 Columbia

A TERMÉSZET IHLETTE

Emberekre tervezve

ÜZLETEINK:

Brassó: Columbia-Republicii 52, AFI Brasov-Dockyard | Bukarest: Dockyard-Sun Plaza,
AFI Cotroceni-Columbia | Konstanca: Dockyard-City Park | Kolozsvár: Columbia-Platinia Shopping Center

WEBSHOP:

www.dockyard.ro | www.columbia-sportswear.ro